

ព្រះរាជបណ្ណាល័យកម្ពុជា

កម្មវិធីសិក្សា

សៀវភៅចេញរាល់ខែ ពីព្រះរាជបណ្ណាល័យ

ឆ្នាំគម្រប់ពីរ

ខ្សែ ៧

ក្រុងភ្នំពេញ

រោងចម្លងការ គូរវិរណ៍មិត្ត

គ្រឹ. ឆ្នាំ ១៩២៧

គ. ស. ២៤៧០

អ្នកទទួលខុសត្រូវ ជុំ-ហៅ

បញ្ជីរឿង

ទំព័រ

- ១- សេចក្តីអធិប្បាយតទ្បល់ អំពីផែនទៀនវិស្សា ដែលមានឆ្នាក់រៀនរាម
កេរ្តិ៍ អ្នកស្រី ស៊ុយ សាន ការប៉ុន្តែស អធិប្បាយ ក្រុមការ ដុំ ម៉ៅ ប្រែ
ជាភាសាខ្មែរ ៥០៥
- ២- ធម៌ទេសនាអំពីព្រះនិព្វាន របស់លោកកុំម៉ង់ដង់ រូបែរត បានហ្វានសា-
លាបារ៉ងសែស-ចិន នៅស្រុក ចី ក្វាន់ (កូសាំងស៊ីន) ក្រុមការ ដុំ ម៉ៅ
ប្រែជាភាសាខ្មែរ ៥០៨
- ៣- រាយការណ៍អំពីទៅពិនិត្យវត្តខ្មែរក្នុងខែត្រ កូសាំងស៊ីន ព្រះគ្រូ សង្ឃវិជ្ជា
ភាគ អាចារ្យបង្រៀនភាសាសំស្ក្រឹត នៅសាលាបាលីដាន់ខ្ពស់អធិប្បាយ ៥២៥
- ៤- មរណានុស្សតិកម្មដ្ឋាន ព្រះគ្រូវិមលបញ្ញា អ៊ុម ស៊ុរ អាចារ្យព្រះរាជ
បណ្ឌិតយកម្ពុជា ប្រែចេញពីបាលីវិសុទ្ធិមគ្គ (តបប័) ៥៧០

អំពីជើងទៀនវិស្សា ១ មានក្បាច់ចម្លាក់រឿងរាមកេរ្តិ៍

ម៉ឺនីយូអាហ្សែល ការប៉ុន្មាន ជាបណ្តាញ

ព្រះ ជបណ្តាលយកម្ពុជា អធិប្បាយ

ក្រុមការ ជុំ នៅ ប្រមូលជាតិសាខា

អំពីជើងទៀនវិស្សា មានក្បាច់ចម្លាក់រឿងរាមកេរ្តិ៍

ក្នុងសៀវភៅវិទ្យុមុន ដែលយើងនិយាយអំពីថ្ងៃមុន ១ ដុំមានធ្លាក់
រឿងក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា គ្រងព្រះសង្ឃសម្មាសម្ពុទ្ធបរិនិព្វាននឹង រាមកេរ្តិ៍ គ្រង
ចម្លាក់តាមទីនេះ ទុក្ខនោះ យើងបានធ្វើឱ្យយើងរឿងក្នុងសាសនា
ព្រាហ្មណ៍ ដែលប្រឡងក្នុងការគោរពព្រះពុទ្ធសាសនា ។

ជើងទៀនវិស្សា ដែលយើងពណ៌នាក្នុងគ្រានេះ ធ្វើឱ្យយើងឃើញ
កស្តុភារ ១ ជាថ្មទៀត ជើងទៀននេះ វត្តលង្កាប្រាសាទ ក្នុងខេត្តសៀមរាប
បាននាំមកកម្ពុជាទុកក្នុងព្រះរាជបណ្តាលយ ពីក្នុងខែតុលា ឆ្នាំ ១៩២៦
គេធ្វើដោយថ្ម កំកម្មស់ៗសន្លឹម័ត្រ ជើងទៀននេះមានចែកជា២ផ្នែក ។

ផ្នែកទី ១ នីតមានកំពស់ ៥ សន្លឹម័ត្រ មានលក្ខណៈពណ៌ព័ទ្ធក្នុង។

ផ្នែកទី ២ នីតដែលមានរចនាជាប្លង់ចម្លាក់ពាសពេញរាំងអស់ ។

ក្នុងនេះ គេធ្វើជាប្រយោជន៍ព្រះពុទ្ធសាសនា សម្រាប់នឹងតប្បល់នៃ

ទៀនវស្សា ដូចមានប្រហោងដែលលកនៅមាត់ សម្រាប់ដោតទៀនជា
ចំណាំស្រាប់ ។

ឯរូបចម្លាក់ទាំងប៉ុន្មាននោះ កាលពីដើមមានលាបថ្នាំជាច្រើនពណ៌
ផ្សេងៗគ្នា តាមដោយកន្លែងមានពណ៌បៃតង ក្រហម ខ្មៅ-លឿង ជាដើម
ហើយពណ៌ទាំងនោះនៅសម្គាល់បានដរាបដល់សព្វថ្ងៃ ។

ឯរូបចម្លាក់ទាំងប៉ុន្មាននេះសក្តិសមរាងកាយគួរជាទីសង្កេតមើលដោយ
សេចក្តីសោមនស្សណាស់ វត្ថុនេះប្រហែលជាគេសាងតាំងពីក្នុង រវាង
ពុទ្ធសករាជ ២៣៥០-២៤០០ ម៉្លេះ ។

ឯរឿងរ៉ាវដែលគេធ្លាក់ជាប់នៅលើវត្ថុនោះ ជាការស្រឡាត់នឹង
សម្គាល់ណាស់ ។

ជាដើម មានកងទ័ពពានរ ដែលកំពុងជំនួញដុំថ្មយកទៅធ្វើជាស្ពាន
ហើយតមកទៀតឃើញគ្រឹសមុន្រើបក្សាលុតពីទឹក ដើម្បីតាំយកដុំថ្ម
ម្តងនៅប្របនោះ ឃើញមានកំពុងប្រថាប់នាង សុវណ្ណមង្គ្គា កណ្តាល
ហ្វូងគ្រឹទាំងពួង គឺនោះទៅទៀតឃើញព្រះរាមនិងព្រះលក្ស្មណ៍ ប្រថាប់
នៅក្នុងព្រះពន្លាមួយអង្វើដោយពិភេកជាហោរា កៀកក្តារឆ្នួនក្រោមភ្លៀក
បម្រុងនឹងគន់គូរទាយរកកន្លែងដែលពួកយកនៅ ។

ឯសេចក្តីដែលពុទ្ធសាសនា និងព្រាហ្មណសាសនាចូលច្រឡំក
ច្រឡំគ្នានោះមិនមែនតែក្នុងគ្រាឡង្គនេះឡើយ នៅប្រជុំអង្គរយើងឃើញ
មានកស្កុតាំងជាច្រើនណាស់ ក្នុងប្រាសាទបុរាណនីមួយៗ ។

វេលានេះយើងទាញយកប្រាសាទ ១ ដោយព្រាស់មកនិយាយ ដូច
យ៉ាងប្រាសាទព្រះខ័ន នៅទ្វារចូលខាងកើតនៃប្រាសាទនេះ ឃើញមាន
ធ្លាក់រឿងត្រង់ក្នុងសមុទ្រទឹកដោះ រឿងនេះជារឿងដែលមានក្នុងមហាការត
និងរឿងរាមកេត្ត គេឃើញទៅតា ១ ពួក និងអសុរ ១ ពួកចាប់នាគទាញ
សន្លឹកផ្លូវជាខាងមុខសសរ ដែលមានរឿងរ៉ាវខាងពុទ្ធសាសនា នៅ
លើជ្រុងសសរទាំង ៤ នោះ ឃើញធ្លាក់ជាព្រះពុទ្ធរូបកំពុងចម្រើនមេត្តា
ការពារ ហើយនៅក្នុងប្រាសាទដដែលនេះ គេឃើញមានសិលាចារឹក ២
យ៉ាងធ្លាក់នៅប្រចត្តា ចារឹកម្យ៉ាងចំពោះដល់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ចារឹកម្យ៉ាង
ទៀតចំពោះដល់ព្រះឥសូរ ។

សាសនាទាំង ២ នៅជាមួយគ្នា តែមិនបានចុះចូលគ្នាឡើយ គឺ
នៅមានឯកចិត្តតែរឿងខ្លះ គួរសម្គាល់ទុកជាប្រាកដហើយកុំឱ្យច្រឡំទៅ
វិញទៅមក ដូចយ៉ាងដែលបានប្រទះឃើញខ្លះក្នុងសព្វថ្ងៃនេះ ។

អំពីព្រះនិរ្ឫណ ឬ និព្វាន

របស់លោកកំមង់ដង់ រូបែរត

បានបោះពុម្ពនៅសាលាបារាំងសែស-ប៊ិន នៅស្រុកចិត្តាង កូសាំងស៊ីន

ក្រុមការ ជុំ ម៉ៅ

ធ្វើរាជការនៅព្រះរាជវាំងប្រាសាទបុរាណ ប្រែមកជាភាសាខ្មែរ

ក្នុងពុទ្ធសាសនា គោលចារឹកដែលពុទ្ធសាសនិកជន ជាអនេក
សំដៅយកដោយទំនើបសីល ធ្វើបាន និងទំនាវនា នោះគឺដើម្បីឲ្យបានជាតិ
កំណើតល្អទៅអនាគតកាល ឯចំណែកអ្នកបួស ដែលខិតសាងតាំងពី
ច្រើនជាតិមក សំដៅយកថ្នាក់ក្តីដ៏ខ្ពស់នោះទៅទៀត គឺព្រះនិព្វាន ហើយ
ក៏ប្រតិបត្តិតាមគោលចារឹក តាមផ្លូវដែលព្រះសង្ឃសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់សម្តែងទុក
អ្នកប្រាជ្ញម្នាក់ឈ្មោះ សំយកទ្រ បានចារឹកទុកថា ដែលចេញចាកវដ្តសង្សារ
ទៅចំពេញផ្លូវជាបព្វជិតនោះ គឺព្រោះតែប្រាថ្នាឲ្យបានដល់ព្រះនិព្វាន ១
មុខប៉ុណ្ណោះ ។

ឯចំណែកខាងអ្នកដែលជាយកវាសនោះ ក៏មានប្រាថ្នាយកទីនេះដែរ
ប៉ុន្តែនឹងមានជាតិណា ១ ទៅខាងមុខ នឹងចូលចំពេញផ្លូវចម្រើនការវិនា
យកថ្នាក់ខ្ពស់នេះ ។

គម្ពីរសំយុត្តនិកាយមានសម្តែងថា ក្នុងរូបបុគ្គលដែលរួចចាកទុក្ខ គឺ

បុគ្គលដែលបានច្បាស់នូវ អរិយសត្វ ទាំង ២ ប្រការនោះ មានកើត
ប្រាជ្ញាជាគ្រឿងផុតទុក្ខ គឺគ្មានពូជធារនឹងកើតវិញ ព្រោះបានធ្វើបំពេញ
កិច្ចគ្រប់ស្ថាន ហើយគ្មានត្រឡប់មកក្នុងលោកនេះវិញទេ នេះហើយ
ដែលហៅថាចេះ ។

គម្ពីរមហាវគ្គសម្តែងថា មានផ្លូវ ២ យ៉ាង ដែលអ្នកបួសត្រូវជៀសវាង
ចេញ ផ្លូវទី ១ គឺដែលបណ្តោយខ្លួនឱ្យលុះក្នុងអំណាចកាមគុណ ដែលហៅ
ថា កាមសុលី កាមុយោគ ផ្លូវនេះជាផ្លូវអាក្រក់គ្រោតគ្រោតហើយ
ឥតប្រយោជន៍ ផ្លូវ ១ ទៀតគឺដែលធ្វើខ្លួនឱ្យឡើយឥតអំពើដែលហៅថា
អត្តតិលមថា ធុរយោគ ផ្លូវនេះជាផ្លូវពិបាក ហើយឥតប្រយោជន៍
គឺថាគតបានជៀសវាងលះបង់ផ្លូវទាំង ២ យ៉ាងនេះចោលចេញ ហើយ
ដោយអំណាចលះបង់នេះ គឺថាគតបានរកឃើញផ្លូវកណ្តាល ដែលហៅថា
មជ្ឈិមបដិបត្តិ ជាផ្លូវនាំទៅកាន់ពន្លឺ នាំទៅកាន់ប្រាជ្ញា ទៅកាន់ទី
សុខ ទៅកាន់ទីចេះ នាំទៅកាន់ទីវិជ្ជាពិតប្រាកដ ទៅកាន់ព្រះនិព្វាន ។

គម្ពីរមជ្ឈិមនិកាយមានសម្តែងយ៉ាងលះ ហើយមានបែបផែនជាក់
ជាងខាងលើទៅទៀត គឺថាដូច្នេះ ព្រះនិព្វាននោះជាកន្លែងដែលព្រះអរហន្ត
ទាំងឡាយ លោកលត់ជានិរោក ព្រះនិព្វានជាគោលរបស់ព្រះអរហន្ត
ព្រះនិព្វានជាទីបំផុតរបស់ព្រះអរហន្ត ។

ឯសេចក្តីទាំង ៣ បទ ដែលស្រង់យកមកពីគម្ពីរ ៣ ផ្សេងគ្នានេះ

ព្រមទាំងសេចក្តីឯទៀតផ្សេង ។ ដែលមានជាច្រើនធ្វើឲ្យឃើញថាគោល
ចារឹក ឬទំហំផ្សេងរបស់ព្រះពុទ្ធសាសនា គឺសេចក្តីឃើញច្បាស់នូវព្រះនិព្វាន
ក្រៅពីនោះសុទ្ធតែជាកិច្ចដែលធ្វើដើម្បីឲ្យបានដល់ទៅទីនោះ ឯ អរិយ-
មគ្គ ឬផ្លូវដ៏ប្រសើរនោះ ជាផ្លូវដែលនាំឲ្យរកឃើញ វិជ្ជាបំផុត គឺព្រះ
និព្វាននេះឯង ។

ពិតមែនតែន័យផ្សេង ។ ដែលសម្តែងអំពី អដ្ឋង្គិកមគ្គ នោះ
ស្រណុកនឹងយល់ដល់យើងរាល់គ្នា ទោះជាភិក្ខុបច្ច័មប្រទេសក្តី តែ
ឯចំណែកព្រះនិព្វាននោះ មិនមែនយល់ដោយដូច្នោះឡើយ ។

តាមសេចក្តីដែលសិក្សាមកឃើញថា ធម៌អាថ៌ទាំងឡាយក្នុងព្រះ
ពុទ្ធសាសនាប្រហែលជាគ្មានគោលត្រង់ណាផ្សេងទៀត ដែលនាំឲ្យមាន
សេចក្តីជជែកប្រកែកគ្នា ដូចត្រង់កន្លែងព្រះនិព្វាននេះឡើយ បានជាថា
ដូច្នេះព្រោះស្ថានត្រង់នេះ ជាគោលបំផុត សម្រេចរបស់អ្នកដែលសំដៅ
យក ហើយដើម្បីឲ្យបានព្រះនិព្វាននេះពុទ្ធបរិសទ្យបានឆន្ទៈមកជាច្រើន
ជាតិ នឹងគណនាត្រាបបំប៉នបាន ដូច្នេះយើងត្រូវរំលឹកន័យផ្សេង ។ ដែល
ព្រះគន្ថរពនាចារ្យទាំងឡាយ លោកបានចារឹកទុកក្នុងគម្ពីរនានា ដើម្បីនឹង
បានជួយដល់យើងឲ្យកើតជាតិនិត ១ ឬ ជាសេចក្តីយល់ឃើញ ១ ឡើង
ប្រសិនបើយើងធ្វើបាននោះ ឃើញថាជាការស្រួលល្អណាស់ ។

ជាដំបូងយើងត្រូវនិយាយថា ពាក្យដែលថា និព្វាន មានតាំងពីមុន
ព្រះពុទ្ធសាសនាទៅទៀត ហើយក្នុងជាន់នោះ ពាក្យនេះមានន័យដូច្នេះ

ទៅហើយ គឺភ័យសំណាងខ្ពស់បំផុត និង សេចក្តីរលត់ជាតិកំណើតក្នុង
លោកនេះ ។

គម្ពីរ សុត្តន្ត សម្តែងថា មានពុទ្ធបរិសទ្យជាច្រើនសួរ
ព្រះសាវ័បុត្តត្ថរថា “ ធិញ្ចាន, និញ្ចានមោះតើជាអ្វី ” ព្រះសាវ័បុត្តត្ថរ
តបវិញថា ដែលហៅថានិញ្ចាននោះ គឺជាសេចក្តីរលត់នូវ លោក ទោ-
ស និង មោហា ។

យើងបានឃើញសេចក្តី ១ ក្នុងគម្ពីរធម្មបទ សម្តែងថាដូច្នេះ ៖
ចេតាលណាកំចាត់ចង់សង្ខារបានហើយ នឹងបានច្បាស់នូវព្រះ
និញ្ចាន ។

គម្ពីរ សុត្តន្ត ធិញ្ចាន សម្តែងថា កន្លែងណាដែលគ្មានអ្វីសោះ ដែលគ្មាន
ជំពាក់អ្វីសោះ ដែលមិនមែនជាធម្មតា កន្លែងនោះហើយដែលហៅនិញ្ចាន
ដែលហៅថាផុតចាស់ ផុតស្លាប់ សេចក្តីទាំងបីនេះនាំឲ្យយើងយល់
ថានិញ្ចាននេះបានដោយមនុស្សម្នាក់កំចាត់ចង់នូវ លោក ទោស និង
សង្ខារ គឺសេចក្តីតាក់តែងព្រមទាំងអំពើដែលធ្វើមកជាតិមុនៗ ចេញ ។

គម្ពីរធម្មបទ សម្តែងថាដូច្នេះ ៖ អ្នកឯណាដែលរករួចផុតអំពីវដ្ត-
សង្សារ អ្នកឯណាដែលបានខ្លួនរុករានត្រឹមត្រូវហើយ ហើយបានឡើងលើ
ច្រាំង គឺដែលបានសំឡឹងឆ្ងាយណាច្រើន មិនដុះជាបឡាបឡោយ
ឥតសេចក្តីលោភ អ្នកឯណាដែលបានលះបង់វត្ថុដែលគាត់ស្រឡាញ់នៅលើដី

ចោល ហើយបានដល់នូវព្រះនិព្វាន អ្នកនោះហើយគឺថាគតហៅថាជា
ព្រាហ្មណ៍ពិតៗ ។

គម្ពីរ សុត្តន្តបិដក សម្ដែងថាដូច្នេះ ៖ ក្នុងលោកនេះដែលបាន
ឃើញ បានឮ បានគិត ជាច្រើនរាប់មិនអស់ ឯកិរិយាដែលកំចាត់បង់នូវ
សេចក្ដីប្រាថ្នាក្នុងវត្ថុដែលប៉ះពាល់ដល់នោះហើយ ជាអមតនិព្វាន អ្នកឯ
ណាដែលបានយល់ច្បាស់សេចក្ដីទាំងនេះ អ្នកនោះឯងជាមនុស្សមានគំនិត
ជាមនុស្សមិនច្រឡោតដោយលោកធម៌ឡើយ ព្រោះបានឃើញធម៌ច្បាស់
ប្រាកដណាស់ អ្នកឯណាដែលបានរួចចាកពីសេចក្ដីប្រាថ្នាក្នុងលោក អ្នក
នោះបានសេចក្ដីរីករាយសុខសាន្ត ។

គម្ពីរ អត្ថកថាបិដក សុត្ត មានសម្ដែងថា ៖ បើពុទ្ធបរិវេណ ១
ដែលបានកាច់បំបាក់នូវកាមគុណអស់ហើយ បានកាច់បំបាក់នូវសេចក្ដី
ឆៀវស្រឡាថា របស់ទាំងឡាយក្នុងលោកនេះទៀង បានហើយ បានបំបាក់
នូវសេចក្ដីល្ងង់ហើយ ។ មានសេចក្ដីប្រាថ្នាឲ្យបានស្ងាត់ ឲ្យបានដល់
បែបដែននៃអហេតុ ឬឲ្យបានដល់សេចក្ដីរំលងចិត្តមិនគំនិត នោះត្រូវ
ឲ្យតាំងនៅក្នុងសេចក្ដីត្រង់ដោយពេញទំ ត្រូវឲ្យស្ងួតត្រង់នឹងសេចក្ដីស្ងប់
ស្ងាត់របស់ចិត្តដែលភ្លឺមកពីខាងក្នុង ត្រូវឲ្យពិចារណាមើលរបស់ទាំង
ឡាយត្រូវឲ្យនៅស្ងាត់តែម្នាក់ឯង ។

យើងត្រូវបន្ថែមសេចក្ដីទាំង ២ ខាងក្រោមនេះទៀត ដែលបាន
សម្ដែងក្នុងគម្ពីរ អត្ថកថាបិដក សុត្ត មានសម្ដែងថាសេចក្ដីលះ

បង់ជាប្រឡូះ សេចក្តីដែលបរិសុទ្ធ សេចក្តីដែលស្វិតស្រពោន សេច-
ក្តីដែលស្ងប់ស្ងាត់ សេចក្តីដែលកំចាត់បំបាត់បង់ សេចក្តីដែលរលាយរលត់
សេចក្តីដែលផុតចាកទុក្ខទាំងអស់ជាប្រឡូះ សេចក្តីដែលមិនកើតទៀត
សេចក្តីដែលមិនលុះអំណាចគឺស្លាប់ សេចក្តីដែលទុក្ខមិនបង្កើតឡើងទៀត
នោះហើយជាសេចក្តីស្វិតស្រពោន សេចក្តីដ៏ឧត្តមដែលត្រូវដឹងថាសេចក្តី
លះបង់ចោលនូវឧបាទិចេញ ជាសេចក្តីដែលបំបាត់នូវតណ្ហា ជាសេចក្តីស្ងប់
ស្ងាត់ ជាសេចក្តីបំបាត់បំបាត់បង់, ជាព្រះនិព្វាន ។

សេចក្តី ១ ទៀតសម្តែងថាដូច្នេះ សូចទី ៣ ឬ ព្រះនិព្វាននោះ គឺជា
សេចក្តីបំបាត់បង់នូវទុក្ខនេះឯង ដែលត្រូវយល់ថាជាសេចក្តីកំចាត់បង់នូវ
តណ្ហា សេចក្តីដែលធ្វើនូវតណ្ហាឱ្យស្ងប់ស្ងាត់ សេចក្តីដែលបោះបង់
ចោលនូវតណ្ហា សេចក្តីដែលប្តូរខ្លួនពីតណ្ហា ។

ន័យក្នុងគម្ពីរទាំងប៉ុន្មាន ដូចបានកោលមកទាំងលើនេះ ពិតមែនតែ
មានបែបតែម្យ៉ាង ប៉ុន្តែបានសេចក្តីផ្សេងពីគ្នាខ្លះដែលយើងត្រូវតែចាំក្នុង
វេលានេះ គឺន័យខ្លះថាដូច្នេះ សេចក្តីលត់នូវ លោក ឆោស នឹង
មោហា ហើយសេចក្តី ១ ទៀត ដំណើរពីផុតពូជមិនកើតទៀត មាន
ន័យ ២ ដែលសម្តែងថាព្រះនិព្វាន នោះគេអាចនឹងបានតាំងពីកាលមាន
រូបរស់នៅ ន័យទៀតថា អ្នកឯណាដែលបានដល់ព្រះនិព្វាននោះ ជា
អ្នកបរិច្ចាធិដោយសេចក្តីសម្រឹងច្រើន ហើយឯគម្ពីរសុត្តន្តនិច្ឆាទ សម្តែង
ថាអ្នកឯណាដែលបានដល់ព្រះនិព្វាននោះជាមនុស្សពិចារណាច្រើនហើយ

សូត្រ ហើយខាងក្រោយនេះគាថាទី ១ សម្តែងថា អ្នកឯណាដែលបាន
ដល់ព្រះនិព្វាននោះបានស្គាល់នូវវេសចក្កដែលផុតចាកទុក្ខ ។

ភាមិដែលបានសង្កេតនិក្ខម័យវេសចក្កទាំងបីនោះដូចបានពោលមក
ខាងលើមិនឃើញមានន័យណា ១ សម្តែងអំពីព្រះនិព្វាន ថាជាសូន្យទេ
ថាជាផុតអ្វីៗទាំងអស់ដូចយ៉ាងអ្នកដែលកាន់ពុទ្ធសាសនាគ្រប់គ្រាន់ណាខ្លះនិងជាតិ
យុវបុរៈ ដែលគេធ្លាប់ជឿមកដល់សព្វថ្ងៃនេះឡើយ ។

គម្ពីរ សំយោគនិកាយ បានសម្តែងដោយច្បាស់ប្រាកដ អំពី
យមកកិត្តដែលមានចិត្តរើរវាយ ដោយយល់ថាភិក្ខុ១ គង្គដែលគ្មានប្រព្រឹត្ត
ល្មើសអ្វីសោះវេលាដែលបានទម្លាយខន្ធទៅ នោះវេលាគឺទាំងអស់ គឺគ្មាន
នៅសល់អ្វីជាក្រោយដែលស្ងប់ ហើយវេលានោះព្រះសាវ័បុត្ត បានកែ
តម្រង់យមកកិត្តគឺគំនិតខុសនោះបានឡើងវិញ ។

មាននិទាន ១ សម្តែងអំពីពុទ្ធបរិស័ទ ១ អង្គនោះ ឈ្មោះថាទ័ពដែល
បានហោះទៅកណ្តាលអាកាសពីចិត្តឯង នៅចំពោះមុខព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ
ហើយចូលនិព្វានក្នុងវេលានោះ ឥតមានសល់អ្វីជាវារីកាយបន្តិចសោះ
ហើយព្រះពុទ្ធអង្គមានបន្ទូលថា ឯអណ្តាតភ្លើងដែលថយបន្តិចបន្តួច ៗហើយ
រលត់ទៅ គេមិនអាចនឹងដឹងថាអណ្តាតភ្លើងនោះទៅឯណា មានប្រការ
ដូចម្តេចមិញរីឯព្រះអរហន្តដែលលោកដូចខ្លួនស្រឡះពីវដ្តសង្សារ ដែល
លោកបានឆ្លងកាត់នូវវេសចក្កប្រាំបី ហើយដែលលោកបានដល់ទីសុខត្រង់
ប្រែប្រួល នោះវេលាដែលលោកទំលាយខន្ធទៅ គេក៏មិនអាចនឹងដឹងបាន

មានប្រការដូច្នោះឯង សេចក្តីត្រង់នេះមានអ្នកប្រាជ្ញជាតិបារាំងសែសម្បត្តិ
ឈ្មោះ ល្វី ដឺឡាវ ទេរឡូ ស្ស័ង កត់សម្គាល់ថា ឧទាននេះនិយាយ
ច្បាស់ប្រាកដណាស់ គឺភ្លើងក៏មិនសូន្យ ព្រះ អរហន្ត ក៏មិនសូន្យ ឯ
ព្រះ អរហន្ត ដែលលោកបានដល់នូវព្រះនិព្វាននោះ មិនមែនជាមនុស្ស
មានជីវិត មិនមែនជាអត្តភាព មិនមែនជារូបសោយអារម្មណ៍ មិនមែន
ជារូបដែលមានវិត្តត្រេចទៅ ដូចកាលពីដើមនោះឡើយ ។

គម្ពីរនេត្តបត្តរណា មានសម្តែងសេចក្តីពីរបទ ដូចមានខាង
ក្រោយ បទ ទី ១ សម្តែងថាដូច្នេះ អ្នកឯណាដែលគិតថាគេអាចនឹងចេញ
ពីជាតិដោយឥតជាតិបាន អ្នកនោះឯងមិនបូករួចពីជាតិឡើយ ។

បទ ១ ទៀតសម្តែងថាដូច្នេះ ព្រះ អរហន្ត ដែលលោកបានដល់
ព្រះនិព្វាននោះជ្រៅឆន់ប្រមាណណាស់ មិនអាចនឹងរស់ មិនអាចនឹង
គណនា លោកថាដែលបានដល់នូវព្រះនិព្វាននោះ គឺព្រោះសេចក្តីប្រាថ្នា
សេចក្តីស្អប់ខ្ពើមគុំគូននឹងសេចក្តីល្ងង់នោះកំចាត់បំបាត់បានអស់ហើយ ។

ក្នុងបទទី ១ នោះ យើងឃើញសេចក្តីថា គេមិនអាចនឹងចេញផុតពី
ជាតិដោយសូន្យទេឡើយព្រោះសេចក្តីដែលថាឥតជាតិនោះ គឺសូន្យទេ
នោះឯង ហើយក្នុងបទទី ២ សម្តែងនូវសេចក្តីកំចាត់បំបាត់ ប៉ុន្តែកំចាត់
បំបាត់នោះ គឺកំចាត់បំបាត់នូវសេចក្តីប្រាថ្នា នូវសេចក្តីស្អប់ខ្ពើមគុំគូន
នូវសេចក្តីល្ងង់មិនមែនជាកំចាត់បំបាត់អ្វីទាំងអស់ឡើយ ។

ចំណែកខាងជាតិដែលនៅក្នុងបច្ច័យប្រទេស ដែលយល់ថាព្រះនិព្វាន
ជាទេសសូន្យនោះ គឺមិនបានព្យាយាមរិះរកន័យឲ្យបានជ្រៅទូលាយ ហើយ
ចំណែកខាងជាតិក្នុងបូព៌ាប្រទេសវិញ ពាក្យទេសសូន្យនេះគ្មានទាក់ទិនទៅ
លើសេចក្តីអ្វីៗ សោះ អ្វីៗ មិនដែលមកពីទេ ហើយមិនដែលត្រឡប់
ទៅរកទេវវិញឡើយ ជាគ្រោយសេចក្តីមរណៈ ដែលជាធម្មតារបស់សត្វ
នោះធាតុផ្សេងៗ ដែលផ្សំផ្គុំគ្នាបានជាបូរសត្វ បែកធ្លាយរលាយរលែក
ចាកគ្នា ចេញតាមភាពសណ្ឋានទីទៃពីគ្នា សេចក្តីនេះឃើញច្បាស់ណាស់
គ្មានអ្វីឲ្យច្បាស់ជាងនេះទៅទៀតឡើយ ប៉ុន្តែក្នុងធាតុនីមួយៗ ទាំងនេះ ឬ
ក្នុងអនុធាតុទាំងឡាយរបស់ធាតុទាំងនេះ ឥតមានធាតុណា ១ សោះសូន្យ
ឡើយគឺនឹងទៅប្រជុំផ្គុំគ្នាជាថ្មី កកើតជារូបខន្ធបណ្តោះអាសន្នទៀតទៅខាង
មុខ តាមសេចក្តីរាំងប៉្មន្មានដែលបានពណ៌នា រៀបរាប់មកខាងលើនេះ
ឃើញថាតាមដោយយោបល់របស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធនោះ ព្រះនិព្វានហាក់
ដូចជាមិនមែនរលត់សោះសូន្យជាស្រឡះឡើយ ។

សេចក្តីដែលអធិប្បាយមកទាំងប៉្មន្មាន ដែលទើបនឹងអធិប្បាយហើយ
អម្បាញមិញនេះ គឺនិយាយតែពីព្រះនិព្វានដែលនៅក្នុងលោក ឬ ដែល
ពាក្យបាលីហៅថា សុខ ចានិសេស ធិញ្ញាននោះ គម្ពីរ ឥន្ទ្រត្ថក
អធិប្បាយថា សេចក្តីរាំងប៉្មន្មានដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបានសង្កេតនោះពិត
ប្រាកដណាស់ ពុំខូចរិស័ទឯណាដែលបានរលាស់ខ្លួន ឲ្យរួចចាកផុតពី
សេចក្តីជំពាក់ក្នុងលោក ផុតពីសេចក្តីរំល្អិន ដោយអំណាចបានចម្រើន

មេត្តាភាវនា ដោយអំណាចបានហាត់ហ្វឹកហ្វឺនចិត្ត ហើយបានដល់នូវព្រះ
អរហត្ត ដោយអំណាចផលបុណ្យជាឧបនិស្ស័យពីជាតិមុន ។ មក នោះ
បានដល់ទីដែលមានភាពសណ្ឋាន ស្ទើរតែមិនមែនធម្មតារបស់លោកខាង
អាយនេះ តាំងពីមុនឡាយខន្ធទៅម្ល៉េះ ហើយក្នុងវេលាដែលបានដល់ទី
នេះ ពុទ្ធបរិស័ទនោះ ក៏អាចនឹងស្គាល់នូវវេសព្រះនិព្វានបាន ពុទ្ធបរិស័ទ
ឯណាដែលបានដល់ទីនេះហើយ បាននាមថាជាព្រះអរហន្តវិសេស ពិត
តែមានរូបនៅរស់មែន តែឯចិត្តនោះនៅដដែល ដូចគ្នានឹងចិត្តដែលមាន
ខន្ធឡាយទៅ ព្រះអរហន្តលោកមានរូបរស់នៅតទៅ ដូចជាបុព្វជនធម្មតា
ដែរ ខ្លួនលោកក៏ត្រូវការប្រាស្រ័យនឹងអាហារ ហើយដោយអំណាច
អាហារនេះក៏ធាតុផ្សេង ៗ ដូចយ៉ាង គំនិត កម្លាំង ប្រាជ្ញា ស្មារតី ក៏គង់
នៅមានជានិច្ច ទាំងវេទនា សញ្ញា សង្ខារ ក៏នៅប្រព្រឹត្តទៅតាមមុខ
ក្រសួងតែរៀងខ្លួន ឯសង្ខារខន្ធគង់នៅរាំងវិញ្ញាណខន្ធក៏គង់នៅដែរ ប៉ុន្តែ
វិញ្ញាណបរិសុទ្ធឯកាស ព្រោះសេចក្តីវង្វេង សេចក្តីប្រាថ្នា សេចក្តីដែល
ជាប់ជំពាក់នឹងភព សេចក្តីស្អប់ខ្ពើមគុំគួន នោះបានកំចាត់បោះបង់ចោល
ជាស្រឡះ ដោយអំណាចសេចក្តីព្យាយាមពីជាតិមុន ។ មក នឹងដោយ
អំណាចសេចក្តីចម្រើន មេត្តាភាវនាក្នុងជាតិនេះ កាលណាព្រះអរហន្ត
លោកឡាយខន្ធទៅនោះ ឥតមានប្រែប្រួលភាពអ្វីសណ្ឋានឡើយ ព្រោះ
កាលដែលរូបលោកនៅរស់នោះ លោកបានដល់ទៅមាត់ភ្នំព្រះនិព្វាន
ទៅហើយ ។

សេចក្តីថ្លែងផ្ដាច់ដែលព្រះអរហន្ត លោកចេញពីនិព្វាន មានរូប
ចូលក្នុងនិព្វានឥតរូប នោះដូចមានសេចក្តីដែលនឹងពណ៌នាទៅនេះ គឺ
និព្វានដែលបានក្នុងកាលរូបរស់នៅនោះ ព្រះអរហន្តលោកនៅមានធាតុ
ផ្សេងៗ ដែលមានរូប ឬឥរិយាបថដែលផ្សំគ្នាឡើងជាអត្តភាព របស់
មនុស្សនៅឡើយ គឺស្ថានត្រង់នេះហើយដែលយើងហៅថានិព្វាន មាន
ឧទាទិ ឬថា ស ឧទាទិ សេស និព្វាន គឺថាមានខន្ធទាំងអស់គង់នៅ
ដូចយ៉ាង រូប ក្ខន្ធវេទ ចា ខ ទ្ធិ ស ញ្ញា ខ ទ្ធិ សំខារ និង វិញ្ញាណ
ខ ទ្ធិ លុះវេលាដែលសេចក្តីអរណៈមកដល់ក៏ ឧទាទិ ទាំងប៉ុន្មាន ដែល
គង់នៅ រលាយប្រាសចាកផ្ទះទីទេចេញ លែងប្រមូលផ្គុំគ្នាជាថ្មីទៀតហើយ
ព្រះអរហន្តក៏ចូលទៅក្នុងនិព្វានដែលគ្មាន ឧទាទិ ឬអនុទាទិ សេស -
និព្វាន គេអាចនឹងដឹងដូច្នេះបាន ឯសេចក្តីដែលលះបង់នូវ លោក
នោស មោហាចេញនោះជាទី អរហន្ត ឬជានិព្វានមានហើយសេចក្តី
ដែលផុតទុក្ខផុតជាតិកំណើតនោះ ជាទីព្រះនិព្វានគ្មាន ឧទាទិ ។

គម្ពីរ ជីយរ និង តោយ សម្តែងថាដូច្នេះ រូបអង្គតថាគតនូវប្រព្រឹត្តតទៅ
ជាធម្មតាពិតមែនតែសេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងកតថ្មីនោះ បានកាច់បំបាក់ចោលជា
ស្រឡះ រូបអង្គតថាគតនៅប្រព្រឹត្តតទៅដរាបណា មនុស្សនឹងទៅតា
ទាំងឡាយក៏នៅឃើញតថាគត ដរាបនោះ វេលាណាតែរូបអង្គតថាគត
ប្រក្លាយទៅហើយទាំងមនុស្ស ទាំងទេវតា លែងបានឃើញសោះ ។

មុននឹងយោបល់បញ្ចប់សេចក្តីនោះ យើងត្រូវសាត្រូវរួមមកនិយាយ
អំពីនិព្វាន ដែលបានតាំងពីកាលរូបសេនៅជាមុននិព្វាននេះវិញ គឺថា
ក្នុងនិព្វានដែលសល់នូវខន្ធនេះ ព្រះអរហន្ត លោកសោយសុខក្នុងព្រះ
និព្វានដែលលោកបានដល់នោះ ប៉ុន្តែគឺសោយតែពេលដែលលោកកំពុង
ធ្វើឈានប៉ុណ្ណោះទេ នៅវេលាដែលលោក ចេញពីឈានសម្មាបត្តិ
មកវិញនោះ លោកក៏នៅបំរាំងអស់ អំពីដែលលោកបានប្រទះឃើញ
ក្នុងវេលាកំពុងធ្វើឈាន ប៉ុន្តែឯសេចក្តីដែលប្រទះឃើញ ឬ ដែលបានប៉ះ
ពាល់ទាំងប៉ុន្មាននោះ នឹងយកមកប្រែស្រាយជាភាសាសម្រាប់មនុស្សថា
ដូច្នេះដូច្នោះមិនកើត ព្រោះគ្មានពាក្យសម្រាប់មនុស្សលោកនឹងថាឱ្យចំ ។
មានពាក្យបុព្វក្នុងគម្ពីរ ធិដ្ឋធម្មនិកាយ ថា ដើម្បីនឹងឱ្យបានដល់
និព្វាននោះ តើត្រូវធ្វើដូចម្តេច វិសដ្ឋនា ថា ដើម្បីឱ្យបានព្រះនិព្វាន
នោះត្រូវចម្រើនរូបឈាន ៤ និង អរូបឈាន ៤ ដែលហៅថា សម្មាបត្តិ
ទាំង ៨ ប្រការ និង ឈានថ្នាក់ចំណុច ១ ទៀតដែលហៅថា សញ្ញាវេ-
ទិយ តណិរោធិ ហើយដែលជាឈានផ្ទាល់នឹងគូព្រះនិព្វាន កាលដែល
បានធ្វើឈាន ទាំងប៉ុន្មាននេះហើយ អ្នកដែលធ្វើឈានក៏បានដល់នូវព្រះ
អរហន្ត ហើយក៏បានទីជាព្រះអរហន្ត ក្នុងវេលានោះ ។

ឯឈានទាំងប៉ុន្មាននេះ បែបដូចជាសេចក្តីហាត់តម្រង់នូវសន្ទុះ ឬ
កម្លាំងចិត្តរបស់មនុស្ស ឯកម្លាំងសន្ទុះរបស់ចិត្តនោះ អាចនឹងក្លាឡើង

បាន ឬ នឹងថយទៅវិញបាន តាមដោយព្យាយាមហាត់ឬ ដោយធូសបោះ
 បង់ចោល មានគណនាដូចជាគេហាត់ យកកម្លាំងពលកម្មតាមរបស់ខ្លួន
 មនុស្សដោយក្បួនខ្នាតជាបែបហាត់ដូច្នោះដែរគឺជាបើព្យាយាមហាត់រាល់ ៗ
 ថ្ងៃទៅនោះនឹងមានកម្លាំងពលកម្មច្រើនឡើង ហើយបើធូសបោះបង់ចោល
 ទៅវិញនោះកម្លាំងក៏ដុះថយទៅវិញ ។

ក្នុងមហា និស្សន្ទសូត្រ មានសម្តែងអំពីឈានទាំង ៤ ថ្នាក់
 ទាំងដើម គឺព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់សម្តែងប្រារព្ធនឹងព្រះមហាគានទូចា
 ដូច្នេះ ដើម្បីនឹងឲ្យបានដល់បឋមជ្ឈាន ឬ ឈានថ្នាក់ទី ១ នោះត្រូវតាំង
 សមាធិ លះបង់ខ្លួនចិត្តអាក្រក់ គឺ ឈរណា ទាំង ៥ ចោលទាំងអស់
 ហើយចម្រើនខ្លួន សម្មាសតិ គឺសេចក្តីរលឹកដ៏ប្រពៃឬ គំនិតត្រង់ដូច
 មានសម្តែងក្នុង អដ្ឋង្គិកមគ្គ ឬផ្លូវដែលមានមែក ៨ នោះឯង ធ្វើ
 ដូច្នេះហើយនឹងបានដល់ខ្លួនបឋមជ្ឈាន គឺជាសេចក្តីស្រួលកាយស្រួលចិត្តឬ
 សុខ និង សេចក្តីផ្តុះកាយ ផ្តុះចិត្ត ឬ បីតិដែលកើតឡើងដោយបានតាំង
 ចិត្តក្នុងការម្ស្នាក់តែ ១ ឬ ២ តក្កតា ហើយនឹងសេចក្តីរំពឹង ឬ វិតក្ក
 និងសេចក្តីដែលញ៉ាំងឲ្យទៅជាប់ក្នុងការម្ស្នាក់ ឬ វិចារ ។

ចម្រើនពីនេះទៅទៀតដោយលះបង់ខ្លួនសេចក្តីរំពឹង (វិតក្ក) និង
 សេចក្តីដែលញ៉ាំងចិត្តឲ្យទៅក្នុងការម្ស្នាក់ (វិចារ) ចេញ នោះនឹងបានដល់
 ទៅ ឡង្គិយាជ្ឈាន គឺជាសេចក្តីស្រួលកាយស្រួលចិត្ត (សុខ) និងសេចក្តី

ផ្ដែកកាយផ្ដែកចិត្ត (បីតិ) ដែលកើតឡើងដោយសេចក្ដីភ័យខ្លាច គឺជា
សេចក្ដីមូលការមូលនិងសេចក្ដីដែលមានចិត្តរីកឡើងឬស្ទុះខ្ពស់ឡើង ។

លះបង់នូវសេចក្ដីត្រេកក្អមបីតិ ឬសេចក្ដីផ្ដែកកាយផ្ដែកចិត្តនេះ
ចេញព្រះយោគាវចរក៏តាំងនៅក្នុងសេចក្ដីព្រងើយកន្តើយសោយការមូល
ជាសុខធ្វើជាម្ចាស់ចិត្តបាន ហើយក៏ដល់ទៅថ្នាក់ឈានវិ ៣ ឬ តតិ-
យ ៥ គឺជាសេចក្ដីដែលចេញចិត្តរីករាយឥតរង្គៀស ។

លុះវៀរចាកនូវសេចក្ដីស្រួលចិត្តគឺសុខចេញ ហើយលះបង់នូវសេច-
ក្ដីឈឺចាប់គឺទុក្ខចោល មិនត្រេកអរនឹងសុខ មិនទោមនស្សនឹងទុក្ខ នោះ
ព្រះយោគាវចរក៏បានដល់រោឈានថ្នាក់វិ ៤ ឬ ចតុត្ថជ្ឈាន គឺជាសេច-
ក្ដីដែលឈ្នះចិត្តឬជាម្ចាស់ចិត្តរបស់ខ្លួនដោយពិតប្រាកដ និងជាសេចក្ដី
ដែលភ័យខ្លាចពិតប្រាកដ ។

ការមូល ទាំងបីនេះ ដែលជាប់ជួនទៅជាមួយនឹងឈានទាំង ៤
ថ្នាក់ទាំងដើមដែលព្រះយោគាវចរបានចម្រើននោះ បានឈ្មោះហៅថា
ការមូល ៤ គ្មានទីបំផុត ឬ អប្បមាណការមូល ការមូលទាំងនេះជាឥស្សរ-
ភាព ក្នុងកិរិយាប្រព្រឹត្តទៅជាប្រក្រតីរបស់ព្រះយោគាវចរដែលទៅកាន់
ព្រះនិព្វាន ។

ឯសម្មាសមាធិ ឬការនាង់ប្រពៃនោះ គឺមែកទី ៨ នៃ អដ្ឋង្គិកមគ្គ
ឬផ្លូវដែលបែកមែក ៨ នោះឯង ។

ឯថ្នាក់ឈានដែលគរីនេះទៅទៀតនោះ នាំព្រះយោគាវចរដែលធ្វើ

ឈានឲ្យបានដល់ទៅអរហន្ត ឈាននោះត្រូវចម្រើននូវអាគាសទេវមិន
 ចេះផុតគឺអាគាសនព្វាយតន ចិត្តមិនចេះផុតគឺវិញ្ញាណព្វាយ
 តន និងសេចក្តីដែលមិនមាននៅសល់អ្វីទាំងអស់ គឺអតិព្វាយ
 តន ដើម្បីនឹងបានដល់ទៅសភាពដែលមានវិញ្ញាណជាគណ្តាលនៃ
 សេចក្តីកត់សម្គាល់ដែលហៅថា នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតន ឯថ្នាក់
 ចុងបំផុតនោះគឺសមាធិបំបាត់នូវសញ្ញានិងវេទនា គឺថារំលត់នូវសេចក្តីដែល
 ដឹង ក្នុងវេលានោះហើយដែលព្រះយោគាវចរបានដល់នូវព្រះអរហន្ត គឺ
 បានសម្រេចនូវព្រះនិព្វាន ។

ត្រូវតែសម្គាល់ថាឯកវិយា ដែលហាត់ធ្វើឈានថ្នាក់ដំបូង ទាំងប៉ុន្មាន
 នោះ មិនមែនជាហាត់បានហើយ នាំឲ្យបានឈានទីថ្នាក់បំផុតទាំងប៉ុន្មាន
 នោះទៀតឡើយ គម្ពីរព្រះអភិធម្ម មានសម្តែងដោយជាក់ច្បាស់
 ណាស់អំពីរឿងនេះ គឺថាកវិយាដែលនឹងធ្វើឈានទាំងប៉ុន្មានខាងក្រោយ
 នោះ មានតែអ្នកបួសប៉ុណ្ណោះទើបអាចនឹងធ្វើបាន ឯជនដែលជាយក្សស
 ទោះបីបានហាត់ធ្វើឈានថ្នាក់ខាងដើមទាំងប៉ុន្មានឲ្យស្ងាត់ដូចម្តេចក្តី ក៏គង់
 តែនឹងចម្រើននូវ អាគាសនព្វាយតន ឬវិញ្ញាណព្វាយតន
 ។ល។ មិនបាន ។

គួរយើងចាំទុកថា ឯព្រះអរហន្តដែលចូលឈាននោះ មិនមែនជា
 កវិយាដែលខ្លួននៅនឹងស្ងួតតវិញ្ញាណ តតស្មារតី ដូចយើង ដែលអ្នក

តែងសៀវភៅរឿងពុទ្ធសាសនាជាតិយូរ គេធ្លាប់ជឿមកនោះឡើយ
ព្រោះគម្ពីរព្រះអភិធម្មមានសម្តែងថា ព្រះអរហន្តមានញាណយ៉ាងខ្ពស់ ១
ដោយអំណាចកិរិយាដែលបានឃើញច្បាស់ឥតខ្ចីសទាល់ ដែលហៅថា
វិបស្សនាញាណ នោះឯង ។

គម្ពីរ ឡាតិលោកមានសម្តែងថា អ្នកឯណាដែលបានលះបង់នូវ
ឯវេណិយមិ ពោលបាន ឈ្មោះថាជាគ្រឹះរិះដ៏ប្រពៃ ។

ឯសេចក្តីដែលឈ្នះនូវចិត្តដោយដាច់ខាត សេចក្តីដែលបានសម្រេច
ព្រះអរហត្ត នោះហើយជាគោលបំផុតរបស់ឈាន ។

សេចក្តីត្រង់នេះមានពាក្យចោទនេះបើពោះជាមិនមែនកមិនយឺញ ក៏
លំបាកនឹងឆ្លើយឲ្យចំ ដូចជាពាក្យដែលថានិព្វាននោះដែរ ប៉ុន្តែសេចក្តី
វិសជ្ជនាក្នុងស្ថាននេះ នាំឲ្យឃើញផ្លូវជាក់ច្បាស់ទៅក្នុងនិព្វាន ឯពាក្យចោទ
នោះថាដូច្នេះ អ្វីដែលចូលនិព្វាននៅវេលាគ្រាយដែលទម្លាយខ្លួនទៅ ។

សេចក្តីត្រង់នេះយើងមិនអាចនឹងហ៊ានថា យើងឆ្លើយត្រូវឡើយដោយ
ហេតុសេចក្តីនេះ មានពាក្យដដែលកមិនដាច់ស្រេច តាំងអំពីកើតព្រះពុទ្ធ
សាសនាម្ល៉េះ មានសេចក្តីនឿយឆ្ងល់ទោះក៏ច្រើន ហើយមានសេចក្តីដែល
គេបានវិនិច្ឆ័យក៏ច្រើន ឯចំណែកយើងនោះ យើងគ្រាន់តែយកសេចក្តី
វិនិច្ឆ័យទាំងនោះខ្លះមកជៀបគ្នា ហើយស្រង់យកសេចក្តីផ្សេងៗ ដោយ
អាងដល់គម្ពីរខ្លះដែលត្រឹមត្រូវនោះ ឯចំណែកអ្នកទាំងឡាយពល់គ្នាមាន
ឯកចិត្តរឿងខ្លួននឹងជឿថាដូចម្តេច ។ ហើយនឹងបង្កើតជាគំនិតថ្មី ១ បាន

តាមដែលខ្លួនយល់ឃើញថាគួរ ។

ជំនុំធាតុតាំងឡាយផ្សេង ៗ ដែលជានាមធម៌ដែលគេបានជឿមកថា
មានដោយពិត និងសេចក្តីដែលផ្ទេរជាតិឬ ផ្លាស់ជាតិ ពី ១ ជាតិទៅ ១ ជាតិ
ទៀត ព្រមទាំងផ្លូវដែលចូលទៅនិព្វាន គឺជាធាតុដែលសល់នៅជាក្រោយ
ដែលស្លាប់នោះ ជាធាតុដែល ដែលមានតាំងអំពីដើមរៀងមក នោះ
មានឈ្មោះដូចមានខាងក្រោយនេះ គឺ ៖

ពាក្យថា “ អាក្ខន ” ខ្មែរធ្លាប់ហៅ អាក្ខា នោះជួនកាលគេប្រែហៅ
ព្រលឹង ឬក្នុងវេលានេះ យើងយកសព្វដែលសម្រាប់ប្រើក្នុង សាសនា
ដូច យ៉ាងដែលគេធ្លាប់ប្រើក្នុងប្រទេសយូរុបនោះមកនិយាយ ។

គម្ពីរក្នុងពុទ្ធសាសនាមិនទទួលស្គាល់ ឬមិនជឿថាមានអាក្ខនឡើយ
ត្រង់នេះមានបុព្វបទ ចុះហេតុអ្វីបានជាព្រះសព្វញ្ញពុទ្ធមិនព្រមទទួលឆ្លើយ
អំពីដែលថាលោកទៀង ឬមិនទៀង ឬ ១ ក៏គេសម្គាល់ថាលោកនោះហើយ
ជាអាក្ខន ឬជាខ្លួនប្រាណ ប្រសិនបើជាដូច្នេះនោះបើជាគ្មានអាក្ខន យើង
មិនបាច់និយាយអំពីលោកនោះដែរ គឺថាលោកនោះក៏គ្មានដូចគ្នា ។

ពាក្យថាវិញ្ញាណដែលគេតែងប្រែថាសេចក្តីដឹង ឬប្រាជ្ញានោះ តាម
ដោយគម្ពីរផ្សេង ៗ ក្នុងពុទ្ធសាសនាវិញ្ញាណនោះហើយ ជាអត្តនា
យកនៃកិរិយាផ្លាស់ជាតិ ១ ទៅជាតិ ១ (សំយុត្តនិកាយ) ក្នុង ១
ជាតិ ៗ របស់មនុស្សនោះ វិញ្ញាណនេះឯងជាខន្ធ ១ ដោយមានធាតុ
ឯទៀតផ្សេង ៗ ចូលផង គឺ រូប ឥន្ទ្រ វេទនា ខន្ធ សញ្ញា ខន្ធ

សំខាន់ៗ ដែលធ្វើឲ្យយើងគាន់ច្រឡំថាមានខ្លួនប្រាណវិញ្ញាណនេះ
បណ្តាលមកពី សញ្ញា ខន្ធ ពីវេទនា ខន្ធ ពីសំខាន់ៗ ដែល
វិញ្ញាណឯងបានត្រួតបញ្ជាក់ម្តងទៀត ដូច្នេះឃើញថាហាក់ដូចជាវិញ្ញាណ
នេះជាឥស្សរភាព ក្នុងប្រជុំធាតុទាំងឡាយរបស់មនុស្ស រឿង យោ ធីតា
កិត្តុដែលមានសម្តែងក្នុងគម្ពីរធិយ ធីតាយ មានសេចក្តីថាដូច្នេះ ខ្លួន
ខ្ញុំជារូបដែលពាស្រ័យដោយប្រជុំ ៤ នៃធាតុ កើតឡើងដោយបិតានិង
មាតា រស់នៅដោយអាហារ ហើយមានធម្មតា មានជាតិក្រូតៃរលាយ
ទៅវិញ ឯវិញ្ញាណរបស់ខ្ញុំ ដែលមកជាប់នៅជាមួយនោះ នៅជាប់នឹង
ខន្ធទាំងនោះ ។

មានសេចក្តី ១ ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធសម្តែងប្រារព្ធនឹងមហា អាណន្ទ
ក្នុងគម្ពីរ ធិយ ធីតាយ នោះ ច្បាស់លាស់ណាស់ គឺទ្រង់សួរមហា
អាណន្ទ ថា ម្ចាស់អាណន្ទ ចុះប្រសិនបើវិញ្ញាណមិនបានចូលទៅក្នុងគភី
នៃមាតា តើនាមនិងរូបអាចតាក់តែងនៅក្នុងគភីនៃមាតាដែរឬអ្វីព្រះមហា
អាណន្ទ ឆ្លើយថានាមនិងរូបមិនអាចតាក់តែងនៅបានឡើយ ព្រះសព្វ-
ញ្ញត្ថ៍ទ្រង់សួរទៀតថា ចុះប្រសិនបើវិញ្ញាណនោះចូលទៅក្នុងផ្ទៃ នោះ
ហើយ តែលុះក្រោយមកក៏ចេញចាកបោះបង់ទីកន្លែងនោះវិញ បើដូច្នេះ
តើនាមនិងរូបអាចកើតឡើងបានឬមិនបាន មហា អាណន្ទ ឆ្លើយទូលតប
វិញថាកើតមិនបានទេ វេលានោះព្រះបរមគ្រូទ្រង់សួរតទៅទៀតថា ចុះ

ប្រសិនបើវិញ្ញាណដែលមានក្នុងកុមារក្មេងនោះ បោះបង់ទឹកភ្នែកចោល
ចេញ តើនាមរូបនោះប្រព្រឹត្តទៅបានឬទេ មហាអាណន្ទ ឆ្លើយតប
ទៀតៗប្រព្រឹត្តទៅមិនបានទេព្រះអង្គ ។

គម្ពីរដែលនេះសម្តែងថា ឯវិញ្ញាណ នោះគឺជាធម្មជាតិដែលគ្មាន
ចំនួនដែលទីបំផុត ដែលជាពន្លឺទូទៅ គឺជាធម្មជាតិដែលមិនមែនជាទឹក
មិនមែនជាដី មិនមែនជាក្លឺង មិនមែនជាខ្យល់ និង ថាជាធាតុមិនបានតូច
រឺមិនបាន ខ្សោយរឺមិនបាន ខ្លាំងរឺមិនបាន ល្អរឺមិនបាន អាក្រក់រឺមិនបាន
គឺថាជាធម្មជាតិដែលកើតរលត់ជាមួយគ្នានឹងនាមរូប ។

ប៉ុន្តែបើនាមនិងរូបប្រាស្រ័យនឹងវិញ្ញាណ ឯវិញ្ញាណក៏ប្រាស្រ័យនឹង
នាមរូបដែរ ។

ព្រះបរមសាស្តាចារ្យទ្រង់សួរមហា អាណន្ទ ថា ម្ចាស់ អាណន្ទ ចុះ
ប្រសិនបើវិញ្ញាណលែងពីធាតុអាស្រ័យនឹងនាមរូប តើជាតិជកមរណ
ដែលជាដើមបូសរបស់ទុក្ខ និងនៅមានតទៅទៀតដែរឬអ្វី មហា អាណន្ទ
ឆ្លើយតបវិញថា ជកព្យាធិនិងមរណនិងមានទៀតឡើយ បើដូច្នេះម្ចាស់
អាណន្ទ នេះហើយជាហេតុ នេះហើយជាគូ នេះហើយជាដើមបូស នេះ
ហើយជាគោលរបស់វិញ្ញាណគឺនាមនិងរូបនេះឯងហើយ ។

មានពុទ្ធបរិស័ទ្ធ ១ អង្គឈ្មោះ សាតិ ជឿថាវិញ្ញាណរបស់មនុស្សសព្វ
ថ្ងៃនេះ ជាវិញ្ញាណដែលជាប់គ្នាមកពីវិញ្ញាណកាលជាតិមុន ។ គម្ពីរ
មជ្ឈិមនិកាយសង្គ្រោះថាសេចក្តីជឿនេះជាសេចក្តីជឿខុស ។

មានគម្ពីរខ្លះក្នុងពុទ្ធសាសនា ដូចយ៉ាងគម្ពីរ មជ្ឈិម និកាយា និង
អភិធម្មតោ សម្តែងថាវិញ្ញាណនោះ បណ្តាលមកអំពីកង្កែប ដែល
ជាធម្មជាតិល្អិតក្រៃលែងចេញមកពីខ្លួនមនុស្សម្នាក់ ដែលទៅបដិសន្ធិក្នុង
កតថ្មី ប៉ុន្តែកន្លែងត្រង់នេះ មិនបានសម្តែងឲ្យច្បាស់ឡើយ ។

មានតែធាតុម្យ៉ាងទៀតដែលហៅថា សត្វ នោះជួនកាលគេហៅ
ថាជាធម្មជាតិដែលទៀងជានិច្ចរបស់អត្តភាព ប៉ុន្តែឯសត្វនេះ ក៏មិនប្លែកពី
អាត្ម័ន មិនប្លែកពីជីវ មិនប្លែកពីបុគ្គលឡើយ គឺថាល្មោះទាំងប៉ុន្មាននេះ
សំដៅទៅលើអត្តភាពតែ ១ ប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែគម្ពីរទាំងអស់មិនបានសម្តែងឲ្យ
ជាការដាច់ស្រេចសោះ ។

ក្នុងគម្ពីរ អភិធម្មតោ សម្តែងថាព្រះនាគសេនលោកពោល
ថា ធម្មជាតិដែលរស់នៅប្តូរជីវនោះគ្មានទេ ហើយបើគ្មានដូច្នេះ ឲ្យថាជីវ
នោះមានសណ្ឋានដូចជាប្លង់ ឬប្លែកឆ្នាំប្លង់ដូចម្តេចបាន ។

ដូច្នេះឃើញថា បើជាជាតិកំណើតរបស់មនុស្សនីមួយៗ អាស្រ័យ
ដោយអំពើបុក្ខរបស់ខ្លួនតាំងពីជាតិមុន ។ មកនោះ ក៏គ្មានធម្មជាតិណា
មួយដែលចេញផ្ទាល់ពីជាតិមុន ។ នោះឡើយ គឺថាបុគ្គលដែលបាន
សោយនូវផលកម្មក្នុង ១ ជាតិៗ នោះ មិនមែនជាបុគ្គលដែលធ្វើកម្មនោះ
ឡើយ ប៉ុន្តែបុគ្គលនោះមិនមែនជាបុគ្គលដទៃទេ គឺជាធម្មជាតិដែលទាក់
ទងគ្នា ។

ឯវិញ្ញាណនិងធាតុឯទៀតនោះ សុទ្ធតែជារបស់បណ្តោះអាសន្នទាំងអស់
ប៉ុន្តែធាតុទាំងប៉ុន្មាននេះហើយដែលប្រាស្រ័យគ្នានឹងធាតុផ្សេងៗ អំពី
ជាតិមុន រលកនៅក្នុងសមុទ្រនោះមិនមែនកើតដោយទឹកដែលផ្លាស់កន្លែង
ឡើយ គឺកើតអំពីអាការដែលទឹកកម្រិតជូនគ្នាទៅ ឯទឹកនោះឥតមាន
ផ្លាស់កន្លែងឡើយ នៅតែកន្លែងដដែលដូចគ្នាដើម ឯជាតិរបស់មនុស្ស
វិញក៏មានសណ្តានដូចគ្នាដែរ គឺជាអាការដែលកម្រិតជូនគ្នាទៅនេះឯង
ឥតមានអ្វីជិតជាប់ទៅជាមួយអាការនោះឡើយ សេចក្តីនេះឃើញថាជាការ
លំបាកនឹងនិយាយឱ្យស្រឡះ អំពីសេចក្តីទាក់ទងនៃភព្វី ១ ទៅ ១
លំបាកនឹងគិតអំពីចំណោទខាងក្រោយនេះណាស់ គឺចំណោទដែលចោទ
ថា តើធាតុអ្វីដែលចូលទៅក្នុងនិព្វាននោះ ត្រង់នេះ យើងមានសេចក្តី
ដែលយើងមិនស្គាល់ ២ យើង នៅចំពោះមុខយើង គឺធាតុដែលចូល
ទៅកាន់និព្វាននោះ ១ ហើយគួរព្រះនិព្វាននោះ ១ សេចក្តីទាំង ២
នេះ យើងមិនបានស្គាល់ទាំងអស់ ។

អំពីនិព្វានរបស់ អរហន្ត ដែលហៅថា សុខាទិសេសនិព្វាន
ឬនិព្វាននៅ ឧទាទិសនោះ យើងបានដឹងថាព្រះអរហន្តលោកនៅមាន
អាយុត្រង ទាំងអស់ នៅមានប្រាជ្ញាមានវិញ្ញាណ ដែលសម្តិតសម្តួង
ដោយផ្ចិតផ្ចង់ ហើយម្យ៉ាងទៀតព្រះអរហន្តលោកមានទាំងអានុភាពយ៉ាង
ខ្ពស់ផង ប៉ុន្តែលុះព្រះអរហន្ត លោកចូលទៅកាន់ព្រះនិព្វានដែលគ្មាន

ឧត្តរាទិ ឬ អនុធាទិសេសសនិក្ខាននោះ តើដូចម្តេចទៅវិញ ត្រង់
នេះ ឧត្តរ សំយុត្តនិកាយ មានសម្តែងសេចក្តី ២ បទដូចមានខាង
ក្រោយ ។

បទទី ១ ថា កាលនោះមានពុទ្ធបរិស័ទ ១ អង្គចូលនិព្វាន ហើយព្រះ
សម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់សម្តែងថា រូប ត្រូវ ១ នោះឆ្ងាយអស់ទៅហើយ
វេទនា ១ ចូរ ក៏ស្ងួតស្រពោនអស់ សញ្ញា ១ ចូរ ក៏រលត់ សំឡាង ១ ចូរ
ក៏ឈប់សម្រាក វិញ្ញាណ ១ ចូរ ក៏ចូលអាស្រ័យក្នុងទីជ្រក ។

បទទី ២ ថា កាលនោះមានពុទ្ធបរិស័ទ ១ អង្គនាមថា តោធិត្ត
ក៏ចូលនិព្វានដោយធ្វើនូវអត្តយាដ ហើយព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់បានបង្ហាញ
ប្រារព្ធនឹងពុទ្ធបរិស័ទទាំងឡាយថា តើវិញ្ញាណរបស់ តោធិត្ត នេះ
ទៅចូលជ្រកក្នុងទីណា តោធិត្ត ចូលនិព្វានហើយ ។ វិញ្ញាណរបស់
តោធិត្ត នេះឥតសល់ជ្រកនៅក្នុងទីណាឡើយ ។

ក្នុងនិទានទាំង ២ បទខាងក្រោយនេះ ខ្ញុំសម្គាល់ឃើញថាបទទី ១
ដែលសម្តែងថា វិញ្ញាណចូលឈប់សម្រាក នោះមិនមែនត្រូវយល់ថា
ជាគ្មានវិញ្ញាណ ឬ ថាសូន្យវិញ្ញាណឡើយ ហើយបទទី ២ ដែលសម្តែង
ថា វិញ្ញាណឥតសល់ជ្រកនៅក្នុងទីណា នោះត្រូវយល់ថាឥតសល់
នៅក្នុងគណយិនវិញ ព្រោះនិព្វានជាគតត្ថវិទ ។

សេចក្តីទាំងនេះនាំយើងឲ្យនឹកឃើញពាក្យបុព្វាទានក្រោយនេះទៀត
គឺពាក្យដែលថា ព្រះនិព្វាននោះជាអ្វី មានសណ្ឋានដូចម្តេច ព្រះសម្មា
សម្ពុទ្ធសម្តែងទុកថាអ្វីៗ ទាំងអស់សុទ្ធតែមិនទៀងជា អង្គទាំងអស់ ប៉ុន្តែ
មិនទៀងតែក្នុងលោកនេះទេ គឺសេចក្តីនេះមក យើងត្រូវពិចារណាសួរ
ខ្លួនយើងថា ចុះអ្វីៗដែលមិនមែនជាក្នុងលោកនេះតើជាធាតុទៀងឬទេ ជា
ធាតុមិនស្លាប់ឬទេ ជាអមតាធាតុឬទេ មាននិព្វាន ១ សម្តែងថាដូច្នេះ
ភិក្ខុវេ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយអើយ ឯសេចក្តីដែលមិនកើតឡើង មិនក
ឡើង មិនភាគតែឡើង មិនបដិសន្ធិឡើងនោះ មានពិតហើយប្រសិនបើ
គ្មានធម៌ដែលមិនកើតនោះ រឺជាអ្វីដែលកើតឡើងហើយ រកទីបំផុតគ្មាន
ឡើយ ប៉ុន្តែបើមានធម៌ដែលមិនកើតដូច្នេះហើយ ក៏មានទីបំផុតដូចគ្នា ។

ក្នុងគម្ពីរទាំងប៉ុន្មាន យើងមិនមានឃើញសេចក្តីឯណាដែលសម្តែង
ឲ្យច្បាស់លាស់ជាងនេះទៅទៀតឡើយ យើងយល់ឃើញថា គួរតែទុក
ដាក់សេចក្តីទៀង ដែលមានសភាពផ្ទុយគ្នានឹងសេចក្តីមិនទៀង ក្នុងលោក
នេះថាជាគូគ្នានឹងព្រះនិព្វាន ដែលមិនមែនជាក្នុង លោកនេះ និព្វានគឺជា
សេចក្តីមិនប្រែប្រួល គឺជាសេចក្តីដែលមិនកើតទៀត គឺជាសេចក្តីដែល
មិនភាគតែឡើងដោយអំពើកាលជាតិមុន ។ ។

ជាមុននឹងវិនិច្ឆ័យសេចក្តីដោយច្បាស់ឬមិនសូវច្បាស់ តាមស្ថានទាំង
ប៉ុន្មាន ដែលបានពោលមកនេះហើយ យើងត្រូវពិចារណាអំពីសេចក្តី
នេះ ១ សិន គឺសេចក្តីដែលចោទថា ចុះហេតុអ្វីបានជាព្រះសព្វញ្ញ្ញមិន

បានសម្តែងឲ្យច្បាស់ប្រាកដ អំពីធាតុទាំងប៉ុន្មានដែលប្រាសចាករូប ១
ទៅកាន់រូប ១ ទៀតអំពីធាតុណាដែលទៅកាន់ព្រះនិព្វាន ហើយព្រះនិព្វាន
នោះដូចម្តេចខ្លះ ។

ដែលសួរយ៉ាងដូចនេះ មិនជាទុស្តឆ្លងយ៉ាងណាទេ ប៉ុន្តែយើងបាន
ដឹងថាមានសេចក្តីខ្លះ ដែលជាឥតប្រយោជន៍ដល់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ព្រោះ
ថាសេចក្តីទាំងនោះជាការហួសនិស្ស័យរបស់មនុស្ស គឺប្រាជ្ញាចាក់មិន
ដល់ លើកតែព្រះអរិយបុគ្គល ដែលលោកបានដល់ថ្នាក់បំផុតនៃព្រះ
អរហន្ត កាលណាតែមានពុទ្ធបរិស័ទណា ១ ទូលសួរព្រះអង្គអំពីសេចក្តី
ណាដែលប៉ះពាល់ដល់បរមត្ថកថានោះ ព្រះអង្គមិនព្រមឆ្លើយតាមពាក្យសួរ
នោះឡើយ លុះពុទ្ធបរិស័ទ ១ អង្គនាមថា មាលុន កេរ្យាបុត្ត ចង្អុល
សួរព្រះអង្គ ៗ មានបន្ទូលថាដូច្នេះ ចុះតថាគតបានអនុញ្ញាតអ្នកឲ្យរិះគិត
អំពីលោក តើទៀងឬមិនទៀង ជាមានទីបំផុតឬគ្មានទីបំផុតឬអ្វី តថាគត
បានអនុញ្ញាតឲ្យអ្នកគិត ថាជីវ ឬធម្មជាតិដែលរស់នៅនោះ មានសណ្ឋាន
ដូចជាប្រមុខមិនដូចឬអ្វី ថាព្រះអរហន្តរស់នៅជាក្រោយដែលទម្លាយចេញ-
ខ្លួនទៅ ឬមិនរស់នៅឬជារស់នៅ និងមិនរស់នៅព្រមគ្នាឬអ្វី មាលុន
កេរ្យាបុត្ត ទូលតបវិញថា ព្រះអង្គមិនបានអនុញ្ញាត ឲ្យគិតអំពីសេចក្តី
ទាំងប៉ុន្មាននោះឡើយ បានជាតថាគតមិនបានពន្យល់អ្នកអំពីផ្នែកទាំងនេះ
ព្រោះវិជ្ជាទាំងនេះឥតមានប្រយោជន៍អ្វីដល់ផ្លូវព្រះអរិយឡើយ ហើយ

មិនមែនជាសេចក្តីសុខ មិនមែនជាសេចក្តីត្រាស់ដឹងឬពន្លឺទេ ដែលជា
មានប្រយោជន៍ក្នុងផ្លូវទាំងប៉ុន្មាននេះ គឺធម៌ទាំងប៉ុន្មានដែលគាត់បាន
សម្តែងហើយអំពី ឱក្ខសច្ច គឺសេចក្តីពិតអំពីទុក្ខ ឬកិរិយាល្មើចាប់
និរោធសច្ច គឺសេចក្តីពិតអំពីកិរិយាដែលរលត់ទុក្ខឬរលត់សេចក្តីឈឺ
ចាប់ និរោធសច្ច គឺសេចក្តីពិតអំពីផ្លូវដែលនាំទៅកាន់ទីរលត់ទុក្ខ
ឬរលត់សេចក្តីឈឺចាប់ ដោយហេតុនេះ ម្នាលមាលុនក្សាបុត្រ អ្វីៗ
ដែលគាត់បានសម្តែង នោះត្រូវទុកឱ្យនៅជាមិនបានសម្តែងដូច្នោះ
ចុះ (មជ្ឈិមនិកាយ) ។

អ្នកឯណាដែលប្រាថ្នានឹងរិះគិតអំពីផ្លូវទាំងប៉ុន្មានដែលព្រះសម្មា
សម្ពុទ្ធមិនបានសម្តែង ដោយព្រះអង្គយល់ឃើញថាគតប្រយោជន៍ នោះ
ត្រូវពិចារណាដល់សេចក្តីដែលព្រះអង្គបានឆ្លើយនឹង មាលុនក្សាបុត្រ
ខាងលើនេះ ឯរឿងរីកកាលអំពីព្រះបរមគ្រូប្រថាប់នៅក្នុងព្រៃសំសាបា
នោះ ធ្វើឱ្យយើងយល់បាន ព្រះអង្គក៏បានរិះគិតអំពីសេចក្តីទាំងនេះដែរ
ហើយទ្រង់ឃើញច្បាស់នូវសេចក្តីទាំងនោះគត់ចន្លោះ គឺកាលនោះព្រះ
អង្គសម្តែងប្រារព្ធនឹងពុទ្ធបរិស័ទទាំងឡាយថា ឯស្លឹកឈើសំសាបាដែល
គាត់គិតក្តាប់ក្នុងព្រះហស្ត មានចំនួនតិចជាងស្លឹកដែលជាប់នៅលើដើម
មានប្រការយ៉ាងណា រឺធម៌ដែលគាត់បានសម្តែងប្រាប់អ្នកទាំងឡាយ
រាល់គ្នាក៏មានប្រការដូច្នោះដែរ គឺថាធម៌ដែលបានសម្តែងនោះតិចតួចស្អាត

ស្ត្រីណាស់ រីឯមិដែលតថាគតបានរកឃើញជាច្រើនអនេកឥតគណនា ។

កងគម្ពីរ មិលិន្ទបញ្ញា នោះយើងបានឃើញ សេចក្តីដែល
និយាយតាមបទដែលសម្តែងខាងលើមករួចហើយ គឺព្រះបាទក្រុងមិលិន្ទ
សង្ស័យ អំពីរឿងដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធមិនព្រមឆ្លើយប្រាប់ដល់ មាលុ-
នក្សាបុត្រ ហើយព្រះនាគសេនឆ្លើយតបទៅវិញថា ឯចំណោទ ឬ
សេចក្តីចោទសួរនោះមាន ៤ យ៉ាង ។

១- គឺចំណោទ ដែលគេអាចនឹងឆ្លើយប្រាប់ដោយគ្រង់ហើយឲ្យជាក់
ច្បាស់ ។

២- គឺចំណោទដែលគេនឹងពន្យល់បានលុះតែពិនិត្យមើលដោយលក្ខ
ថាន ។

៣- គឺចំណោទ ដែលគេនឹងពន្យល់បានលុះតែជឿបទៅនឹងចំណោទ
ឯទៀត ដូចគ្នាដែលបានរកឃើញហើយ ។

៤- គឺចំណោទដែលត្រូវតែជៀសវាងចេញឲ្យឆ្ងាយ ដូចជាសេចក្តី
ចោទសួរអំពីលោកជាផុតឬមិនផុត រូប និង ជីវ តើមានសណ្តានដូចគ្នាឬមិន
ដូច ។ ល ។

ក៏ឯសេចក្តីដែលទូលសួរអំពីព្រលឹងនៅមាន ឬ មិនមាននឹងគុណជាតិ
របស់ព្រះនិព្វាននោះ ចូលទៅក្នុងចំណោទដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធមិនព្រម
ទទួលឆ្លើយឡើយ ។

ជាមុននឹងទៅឆ្ងាយពីនេះទៅទៀត យើងត្រូវពិចារណាមើល ថាឯ

សេចក្តីដែលថាមិនចំ ដែលគ្មានអ្នកណាថាឲ្យប្រាកដជាអ្វីនោះ មិនមែន
មានតែក្នុងក្បួនខ្នាតក្នុងពុទ្ធសាសនាឡើយ ឯក្នុងវិទ្យាសាស្ត្ររបស់យើង
ក្នុងប្រទេសយូរុប ក៏មានសណ្ឋានដូចគ្នាដែរ វេលាណាប្រារព្ធដល់សេច-
ក្តី ដែលនិយាយអំពី វិញ្ញាណ ឬ ចិត្តនោះ សេចក្តីមិនច្បាស់ប្រាកដមាន
ក្នុងពេលនោះហើយ ហើយគោនយកវិធីយ៉ាងចង្អៀត មិនមែនជាវិធីយ៉ាង
ងាយយល់យកមកនិយាយ យើងមិនដឹងជាដោយហេតុអ្វី បានជារួចទាំង
ខ្លោយដែលមកប៉ះពាល់ដល់ចក្ខុ ហើយទៅបាន ឯសញ្ញាឯណោះជាអ្នក
កត់សម្គាល់វិញ អំពីប្រាជ្ញាស្មារតីនោះយើងមិនអាចនឹងដឹងឡើយ ក្នុង
សាសនាកាតូលិក គេមិនបានសម្តែងអំពីបែបយ៉ាង ហ៊ានស្អាត និង ហ៊ាននរក
ឲ្យជាការច្បាស់លាស់ទេ ហើយអ្នកឯណាដែលមើលសេចក្តី ដែល
អធិប្បាយ អំពីហ៊ានទាំងនោះបានសេចក្តីផ្សេងពីគ្នា តាមយោបល់តែរៀង
ខ្លួន ព្រោះសេចក្តីដែលសម្តែងនោះ មានសភាពព្រលាំងមិនពិស្តារ ឲ្យ
ជាការដាច់ខាតឡើយ ។

ឯយោបល់យល់ឃើញរបស់យើង ដែលយើងខំប្រឹងទាញយកមក
នោះ គឺយើងគិតនិយាយ ឲ្យតែខាងស្រួលស្តាប់ គឺថាកាលជាន់ដើម
បំផុតនោះ ព្រះពុទ្ធសាសនា ជាសាសនាដែលមានធម៌អាចជួយនឹងរៀន
សូត្រណាស់វិធីដំបូង មិនមែនជាផ្លូវបរមត្ថទាំងអស់ ដែលសូត្រ ឬ ធម្ម
ក្រងក្រងកន្លោះឡើយ គឺជាវិន័យសណ្តាប់ដល់ មហាជនទាំងអស់ គឺជា
ក្បួនដែលធ្វើឲ្យរួចពីទុក្ខ ដោយប្រព្រឹត្តតាមសិទ្ធិបទផ្សេង ៗ ដែល

មានសេចក្តីពិតប្រាកដនៅក្នុងនោះ ទាំងនេះហើយ ជាសម្បត្តិដើមរបស់
ព្រះពុទ្ធសាសនា លុះត្រាតែយកជាច្រើនតមនុស្ស ក៏សេចក្តីឆ្ងល់សេចក្តី
សង្ស័យរបស់មនុស្ស នាំឲ្យធម៌ទាំងនោះចង្អៀតទៅអស់ច្រឡំវិធីសាសនា
ចូលគ្នាទៅទៀត បោះបង់សម្បត្តិដើមដែលស្រណុកនឹងរៀន ស្រណុក
នឹងគិត ទៅយកឯសេចក្តីដែលលំបាកនឹងពិចារណាមកគិតវិញ ឧបមា
ដូចជាគេចង់ដឹងថា តើតាចសដែលប្រាថ្នានឹងធ្វើនូវអំពើអត្តយាងនោះ
ត្រូវប្រើវិញ កាំបិត ឬអត់ហុយឲ្យស្លាប់ ឬលោតទៅក្នុងជ្រោះក្នុង ស្ថាន
ទាំងនេះមានបែបដូចជាក្នុងប្រទេសយូរុប ក្នុងមជ្ឈិមកាលដែរ គឺគេដក
ពិគ្រោះគ្នា អំពីការដែលឥតប្រយោជន៍ហើយជួនកាលឥតសមគួរផង អំពី
សាសនាភាគល្អិត មានដដែលកហួសអំពីសេចក្តីបញ្ញត្តិដែលព្រះគ្រីស្ទបាន
លាក់ទុកទៅទៀត ។

បើដូច្នេះឃើញថាអំពីបរិនិព្វាននេះ យើងគ្មានអ្វីជាប្រាកដឡើយ ឯ
គម្ពីរដ៏កាន់កាប់ ក្រៅពីគម្ពីរទាំងបីនេះដែលបានពោលក្នុងសេចក្តីនេះ ក៏
សម្តែងតែត្រឹមថា ព្រះនិព្វាននេះជាភាពសណ្តានក្រៅអំពីមនុស្សលោក
យើង ។

មានឧទាហរណ៍ ១ សម្តែងថា ឯព្រះនិព្វាននោះគឺជាកន្លែងដែលគ្មានទឹក
ដី,ភ្លើង, ខ្យល់, មិនមែនជាអាកាសទេ, មិនមែនជាវិញ្ញាណទេ, មិន
មែនជាគ្នានិមិត្តសារ, មិនមែនជាសញ្ញា, មិនមែនជាអសញ្ញា, មិនមែនជា
លោកឯណោះមិនមែនជាលោកឯណោះ មិនមែនជាយប់ មិនមែនជាថ្ងៃ ។

បើដូច្នេះ គឺថាគតមិនហៅថាមក មិនហៅថាទៅ មិនហៅថានៅ
មិនហៅថាស្លាប់ មិនហៅថាភក្តី ហៅថាគ្មានមេ គ្មានពូជ គ្មានធារ គ្មាន
អស់ គឺជាវិបំផុតនៃខុត ឬជាវិបំផុតនៃសេចក្តីឈឺចាប់ គឺជាមិនបដិសន្ធិ
ជាថ្មីទៀត ។ល។

ព្រះនាគសេនាឲ្យលំនៅក្រុង មិលិន្ទ ថា ឯព្រះនិព្វាននោះ មិនអាច
នឹងបណ្តាលឡើងដោយហេតុអ្វីណា ១ ឡើយ ដោយហេតុថា ព្រះនិព្វាន
នោះ មិនមែនជាប្រជុំនៃធាតុផ្សេង ៗ ដែលអាស្រ័យនូវគ្នាទីគ្នា នាំឲ្យ
មានកាតសណ្ឋានជាវិសម្ពាល់បាននោះឡើយ ។

ឯព្រះនិព្វាននោះ មិនមែនជាទៅក្នុងលោកយើងនេះទេ ដោយហេតុ
នេះបានជាយើងមិនអាចនឹងដឹងបានដោយ ការស្រាវជ្រាវ របស់យើង ដែល
ជា សេចក្តីចុកលុះ នោះ គឺអ្វី សំយោគនិងការយល់ យល់ថា ឯមហា
សមុទ្រនោះជ្រៅណាស់ នឹងវាស់មិនបាន នឹងស្ទង់មិនបាន មានប្រការយ៉ាង
ណា រីឯព្រះនិព្វាននោះ មនុស្សដែលនៅជាសេតុបុគ្គលនៅឡើយ នឹងដឹង
ស្គាល់ថាដូច្នេះដូច្នេះមិនបាន មានប្រការដូច្នេះឯង ឯព្រះអរហន្តដែល
លោកដល់ហើយនូវព្រះនិព្វាននោះ មានជម្រៅនឹងវាស់មិនបាន នឹងស្ទង់
មិនបាន ដូចយ៉ាងមហាសមុទ្រដូច្នេះឯង ។

កាលណាព្រះអរហន្ត លោកចេញពីចម្រើនឈានសម្បូរភ្លឺមកវិញនោះ
លោកបន្តិច្នៃវិចិត្រថាដូច្នេះ ព្រះនិព្វានជាវិលវត្ថុនូវប្រាជ្ញា ជាវិសុទ្ធ
ជាវិប្រសើរ ប៉ុន្តែនឹងអធិប្បាយស្រាយសេចក្តីសុខនោះ ឲ្យបានចំពោះ

យល់ដល់មនុស្សឯទៀត អំពីសេចក្តីសុខដែលបានសោយក្នុងវេលាចូល
ឈាននោះមិនកើត ព្រោះតែកាលណាចេញពីឈានមកវិញហើយ នោះ
ព្រះអរហន្តលោកមានរាងកាយ, អវៈយវៈ, កាយតន, ឥន្ទ្រិយ និងសម្ព័
កាសា តាមធម្មតាជនដែលជាសេតុបុគ្គលដូច្នោះ ដោយហេតុនេះហើយ
បានជាគ្មានពាក្យអ្វីនឹងពោលប្រាប់ឲ្យចំ អំពីសេចក្តីសុខក្នុងព្រះនិព្វាននោះ
បើដូច្នេះតើត្រូវវិនិច្ឆ័យសេចក្តីថា ព្រះនិព្វាននោះគ្មាននៅសល់វិញណាអ្វី
ដែលមិនមែនជាវិញ្ញាណធម្មតាទេ ឬអ្វី ។

ប្រាជ្ញារបស់មនុស្សយើង ដែលនៅជាប់ជួបនៅឡើយនោះមិនអាច
នឹងយល់បានឡើយ អំពីធម្មជាតិអ្វីដែលសល់នៅរបស់ព្រះនិព្វាន ហើយ
បើដូច្នេះ យើងនឹងថាព្រះនិព្វាននោះគ្មាននៅសល់តុណ្ហធម៌អ្វីសោះក៏ថាមិន
បាន មានអ្នកប្រាជ្ញជាតិយូរច្រើនឈ្មោះ ម៉ាក-ម៉ាល្វ ដែលជាអ្នកប្រាជ្ញ
ធំៗ ក្នុងវិធីព្រះពុទ្ធសាសនាបានចាត់ទុកថា អំពីព្រះនិព្វាននេះ យើងនឹង
ថាជាអ្វីមិនបាន យើងគ្រាន់តែដឹងថាព្រះនិព្វានប៉ុណ្ណោះ តែគ្មានអ្នក
ឯណា ១អាចនឹងថាឲ្យប្រាកដជាដូច្នេះដូច្នោះបានឡើយ ។

ឯមនុស្សខ្លះព្រោះតែខ្វះមើលមិនឃើញពណ៌ទៀវ ឬល្បឿន នឹង
ថាមនុស្សដែលមានភ្នែកមើលមិនឃើញដូចខ្លួន ឬក៏គ្មានពណ៌យ៉ាងនេះ
យ៉ាងនោះក៏ថាមិនបាន (សំយកទ្រ) ។

ចំណែកខាងព្រះអរហន្តក្នុងសាសនាគ្រិស្ត ដែលបានធ្វើឈាន
ដ៏ជ្រៅជ្រះហើយ នៅវេលាដែលចេញពីឈានមកវិញ ក៏មិនអាចនឹង

អធិប្បាយ អំពីសេចក្តីដែលប្រទះឃើញក្នុងវេលាដែលចូលឈាននោះ
ប្រាប់យើងបានឡើយ ។

ដើម្បីនឹងបញ្ចប់សេចក្តីនេះយើងត្រូវថា ឯនិព្វានលើដីដែលហៅថា
សុទ្ធាធិសេសនិព្វាន ឬ និព្វានរបស់ព្រះអរហន្ត នោះ គឺជា
ការម្ចាស់របស់លោក ដែលប៉ះពាល់នូវអមត គឺសេចក្តីពិតប្រាកដ
សេចក្តីទៀងទាត់និងកើតតស្ទាប នៅវេលាដែលលោកកំពុងធ្វើឈាន
គឺថាព្រះអរហន្ត លោកបានដល់ទីស្ទើរតែនឹងផុតពីលោកយើងទៅហើយ
ដោយអំណាចឧត្តមវិជ្ជាឬដោយប្រាជ្ញាញាណយ៉ាងខ្ពស់ ដែលលោកបាន
ដល់នៅវេលាដែលលោកតាំងចូលឈាន សុទ្ធាធិសេសនិព្វាននោះ
ឯនាំទៅប៉ះផ្ទាល់នឹងព្រះនិព្វាន ក្នុងវេលានោះលោកបាននូវញាណ
ឲ្យយ៉ាងដែលអាចនឹងកត់សម្គាល់ផ្ទាល់តែម្តងបាន មិនបាច់ត្រូវការដល់ខន្ធ
ទាំងឡាយឡើយ ។

ឯចំណែកទាំងនិព្វានឥតសល់ ដែលហៅថា អនុទាធិសេស
និព្វាន ឬបរិនិព្វាន វិញនោះ គឺជាសេចក្តីដែលទៀងទាត់និងសេចក្តី
ដែលពិតប្រាកដ សេចក្តីដែលគ្មានបច្ច័យទាក់ទងតទៅទៀតដែលមាន
នៅ ប៉ុន្តែយើងមិនអាចនឹងយល់ថាដូច្នេះដូច្នោះបាន នៅវេលាក្រោយ
ដែលបុគ្គលម្នាក់ទៀតក៏ដូចដែលចេញពីខ្លួននោះទៅ ស្ថានគ្រងនេះ
ទៀតយើងក៏មិនបានដឹងយ៉ាងដូចម្តេច ព្រោះប្រាជ្ញាបុគ្គលមិនអាចនឹង

ឈ្លងយល់បានឡើយ យើងត្រូវត្រឡប់សាទៅរកសេចក្តីដែលនិយាយ
អំពីផ្ទេរជាតិ ពីភព១ ទៅភព១ វិញ ត្រង់ស្ថាននេះទំនងជាគ្រាន់តែផ្ទេរ
បញ្ជូនផ្តល់ប៉ុណ្ណោះ គឺថាជាកិរិយាដែលញ័រញ័យ ដែលគ្រឿងទុកហើយ
ដោយជាតិអំពីមុន ឥតមានធាតុអ្វីរបស់មនុស្សទៅជាផលបូកក្នុងកិរិយា
ដែលផ្ទេរជាតិនោះឡើយ ។

សេចក្តីយល់ឃើញនេះ ហាក់ដូចជាប្រកបនឹងគោលចារឹករបស់ក្បួនវិជ្ជា
ក្នុងសម័យថ្មីដែលអធិប្បាយអំពីកិរិយាឯកបន្ថយនៃចិត្តដែលរឹងក្តឹងចេញ ។

- ចប់ -

សេចក្តីផ្តើមដំណឹង

ក្នុងទស្សនាវដ្តីខ្មែរនេះ យើងចាប់ផ្តើមសេចក្តីអធិប្បាយរឿងដែល
ចាង ហ្វាន់ព្រះរាជបណ្ឌិត យកម្តុំជា បានចេញត្រួតត្រាទិន្នន័យតំបន់ខ្មែរទាំង
ប៉ុន្មានក្នុងដែនកូសាំងស៊ីន មួយអង្វែរនិងលោកព្រះគ្រូសង្ឃវិជ្ជា តាត ជា
អាចារ្យបង្រៀនភាសាសំស្ក្រឹតនៅសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ។

ក្នុងវេលានេះយើងអាចនឹងធ្វើឲ្យឃើញបាន កិច្ចការស្នាដៃ ដែលបាន
កើតឡើងយ៉ាងឆាប់ដោយអំណាចការដើរត្រួតត្រានេះ ។

១ លោកគូវរោង ស្រុកកូសាំងស៊ីន បានបញ្ជូន លោកសង្ឃ
២៩ អង្គ មកនៅរៀនក្នុងវត្តលង្ការមសត្វថ្ងៃនេះ ដោយបានចេញសា-
ហ៊ុយស្បៀងអាហារប្រភេទគ្រប់អង្គ ។

២. ជាតិខ្មែរទាំងឡាយនៅស្រុកកូសាំងស៊ីន ដែលមានប្រាថ្នានឹងជា

សៀវភៅផ្សេងៗ របស់ព្រះរាជបណ្ណាល័យ អាចនឹងចូលទៅជាវត្ថុនៅ
ទីកន្លែងដូចមានខាងក្រោយ គេជាវត្ថុដូចគ្នានឹងក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យ
ដែរ គឺ ៖

នៅផ្ទះឈ្មោះ ថាច ស៊ីវ ក្នុងឃុំផ្សារ ទ័ណ្ឌតាំងយ៉ាវ ខែត្រកន្តី ។

- លោកចៅហ្វាយខែត្រ គួយ រើត្រ នៅស្រុក ទ្រី តុង (ស្វាយ-
ទន់) ។

- ប៊ី ស៊ីន សា ធ្វើរាជការនៅវិប្បិស ប៉ោ សៀវ ។

- លោក វិញ ថៃគៅ ចៅហ្វាយទ័ណ្ឌ ឆ័យរ៉ាត្រៃ (ប្រាសាទ) ខែត្រ
ត្រាយញ ។

- លោក ចៅហ្វាយទ័ណ្ឌ ឌួន នី ចៅហ្វាយទ័ណ្ឌ ។ សុកត្រាំង
ខែត្រ ឬកត្រាំង ។

នៅវត្តឧត្តុង្គមានជ័យ ក្នុងលោកគ្រូព្រះរោងវង្ស កយ ក្នុងខែត្រ
រំចយា ។

ខាងក្រោយនេះយើងដាក់ប្រកាសអាហារ ១ ច្បាប់ពីថ្ងៃ ៥ សូយេត
ឆ្នាំ ១៩២៣ ដែលជាតិខ្មែរ ក្នុងស្រុកក្បួសាំងស៊ីន បានដឹងតិចគ្នាណាស់
ហើយដែលមានសម្តែងអំពីកិច្ចធ្វើឈាបនកម្ម ដែលរាជការបានអនុញ្ញាត
ឲ្យធ្វើដូចជាក្នុងស្រុកខ្មែរយើងដែរ សេចក្តីប្រកាសនេះ យើងគួរធ្វើឲ្យជាតិ
ខ្មែរក្នុងស្រុកក្បួសាំងស៊ីន បានដឹងគ្រប់គ្នា ។

ថ្ងៃ ៩ ស្តុយេន ឆ្នាំ ១៩២១ ។

រាជកិច្ចរាជការស្រុកក្រសាំងស្រីន

លោកឡឺគ្រឿងរំលើរ ស្រុកក្រសាំងស្រីន

កុំបង់ឆ្នាំ ដីឡា ឡេស្រុកដូណើរ

.
.

អំណាច

ប្រការ ១- បុណ្យឈាបនកិច្ច ឬ រំលាយសព្វរបស់ជាតិខ្មែរក្នុងដែន
ក្រសាំងស្រីននោះ តាមធម្មតាត្រូវធ្វើបានជាដរាបទៅក្នុងដែនក្រសាំងស្រីន
ទាំងមូល ។

ប្រការ ២ - ដែលនឹងធ្វើកិច្ចនេះ ត្រូវប្រព្រឹត្តតាមលក្ខណបញ្ញត្តិដូច
មានចែងក្រោយគឺ ៖

១- ឯមរណៈតាមធម្មតានោះ នឹងត្រូវរំលាយសព្វបានលុះតែក្នុងហួស
ពីរពេលដែលស្ងប់ ២២ ម៉ោងទៅ តាមដែលមានសម្បត្តិក្នុងក្រមរដ្ឋប្ប
វេណី ។

២- មរណៈដោយធម៌ម្ចីង ឬ ក្នុងពេលដែលមានធម៌ម្ចីង កំណត់ដែល
ត្រូវរំលាយសព្វនោះ នឹងបន្តបន្ទាប់ទៅតាមឡឺគ្រឿងបាន តាមតំណែងយល់
ឃើញ ពីក្រសួងរាជការក្រសាំងស្រីន ដែលប្រកាសច្រើនដូចម្តេចតាម

ដោយហេតុតែទ នឹងកាលសម័យ ។

៣- មរណៈដោយគ្រោះអន្តរាយ ឬដោយសង្ស័យថាបណ្តាលមក
ពីបទល្មើសជាឧក្រិដ្ឋ នោះកំណត់វេលាឈាបនកិច្ច អាចនឹងពន្យារឱ្យយឺត
យូរចុះទៅទៀតបាន តាមសេចក្តីតម្រូវរបស់ក្រសួងតុលាការ ដែលត្រូវការ
ស៊ើបសួរ និងក្នុងកំណត់ដែលត្រូវក្រសួងពេទ្យសង្កេតពិនិត្យ ឱ្យបាន
ស្តង់ ដើម្បីសម្រួលដល់ការស៊ើបសួររបស់តុលាការ ។

ប្រការ ៣- សេចក្តីសុំធ្វើបុណ្យឈាបនកិច្ចនោះ មុននឹងសម្រេចធ្វើ
កិច្ចបាន ត្រូវឱ្យបានសេចក្តីអនុញ្ញាតពីសហជីក្រុង (ចៅហ្វាយខ័ណ្ឌ)
ជាមុនសិន ចៅហ្វាយខ័ណ្ឌត្រូវចេញសេចក្តីអនុញ្ញាតនោះឱ្យដោយទទួល
ខុសត្រូវលើខ្លួន ហើយដោយបានទទួលសេចក្តីកត់ហេតុ ១ ច្បាប់ផង
ដែលខ្លួនបានពិនិត្យយល់ព្រមតាម រឿងសេចក្តីកត់ហេតុនោះ ទៅជូន
លោកជេឡេគេក្រសួងរដ្ឋបាលនាទីរួមខែត្រ ។

ឯសេចក្តីកត់ហេតុនោះ ត្រូវឱ្យមានចុះសេចក្តីសម្គាល់ផ្សេងៗ ដែល
មានប្រយោជន៍អំពីហេតុតែទ ដែលបណ្តាលឱ្យមរណៈនោះ ដោយបញ្ជាក់
ឱ្យប្រាកដ តើមរណៈនោះបណ្តាលមកពីរោគធម្មតា ឬពីជម្ងឺ មានពិសឆ្លង
ឬម្យ៉ាងវិញទៀត ស្ទាបដោយគ្រោះថ្នាក់ ឬដោយគំរើល្មើសជាឧក្រិដ្ឋ ។

សេចក្តីកត់ហេតុនោះ ត្រូវឱ្យមានចុះហត្ថលេខា ចាន់ប្រឹក្ស ១ ហៀង-
ក្លាង ១ ញាតិយ៉ាងជិត ២ នាក់របស់មនុស្សស្លាប់ និងអ្នកជិតខាង ២ នាក់
ទៀត ។

លោកចៅអធិការដែលបាននិមន្តទៅជានាយក គឺលោកអភិធម្មក្នុង
បុណ្យខ្មោចនោះ ត្រូវចុះហត្ថលេខាក្នុងសេចក្តីកត់ហេតុនោះដែរ នៅ
វេលាដែលសម្រេចបុណ្យឈាបនកិច្ចហើយ ។

ប្រការ ៤ - ឯសេចក្តីអនុញ្ញាតឱ្យលើកសពធ្វើបុណ្យនោះ នឹងបើកឱ្យ
បាន លុះតែឃើញប្រកបដោយលក្ខណបញ្ញត្តិ ប្រកាសការតែពីថ្ងៃ ២០
ហូររំយេ ១៩១៥ ដែលសម្តែងអំពីផ្លូវសពរបស់ជនជាតិស៊ីអាទិក
ដែលមរណភាពក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូស៊ីន ក្នុងសណ្ឋានទាំងប៉ុន្មាន ដូចមាន
ខាងក្រោយ ៖

១ - អំពីកំណត់ដែលកប់នោះ ត្រូវយកតាមលក្ខណបញ្ញត្តិក្នុងប្រការ
១ប្រសិនបើជាខ្មោចស្លាប់តាមឧត្តតា ត្រូវយកតាមលក្ខណបញ្ញត្តិក្នុងប្រការ
២ ប្រសិនបើជាស្លាប់ដោយធម្មតាសត្វផង ។

២ - អំពីកាលកំណត់ក្នុង ១ ឆ្នាំ ។ ដែលត្រូវលើកសពបាននោះ ត្រូវ
សម្រេចតាមលក្ខណបញ្ញត្តិនៃប្រការ ៧ ។

ប្រការ ៥ - ទោះជាក្នុងសណ្ឋានយ៉ាងដូចម្តេចក្តី រឺការសុំលើកសពធ្វើ
បុណ្យនោះនឹងអាចសុំបាន បានជាជននោះឯងជាញាតិយ៉ាងជិតនឹងខ្មោច
នោះ សេចក្តីសុំត្រូវធ្វើដោយលិខិត ត្រូវចៅហ្វាយវិទ្យាល័យនិគ្រមញ្ជាក់
ហើយយល់ព្រមតាមជាមុន មុននឹងបញ្ជូនទៅលោកអភិធម្មនិស្តាទីរ តាម
រយៈក្រសួងផ្សេងទៀតខាងរដ្ឋបាល ។

ប្រការ ៦ - ឯទឹកខ្លួនសម្រាប់រៀបឈាបនកិច្ចនោះ ត្រូវអធិបតីទៃត្រ

សម្រេចក្នុង ១ ឃុំ ។ ដោយមានសេចក្តីយល់ឃើញអំពីពេទ្យក្នុងខេត្ត
នោះ ហើយដោយលោកជាចៅអធិការបានព្រមព្រៀងផង ។

ប្រការ ៧ - អស់លោកអធិបតីក្រុមជំនុំក្រុមមឿង នៅក្រុងព្រៃនគរ
និងចឿង អស់លោកអធិបតីនិស្សាទ័រ ជាអធិបតីខេត្ត និងទីរួមខេត្ត
ត្រូវចាត់ការតែរៀងខ្លួន ឲ្យសម្រេចតាមប្រកាសអាណត្តិនេះ ។

បានប្រែត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដើម

ក្រុមការ ជំនុំ-ម៉ៅ

អំពីដំណើរទៅក្នុងដៃនក្ខសាំងស៊ីន

ចំពោះខែត្រដែលមានវត្តលោកសង្ឃខ្មែរ

ព្រះគ្រូសង្ឃវិជ្ជា ហា តាត

អាចារ្យបង្រៀនសំស្ក្រឹតនៅសាលាបាលីក្រុងភ្នំពេញ

- ១ -

ដំណើរដែលទៅក្នុងដៃនក្ខសាំងស៊ីននេះ ជាដំណើររបស់ម៉ាដីមូអា-
ហ្វិល . ស៊ុយសាន - ការប៉ុឡេស ចាន់ ហ្វាន់ ព្រះរាជបណ្ឌិតល័យកម្ពុជា
មានលោកគ្រូសង្ឃវិជ្ជា តាត អាចារ្យបង្រៀនក្នុងសាលាបាលីយក្តីជាន់ខ្ពស់
នឹងអ្នករាជការក្នុងព្រះរាជបណ្ឌិតល័យម្នាក់ឈ្មោះ ដី ជាអ្នកទៅជាមួយ តាំង
ពីថ្ងៃពុធ ១១ រោចខែបុស្ស ឆ្នាំថោះនព្វស័ក ត្រូវនឹងថ្ងៃ ១៨ ខែឃុំរំរើយរ
ឆ្នាំ ១៩២៨ ដរាបដល់ថ្ងៃសៅរ៍ ១២ រោចខែមាឃ ឆ្នាំថោះនព្វស័កត្រូវនឹង
ថ្ងៃ ១៨ ហូររំរើយរ ឆ្នាំ ១៩២៨ ក្នុងពុទ្ធសករាជ ២៤៧០ ។

ខ្ញុំ (ព្រះគ្រូ តាត) សូមថ្លែងរៀបរាប់ពីដំណើរនេះមានសេចក្តីដូច
ម្តេចខ្លះ នោះមានរៀបរាប់ដូចខាងក្រោយ ៖

ដំណើរចេញពីភ្នំពេញ

ចាន់ ហ្វាន់ ព្រះរាជបណ្ឌិតល័យបានចេញពីភ្នំពេញ ទៅកាន់ទីក្រុងព្រៃ

នគរ តាំងពីថ្ងៃ ៩ ខែ ឃ្មុំ ឆ្នាំ វិយោ ដោយមានកិច្ចនឹងបុណ្យ តាំងរបស់
 ក្នុងព្រះនគរ ។ ចំណែកខ្លួនខ្ញុំនិងឈ្មោះ ដ៏ បានចេញពីភ្នំពេញទៅនៅថ្ងៃ
 ១៨ ខែ ឃ្មុំ ឆ្នាំ វិយោ វេលាម៉ោង ៥ ព្រឹក ដោយរថយន្តភ្នំពេញ ដល់ម៉ោង
 ១២ កន្លះ ថ្ងៃ ជ្រួតគ្រង់ដល់ទៅទីព្រះនគរ បានឈប់សម្រាកក្នុងវេលាថ្ងៃ
 រសៀលនោះដរាបដល់ព្រឹកឡើង ។

ដំណើរចេញពីព្រះនគរ ថ្ងៃ ១៩ ខែ ឃ្មុំ ឆ្នាំ វិយោ ឆ្នាំ ១៩២៨

វេលាម៉ោង ១ កន្លះ ថ្ងៃ រសៀល បានហ្វូងព្រះរាជបណ្ណាល័យ
 ខ្លួនខ្ញុំនិងឈ្មោះ ដ៏ ព្រមទាំងអ្នកបររថយន្តម្នាក់ជាតិយួននិងគូលីម្នាក់របស់
 បានហ្វូងព្រះរាជបណ្ណាល័យ រួមជា ៥ នាក់បានចេញពីព្រះនគរចំពោះខេត្ត
 ត្រាវិញ (យួនហៅត្រា យ៉ា ញ ខ្មែរ ហៅត្រា ត្រា តាំង) ចេញទៅដោយ
 រថយន្តលេខ ៨ របស់រាជការត្រូវវេលាម៉ោង ៥ ឡាតូសាំងស៊ីន ដល់ម៉ោង ៦
 កន្លះ ល្ងាច បានដល់ទៅខេត្តត្រាវិញ អស់ចម្ងាយផ្លូវចំនួន ១៩៧ គីឡូ-
 ម៉ែត្រ ។ បានហ្វូងព្រះរាជបណ្ណាល័យទៅឈប់សំណាក់នៅទីផ្ទះលោក
 ឡាតូមី ជិតស្រា ជ័រ ឯខ្លួនខ្ញុំនិងឈ្មោះ ដ៏ ទៅឈប់សំណាក់នៅវត្តកំ-
 ពង្ស ជិតវាំងជើងជិតនឹងផ្ទះលោក ឡាតូមី ជិតស្រា ជ័រ នោះដែរ ។ វត្ត-
 កំពង្សនោះយួនហៅថា វៀត ឆុន មាយ ជាវត្តស្អាតបាតបណ្ណាល័យ
 បានរបៀបក្នុងនិងវិហាររៀបរយល្អ ទីដ៏ក្នុងវត្តនោះស្អាតបាតត្រឹមត្រូវ

ដុះឡើយ ។ លោកចៅអធិការវត្តនេះនាម លី មានឈ្មោះជាព្រះសិរីបុទ្ធិ-
វង្ស លោកមានព្រះហឫទ័យល្អ បានរៀបចំកន្លែងឲ្យអស់យើងដែលជា
អ្នកដំណើរ បានសំណាក់អាស្រ័យដោយស្រួល ព្រមទាំងភោជនាហារ
លោកក៏បានចាត់ចែងឲ្យដរាបដល់ហើយកិច្ច ដែលនៅសំណាក់ក្នុងវត្ត-
លោក មិនតែប៉ុណ្ណោះលោកយកព្រះហឫទ័យទុកដាក់ជួយជូនដំណើរទៅ
កាន់វត្តឯទៀត ៗ ផង យើងខ្ញុំមានអំណរគុណលោកមិនភ្លេចឡើយ ។

ដំណើរក្នុងខេត្តត្រាវិញ ថ្ងៃ ២០ ខែឃុំងរីយេរ ឆ្នាំ ១៩១៨

វេលាម៉ោង ៧ ព្រឹក ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានអញ្ជើញចូល
ទៅក្នុងកំពង់ធំ ជាវត្តដែលយើងសំណាក់ លោក ឡាត់ម៉ី ជិតស្រាង្គ
និងអ្នកប្រកាសាជាតិយួន ១ នាក់ជូនទៅផង បានជួបជុំនៅលើវិសាលា
ជាមួយនឹងព្រះសង្ឃក្នុងវត្តនោះ ព្រមទាំងឧបាសក ឧបាសិកាទាំងឡាយ
ហើយចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានសួរពីចំនួនភិក្ខុសាមណេរ-ក្មេង
និងចំនួនគម្ពីរហើយសួរថា លោកចង់បង្កើតសាលារៀនទេ ? ចង់ឲ្យមាន
គ្រូបង្រៀនទេ ? លោកគ្រូសិរីសុទ្ធិវង្ស ឆ្លើយថា ចង់បានណាស់ ប៉ុន្តែ
សព្វថ្ងៃនេះ កំពុងរស់នៅនឹងកិច្ចធ្វើចង្អុលវិហារឲ្យហើយស្រេច ។ រួចចុះ
ពីសាលាដើរមើលរបៀបរៀបរយក្នុងវត្ត ហើយសរសើរថាស្អាត លោក
ចេះរៀបចំល្អ រួចឡើងទៅមើលគម្ពីរក្នុងកុដិលោក ។

ដល់វេលាម៉ោង ៨ ព្រឹក ចេញទៅវត្តកញ្ជ័រ (យួនហៅវត្តទីវ៉ាន់)
ដោយរថយន្តដែលទៅនេះ គឺចាន់ហ្វាងព្រះរាជបណ្ឌិតយ , ខ្ញុំខ្ញុំ ,
ឈ្មោះ ដី និងសេក្រៃទេ (ថ្មីយួន) ដែលលោក ឡាន់មីនីស្រា ទេរ
ចាត់ឱ្យជាអ្នកជូនដំណើរ ១ នាក់ទៀត រួមជា ៤ នាក់ចេញទៅជាមួយគ្នា
កាលដែលទៅដល់វត្តកញ្ជ័រ ក៏បានឡើងទៅលើកុងដិលោកចៅអធិការ
នាម សរ លោកចៅអធិការនេះ លោកធ្វើជាឧបជ្ឈាយ៍ចាស់ដរាបណាស់
ហើយ ។ ចាន់ហ្វាងព្រះរាជបណ្ឌិតយ បានសួរដូចរបៀបសួរឯវត្តកំពង់
ធំ ហើយសួរពីសាលាបង្រៀន និងគ្រូបង្រៀន លោកធ្វើយថា មិនត្រូវ
ការចង់បានទេ សូមឱ្យនៅតាមទំនៀមពីដើម លោកគ្រូវត្តនេះ លោក
ប្រកាន់ទំនៀមរបស់លោកខ្ជាប់ខ្ជួនណាស់ ទោះបីរៀបចំដូចម្តេចនឹងឱ្យ
ចម្រើន លោកក៏ពុំព្រមទទួល ។ ក្នុងវត្តនេះមានលោកចេះបាលី ១ អង្គ
ឈ្មោះអ.ចារ្យ រាជ កាលរៀនសូត្រនៅក្រុងភ្នំពេញ ។ ចាន់ហ្វាងព្រះ
រាជបណ្ឌិតយសួររួចហើយ ក៏ប្រគេនសៀវភៅនិងរូបថតពុទ្ធិ ដល់លោក
អធិការវត្តរួចត្រឡប់ពីលើកុងទៅមើលវិហារ វិហារនេះគ្រាន់បើដែរចន្ទាប់
បន្សំគ្នា និងវិហារវត្តកំពង់ធំ លុះមើលរួចហើយក៏ត្រឡប់មកវត្តកំពង់ធំ ឬ
ផ្ទះដូង (យួនហៅ ផ្ទះហ៊ីវ៉ា) កាលដែលមកដល់វត្តនេះឃើញមានរបៀប
រៀបចំទទួលទង់ជ័យ និងលេងភ្លេងសៀម ១ វង់ ព្រមទាំងមានគុកៅអីផង ។
លោកចៅអធិការវត្តនេះនាម ហៀង មានទីជាឧបជ្ឈាយ៍ដែរ ក្នុងពេល
ដែលរុករានយុទ្ធជ័យជំនាញក្នុងទីដែលរៀបចំទទួលនោះ ខ្ញុំចំណាំបានលោក

អាចារ្យ ១ អង្គឈ្មោះ លឿក លោកអាចារ្យនេះកាលរៀនបាលីនៅ ។
ភ្នំពេញបានធ្វើជាសមុហលោកគ្រូសិរិសម្មតិវង្ស នេត្រ ក្នុងវត្តឧណ្ណាលោម
ក្រុងភ្នំពេញ ។ ចាងហ្វានព្រះរាជបណ្ណាល័យបានសួរពីចំនួនភិក្ខុសាមណេរ
ជាដើមដូចក្នុងវត្តកញ្ចោង លោកគ្រូវត្តនេះក៏ឆ្លើយដូចគ្នានឹងឧបដ្ឋាយវត្ត
កញ្ចោងដែរ ថាមិនត្រូវការចង់ឲ្យមានសាលារៀន ឲ្យមានគ្រូបង្រៀន
ទេ ព្រោះវត្តនេះឧបាសកជើងវត្តតិចស្លូចស្លៀងណាស់ ចាងហ្វានព្រះរាជ
បណ្ណាល័យសួរទៅលោកសមុហ លឿក ថា ត្រូវការចង់ចូលរៀនទៀតឯ
សាលាបាលីទេ ? លោកសមុហ លឿក ឆ្លើយថាមិនត្រូវការទេ បើប្រសិន
ជាត្រូវការចង់រៀនក្នុងសាលាបាលីនោះ កាលនៅឯភ្នំពេញស្រាប់នោះ
ចូលរៀននឹងគេទៅហើយ ។ លុះសួររួចហើយបានប្រគេនសៀវភៅនិងប្រ
ត្តិកុម្មុលលោកចៅអធិការវត្ត រួចចូលទៅមើលវិហារ ហើយត្រឡប់មក
ទីកន្លែងដែលសំណាក់វិញ ។

ដល់ម៉ោង ១ ឯរសៀលចេញទៅម្តងទៀត ទៅម្តងនេះ លោកគ្រូ
សិរិសម្មតិវង្ស វត្តកំពង់ធំក៏ជួបទៅដែរ រួមជា ៥ នាក់ទៅនោះដកប
ដល់ផ្ទះខែត្រត្រាវិញ ដោយចាងហ្វានព្រះរាជបណ្ណាល័យ កាលដែល
ចេញពីព្រៃនគរទៅ ខែត្រត្រាវិញ នៅ ២៨ គីឡូម៉ែត្រទៀតដល់
ទៅត្រាវិញ ក៏ឃើញវត្ត ១ ជាប់តែឯង ហើយចំណាំថានឹងចូលមកមើល
វត្តនេះ លុះដល់វេលាដែលចេញមកមើលវត្ត ត្រូវតាមផ្លូវដែលទៅ

នោះក៏បង្កសមកចូលវត្តនោះឯង ឈ្មោះថាវត្តកំពង់រលេម នៅក្នុងខែត្រ
វិញ ឡុង យួនហៅថា យ៉ាញ ឡុង ខែរហៅ ឡុង ហៅ ក្នុងខែត្រ
វិញ ឡុងនេះមានតែវត្ត ១ ប៉ុណ្ណោះ វត្តនេះជាវត្តតូចស្អាតស្អាត ព្រោះ
ជាតិខ្មែរជាចំណុះជើងវត្ត មានតិច មានច្រើនតែពួកយួន ។ ចាងហ្វាង
ព្រះរាជបណ្ណាល័យបានសួរដូចវត្តឯទៀត ហើយបានប្រគេនសៀវភៅ
បរាភវសូត្រ ១ សៀវភៅដែលសរសើរគុណលោកគ្រូព្រះ មហាមល
ធម្ម ១ និងរូបផ្គិតពុទ្ធ ៤ សន្ធិក រួចត្រឡប់មកវិញចូលមកក្នុងខែត្រ
ត្រាវិញ ឈៀងចូលទៅវត្តភីសី វត្តនេះយួនហៅថាវត្តបាស៊ី ក្នុងឃុំ
ភឿងថាន់ កាលទៅដល់បានឃើញ លោកសង្ឃនិងឧបាសក ឧបាសិកា
ជាច្រើនចេញមកទទួលដល់ភ្នំរាបនៃវត្ត ព្រមទាំងលេងភ្លេងសៀម និង
អុជផាវទទួល ហើយបានឃើញលោកសង្ឃសុទ្ធតែស្លៀកពាក់ស្បង់ចំពរ
ចរិមណ្ឌលល្អ ខ្ញុំក៏នឹកថាវត្តនេះប្រហែលជាមានការរៀនសូត្រច្រើន លុះ
ក្រឡេកមើលទៅក៏ឃើញលោកគ្រូអរិយធម៌ ពុំទឹកជាគណៈ នៅវត្តឧណ្ណា-
លោមក្រុងភ្នំពេញ មកក្នុងពួកលោកសង្ឃទាំងនោះដែរ លុះសួរទៅ
លោកអរិយធម៌ ។ ប្រាប់ថាវត្តនេះជាវត្តលោកធ្លាប់នៅពីដើម សព្វថ្ងៃនេះ
មានលោក ១ អង្គឈ្មោះ ឆន់ ជាប្អូនលោកធ្វើជាអាចារ្យបង្រៀននៅវត្ត
នេះ ។ ហើយយើងបានចូលទៅអង្គុយដូចជុំក្នុងទីសាលា ទើបចាង-
ហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានសួរដូចវត្តឯទៀត នោះលោកចៅអធិការ
នាម ខ្មៅ និងលោកអាចារ្យ ឆន់ អាចារ្យ ចន្ទ-ទាំង ២ ឆ្លើយថា

ក្នុងវត្តសព្វថ្ងៃមានបង្រៀន អក្សរខ្មែរ អក្សរសៀម និង បង្រៀនធម៌វិន័យ
តែត្រូវការចង់សុំឲ្យមានគ្រូបង្រៀន ១ ទៀត មកពីភ្នំពេញ ជាគ្រូលោក
សង្ឃ ដើម្បីនឹងបានបង្រៀនអក្សរខ្មែរ អក្សរបារាំង និងបាលីខ្លះផងថែម
ទៀត វត្តនេះឃើញថាមានត្រូវការចង់ឲ្យមានការបង្ហាត់ បង្រៀនច្រើន
ដោយសេចក្តីស្រឡាញ់ចូលចិត្តខាងការចេះដឹងច្រើន ព្រោះគេបានសង់
សាលា ១ ដោយឥដ្ឋ ហើយបានបង្រៀនធម៌វិន័យក្នុងសាលានោះ មក
ជាយូរឆ្នាំហើយដល់មកក្នុងសម័យនេះ ក៏នៅតែត្រូវការសុំបន្ថែមឲ្យមាន
គ្រូមកបង្រៀនថែមទៀត ហើយមាននិយាយថា សូមប្រគល់វត្តទាំងមូល
ឲ្យ សូមឲ្យជួយរៀបចំយ៉ាងណា ដែលទាំឲ្យមានសេចក្តីចម្រើនខាងផ្លូវ
ពុទ្ធសាសនា នោះយើងទាំងអស់គ្នាចេះតែប្រតិបត្តិធ្វើតាម ហើយសម្តែង
សេចក្តីរាប់អានដូចជាធ្លាប់បានស្គាល់ ធ្លាប់បានជាមិត្តនឹងគ្នាមកយូរហើយ
ចាងហ្វូងព្រះរាជបណ្ឌាល័យ ក៏ពេញចិត្តជាច្រើននឹងវត្តនេះ ហើយបាន
ប្រគេនសៀវភៅនិងរូបផ្ចិតពុទ្ធ ហើយចូលទៅមើលវិហារ ។ រួចក៏ចេញ
ពីវត្តពីស៊ីនោះ ចំពោះទៅវត្តសំរោង ក្នុងឃុំធៀករ៉ែត ខ័ណ្ឌត្រាកូ ។ កាល
ដែលទៅដល់វត្តសំរោង បានឃើញលោកអធិការវត្តនេះ នាម គង់ និង
ឧបាសកជើងវត្តរៀបចំធ្វើបដិសណ្ឋារៈទទួលដោយការគួរសមក្នុងទីសាលា
វត្ត ហើយបានចូលទៅជួបជុំក្នុងទីសាលានោះ ហើយបានសួរដូចវត្តឯ
ទៀត ។ ក្នុងទីដែលជួបជុំនោះមានលោកគ្រូឧបជ្ឈាយ៍នៅវត្ត អង្គ និង
លោកអធិការវត្តឯទៀតខ្លះក៏និមន្តមកជួបជុំក្នុងទីនោះដែរ បានឆ្លើយថា

ត្រូវការកត់ឲ្យមានសាលារៀននិងគ្រូបង្រៀនក្នុងវត្តសំរោងនេះ លុះរួចការ
រៀននេះហើយ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានប្រគេនសៀវភៅនិង
រូបផ្ដិតពុម្ពដល់លោកថាអធិការគ្រប់វត្ត រួចហើយលោកគ្រូឧបជ្ឈាយវត្ត
អង្គ លោកបានអញ្ជើញឲ្យចូលទៅវត្តលោកផង តែមិនបានទៅព្រោះ
ពេលតិច ក្រែងមិនអាចនឹងចូលទៅវត្តឯទៀត។ ដែលមានក្នុងប្រកាម
កំណត់ឲ្យចូលមើលថ្ងៃនោះ គួរអំណិតដល់លោកគ្រូវត្តអង្គពេក ព្រោះ
លោកចាស់ជរាណាស់ហើយ ។ លោកមានសេចក្ដីរាប់អានច្រើន បាន
អញ្ជើញចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យក្នុងវេលានោះម្ដង ដល់ថ្ងៃស្អែកឡើង
បានអញ្ជើញម្ដងទៀតកំពង់ធំ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យក៏នឹកស្ដាយ
ពេក ដោយពេលតិចមិនអាចនឹងទៀតពេលចូលទៅបានឡើយ តែនឹកបំ-
ណងថា ជាន់ក្រោយនឹងចូលទៅវត្តអង្គឲ្យបាន លុះត្រឡប់ពីវត្តសំរោង
បានចូលទៅវត្តឃ្យឺន ក្នុងឃុំតាំងមី ទ័ណ្ឌត្រាញីវ កាលចូលទៅដល់ទី
វត្ត ឃើញស្ងាត់យឺង ហើយបានឡើងទៅលើកុដិលោកអធិការនាម
សេង ឃើញលោកសង្ឃ៤-៥អង្គ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ មិនឃើញ
មានអ្វីនឹងអង្គុយ ក៏ចេញមកអង្គុយលើក្បាលដណ្ដើរខាងក្រៅ ចំណែក
លោកសង្ឃមានលោកអធិការជាដើម ឈរពីខាងក្នុងកុដិ ទើបចាងហ្វាង
ព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានសួរដូចវត្តឯទៀត ហើយប្រគេនសៀវភៅនិងរូប
ផ្ដិតពុម្ពខ្លះ រួចត្រឡប់មកពីវត្តឃ្យឺននោះមកវិញ ចូលវត្តកំពង់ជ្រៃ ឃុំមី

កៀង ខ័ណ្ឌតាញីវង្ស កាលចូលទៅដល់មានគេប្រាប់ថា ក្នុងវត្ត
នេះ មានលោកព័រពួកដូចជាអធិការព័រ ១ ពួកខាងជើង ១ ពួកខាងត្បូង
ទាំងព័រពួកនេះបានជាមិនចុះសាមគ្គីនឹងគ្នា ព្រោះពួកខាងជើងជាសិស្សនៃ
ឧបជ្ឈាយ៍វត្តថ្មទល់ ពួកខាងត្បូងជាសិស្សនៃឧបជ្ឈាយ៍វត្តឯទៀត គឺសុទ្ធ
តែមានទីពឹងទីតាំងកាល ។ ខ្លួន ហេតុនេះជាដើមហើយ ដែលបណ្តាល
នាំឲ្យលោកក្នុងវត្តនេះបែកគ្នាជាព័រពួក ។ កាលដែលយើងបានចូលទៅ
ដល់ឃើញលោកពួកខាងជើងចុះមកទទួល ឯលោកពួកខាងត្បូងមិនចុះមក
ប្រមូលជាមួយគ្នាទេ ប៉ុន្តែចាន់ហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ មានអធ្យាស្រ័យ
ចង់ឲ្យលោកទាំងព័រពួកនិមន្តប្រមូលជាមួយគ្នា ទើបឲ្យគេនិមន្តលោកពួក
ខាងត្បូងមកជួបជុំជាមួយគ្នា នឹងកុដីលោកពួកខាងជើង ហើយបានសួរ
ដូចវត្តឯទៀត រួចបានប្រគេនសៀវភៅនិងរូបផ្លិតពុម្ព រួចចេញវត្តកំពង់
ជ្រៃ ចូលទៅវត្តថ្មទល់ ក្នុងឃុំកៀងថាច់ ខ័ណ្ឌតាញីវង្ស ។ កាល
ចូលទៅវត្តថ្មទល់នេះ ឃើញស្នាត់ឈឹង ចាន់ហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ
ក៏មិនបានចុះពីរថយន្ត ព្រោះសួរទៅដឹងថា លោកអធិការនាម អ៊ិន ដែល
ជាឧបជ្ឈាយ៍វត្តនេះ និមន្តចេញទៅឯណាបាត់ទៅហើយ គ្រាន់តែសួរ
លោកគ្រូសូត្រពីចំនួនកិត្តិ-សាមណេរនិងក្មេង ហើយផ្ញើររូបផ្លិតពុម្ពទុកឲ្យ
ប្រគេនលោកអធិការរួចត្រឡប់មកវិញ ដល់មកកន្លែងដែលសំណាក់ដើម
នៅវេលាម៉ោង ៦ ល្ងាច ។

ថ្ងៃ ២១ ខែ ឃ័ង វ័យ ឆ្នាំ ១៩២៨

វេលាម៉ោង ៧ ព្រឹក ចេញទៅម្តងទៀត ចំពោះទៅវត្តថ្មប្លែងហៅ
ត្រាតូ ក្នុងឃុំចំព្រលើង ខណ្ឌនាយករ័ត្ន កាលទៅដល់វត្តនេះ
បានឃើញលោកចៅអធិការនាម ប៉ែន ព្រមទាំងឧបាសកទាយករៀបចំធ្វើ
បដិសណ្ឋារ ទទួលដោយការគួរសមក្នុងទីសាលា ១ មានរៀបតុកៅអីព្រម
ទាំងមានកំលាំងលើតុ ហើយរៀបតាក់តែងជាចម្លែក គឺយកដបតូលែន
រៀបបន្តបលើ ជាដួរជាសង្កត់ដូចគេរៀបលក់ ព្រមទាំងដបលីម្នាក់
នឹងសារជាច្រើន លុះដួចជុំគ្នាក្នុងទីសាលានោះហើយ ចាងហ្វូងព្រះរាជ
បណ្ណាល័យបានសួរដូចវត្តឯទៀត រួចបានប្រគេនសៀវភៅនិងរូបផ្ចិតពុម្ព
ហើយឡើងទៅមើលវិហារ រួចត្រឡប់ពីវត្តថ្មប្លែងទៅវត្តចេតិយក្នុងឃុំរំ-
សើង ខណ្ឌនាយករ័ត្ន កាលទៅដល់បានឃើញលោកអធិការនាម
កែវ ព្រមទាំងបណ្ណាកស្រ្តជើងវត្តនេះបានធ្វើបដិសណ្ឋារ ជាភារស្រួលបួល
ណាស់ដែរ នៅក្នុងទីសាលាមានដួចជុំលោកសង្ឃនិងឧបាសកជាច្រើន
រួច ហើយចាងហ្វូងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានសួរដូចវត្តឯទៀត ហើយ
បានប្រគេនសៀវភៅ និងរូបផ្ចិតពុម្ព រួចឡើងទៅមើលវិហារ ហើយ
ត្រឡប់មកវិញបត់តាមផ្លូវ ១ ផ្សេងគម្រង់គ្រង់ទៅវត្តកាសិត ក្នុងឃុំហ្វាយ
ឡុង ខណ្ឌនាយករ័ត្ន លោកអធិការវត្តនេះនាមទៀង ។ កាលទៅ
ដល់វត្តនេះ វេលាម៉ោង ១១ ព្រឹក កាលមុននឹងទៅដល់វត្តនេះគឺទើបនឹងដល់

ទៅផ្លូវបត់ ឃើញមនុស្សម្នាក់ជាបំរើលោកចៅហ្វាយខណ្ឌ គឺវ៉ា មានដំរី
កិត្តិយសជាចៅហ្វាយស្រុក ជាជំនួយខណ្ឌនេះ បាននាំយកកាតនាម
(កាតវិស្វិត) របស់លោកចៅហ្វាយខណ្ឌ គឺវ៉ា ១ សន្លឹកមកចាំនៅ
ដើមផ្លូវ សេចក្តីសរសេរថែមក្នុងកាតនាមនោះថា សូមអញ្ជើញ ម៉ាដី
ម្ចាស់ហ្វឺល សូមនិមន្តព្រះរាជព្រះគុណចូលទៅវត្តកាសិកក្នុងខណ្ឌ
ខ្ញុំព្រះករុណាជាមុន ហើយសឹមអញ្ជើញ សឹមនិមន្តទៅវត្តឯទៀតៗ ជា
ក្រោយ តែការដែលទៅនេះក៏ពុំបានសម្រេចតាមសេចក្តីនិមន្ត ឡើយ
ព្រោះអ្នកនាំសំបុត្រនោះយូរបន្តិច ដំណើរដែលអស់យើងទៅនោះ ដោយ
រថយន្តហាស់ហួសទៅវត្តឯទៀតៗ មុន លុះដល់ត្រឡប់មកវិញទើបឃើញ
សំបុត្រ ហើយឲ្យអ្នកនាំសំបុត្រឡើងរថយន្តជាមួយគ្នាទៅ នៅចំនួនតែ
ជាង ១០០ ម៉ែត្រទៀតនឹងដល់ទៅវត្តកាសិក ក៏ដល់ទៅផ្ទះលោកចៅ
ហ្វាយ ខណ្ឌ គឺវ៉ា ៗ ក៏ចេញមកទទួល ហើយសូមអញ្ជើញចាងហ្វាងព្រះ
រាជបណ្ណាល័យ នឹងសូមនិមន្តឱ្យចូលទៅក្នុងផ្ទះជាមុន ហើយសឹមឲ្យ
ហួសទៅវត្ត តែចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ឃើញថាពេលជិតថ្ងៃត្រង់
ហើយ ចង់ឲ្យខ្លួនខ្ញុំទៅទទួលចង្ហាន់ឯវត្ត ដល់រួចការហើយសឹមត្រឡប់
មកវិញនឹងចូលផ្ទះលោកចៅហ្វាយខណ្ឌ គឺវ៉ា ជាក្រោយ ទើបចង្អុលសំដៅ
វត្តកាសិក កាលដែលទៅដល់នោះបានឃើញលោកសង្ឃនឹងឧបាសកជា
ច្រើននៅចាំទទួល អញ្ជើញឲ្យឡើងទៅលើសាលាដែលជាទីរៀបចំទទួល
ហើយក៏ធ្វើបដិសណ្ឋារៈប្រាស្រ័យដោយរវៃទាក់ ហើយក៏រំសាយទៅ

វិញដោយដល់ពេលអាហារ ។ លុះដល់ផុតពេលអាហារហើយក៏មកប្រជុំ
គ្នាលើទីសាលា មានព្រះសង្ឃចំនួន ១៧ វត្តដែលនៅក្នុងខណ្ឌនេះ
មកជួបជុំព្រមគ្នា ថែមវត្តជ្រោយទន្សាយ ១ ទៀត ជា ២០ វត្ត ឯជ្រោយ
ទន្សាយនៅក្នុងខណ្ឌផ្សេងទេ តែបានជាមកឲ្យជួបជុំក្នុងវត្តនេះព្រោះថា
មានសេចក្តីយល់ឃើញនិងសេចក្តីប្រតិបត្តិ តាមផ្លូវពុទ្ធសាសនាត្រូវគ្នា តែ
ដែលមកនេះលោកអធិការមិនបានមកទេ គឺលោកអាចារ្យ លក្ខណ៍ មក
ជំនួស ។

ឯវត្តទាំង ១៧ នោះគឺ ១ វត្តកាសិក ២ វត្តបាបាង ៣ វត្តជ្រៃតាក
៤ វត្តរំដួល ៥ វត្តតាក ៦ វត្តដំបងពាក់ ៧ វត្តជ្រោយប្រាសាទ ៨ វត្តបាយាម
៩ វត្តប្បុរៈ ១០ វត្តព្រះប្រាង្គណ៍ ១១ វត្តកំពង់សាលា ១២ វត្តព្រះល្វី
១៣ វត្តផ្កាព្រាល ១៤ វត្តទ្រព្រះបាទ ១៥ វត្តផ្កាទំពូង ១៦ វត្តផ្កាអណ្ណាង
១៧ វត្តកោះទន្លាប់ ១៨ វត្តបាត្រាច ១៩ វត្តក្បាលទឹកជា ២០ វត្តជ្រោយ
ទន្សាយ ។ កាលដែលជួបជុំគ្នាហើយបានហ្វូងព្រះរាជបណ្ណាល័យបាន
សួរលោកគ្រប់វត្តពីចំនួនភិក្ខុ សាមណេរ ក្មេងនិងស្រីកិច្ចការរៀនសូត្រ
ក្នុងវត្ត ដូចសេចក្តីសួរក្នុងវត្តឯទៀតមុន ។ លោកទាំងអស់នោះក៏ឆ្លើយ
ប្រាប់ពីចំនួនភិក្ខុ សាមណេរ ក្មេង ហើយឆ្លើយថាត្រូវការចង់បានត្រូ
បង្រៀនស្ទើរតែគ្រប់វត្ត ដើម្បីឲ្យបានចង្រៀនអក្សរខ្មែរ បាលី ធម៌វិន័យ
និងកាសាបាទាំងសែសផង លោកសង្ឃទាំងប៉ុន្មានវត្ត ដែលនៅក្នុងខណ្ឌ
ដោយទ្រង់នេះមាន វត្តកាសិកនិងវត្តកំពង់សាលាជាដើម តាមដែលសន្តត

មើលទៅឃើញថាមានអធ្យាស្រ័យស្រឡាញ់ និងការរៀនសូត្រច្រើនគ្រាន់
បើជាងលោកសង្ឃដែលនៅខណ្ឌឯទៀត ។ តាមដែលបានដឹងថា ព្រោះ
ចៅហ្វាយខណ្ឌនេះជាតិជាខ្មែរ ហើយជាអ្នកយកចិត្តទុកដាក់ ជួយឧបត្ថម្ភ
ទំនុកបម្រុងព្រះពុទ្ធសាសនាដោយមាំមួនណាស់ ហើយមានចិត្តជ្រះថ្លា
នឹងព្រះសង្ឃដែលជាអ្នករៀនសូត្រនោះផង ម្ល៉ោះហើយព្រះសង្ឃក្នុង
ខណ្ឌនេះ ក៏ត្រឡប់មានចិត្តប្រតិចត្តិល្អបានដោយច្រើន ដោយអំណាច
លោកចៅហ្វាយខណ្ឌ តើវា នេះ ឯចៅហ្វាយខណ្ឌក្នុងខណ្ឌឯទៀតៗ ក្នុង
ខែត្រត្រាវិញនេះសុទ្ធតែជាជាតិយួនទាំងអស់ គេមិនត្រូវការនឹងទំនុកបម្រុង
ព្រះពុទ្ធសាសនាឡើយ ម្ល៉ោះហើយលោកសង្ឃក្នុងខណ្ឌទាំងនោះ ក៏មិន
សូវមានកម្លាំងនឹងរៀនសូត្រ ។

កាលដែលចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានស្អាតហើយ ក៏បានកត់
តាមចម្លើយ ដែលលោកគ្រប់វត្តឆ្លើយ រួចបានប្រគេនសៀវភៅនិងរូប
ផ្ចិតពុម្ពដល់លោកអធិការគ្រប់វត្ត ។ លុះរួចកិច្ចក្នុងវត្តហើយ ក៏ត្រឡប់
ចេញមកចូលផ្ទះលោកចៅហ្វាយខណ្ឌតើវា ព្រះសង្ឃគ្រប់វត្តនិងមន្ត្រីមកជួប
ជុំនៅទីផ្ទះនោះទៀត ។ ក្នុងឱកាសដែលជួបជុំនោះ លោកចៅហ្វាយ
ខណ្ឌ តើវា បាននិយាយចំពោះមុខ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យថា ម៉ាដីមូ-
អាហ៊ីរូល ខ្ញុំមានអំណរដោយក្រៃលែង ដែលម៉ាដីមូអាហ៊ីរូលបាន
អញ្ជើញមកក្នុងស្រុកយើង ហើយបានជួយទំនុកបម្រុងផ្លូវព្រះពុទ្ធសាសនា

ក្នុងស្រុកយើង ដើម្បីនឹងឲ្យបានចម្រើនរុងរឿងឡើង ព្រោះខ្លួនខ្ញុំក៏ជា
អ្នកទំនុកចម្រើនព្រះពុទ្ធសាសនាដែរ ខ្ញុំបានដឹងយូរថ្ងៃហើយថា ម៉ាដីមូអា
ហ្សែលនឹងអញ្ជើញមក ខ្ញុំក៏មានសេចក្តីត្រេកអរនឹងសេចក្តីពេញចិត្តទុក
តាំងពីថ្ងៃមុន ឥឡូវថ្ងៃនេះ ម៉ាដីមូអាហ្សែល បានអញ្ជើញមកដល់ ខ្ញុំក៏
រឹងរិតតែមានសេចក្តីត្រេកអរឡើងទៀត ខ្ញុំសូមជូនពរ សូមឲ្យម៉ាដីមូ-
អាហ្សែលមានអាយុវែង និងបានជួយទំនុកចម្រើនព្រះពុទ្ធសាសនាតទៅ ”
ហើយត្រឡប់វិញមកនិយាយនឹងខ្ញុំទៀតថា “ ព្រះគេងព្រះគុណបាននិមន្ត
មកជួយរំលឹកជាសំភ័ន្តិ ដើម្បីឲ្យព្រះពុទ្ធសាសនាក្នុងទីនេះបានលូតលាស់
ដុះឡើង សូមព្រះគេងព្រះគុណនៅឲ្យបានសេចក្តីសុខ សេចក្តីចម្រើនត
រឿងទៅ ” ។ ទើបបានហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបាននិយាយតបទៅ
វិញថា “ លោកចៅហ្វាយខណ្ឌ ចំណែកខាងខ្ញុំដែលមកនេះ បានឃើញ
លោកចៅហ្វាយខណ្ឌយកចិត្តទុកដាក់ ក្នុងការដែលនាំឲ្យព្រះពុទ្ធសាសនា
បានចម្រើនឡើង ខ្ញុំក៏មានសេចក្តីត្រេកអរក្រៃពេកណាស់ សូមឲ្យលោក
បានគម្ពល់នៅក្នុងសេចក្តីសុខ សេចក្តីចម្រើនតទៅ ។ ម្យ៉ាងទៀតសូមឲ្យ
លោកយកចិត្តទុកដាក់ជួយផ្សាយសៀវភៅធម៌អាចិព្រះពុទ្ធសាសនា ឲ្យ
បានផ្សាយសព្វក្នុងដំបងនេះ ដើម្បីនឹងឲ្យអ្នកដែលកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា
បានរៀនសូត្រចេះដឹង ហើយនឹងបានប្រតិបត្តិឲ្យត្រឹមត្រូវតាមគន្លងព្រះពុទ្ធ
សាសនា ។ ក៏នឹងចម្រើនឡើងដោយដាច់ ” ។

លុះដូចហើយក៏លាព្រះភិក្ខុសង្ឃ និងលោកចៅហ្វាយខណ្ឌ គឺវេចញាតិនោះមកនៅវេលាម៉ោង ១ រសៀល ត្រឡប់ទៅតាមផ្លូវ ១ ផ្សេងចំពោះទៅវត្តផ្ការាំង ក្នុងឃុំ ឡាន ស៊ីង ខណ្ឌ យំញឡើយ កាលចូលទៅដល់វត្តនេះ បានដឹងថាលោកអធិការវត្តនេះ និមន្តទៅឯវត្តកោះសោម ហើយ បម្រុងនឹងជួបជុំនៅវត្តកោះសោមទើបចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានសួរលោកគ្រូសូត្រវត្តនោះដូចវត្តឯទៀត ហើយផ្ញើសៀវភៅនិងរូបផ្ដិតពុទ្ធត្រឡប់មកវិញ ដល់មកផ្លូវ ១ ដែលចត់ចូលទៅវត្តកោះសោម ផ្លូវនោះរថយន្តចូលទៅមិនបាន ទៅបានតែដោយជើងទេ ។ យើងមានសេចក្ដីត្រូវការនឹងចង់ចូលទៅវត្ត កោះសោមដោយក្រៃពេក ព្រោះបានដឹងថាវត្តកោះសោមនោះជាវត្តធំមាំមួនជាងវត្តឯទៀត ប៉ុន្តែនឹងបន្ទិចចូលទៅដោយរថយន្តមិនរួចនឹងចុះដើរ ក្រែងយូរពេក ក្រែងត្រឡប់មកមិនទាន់ ពេលដែលមានប្រជុំជំនុំនៅក្នុងវត្តកំពង់ធំ ហេតុនោះអស់យើងក៏ទំកាត់ចិត្តបន្តិចស្រេច កោះសោម ត្រឡប់មកកាន់ទីសំណាក់ដើមវិញ ។

នៅវេលាម៉ោង ៦ ល្ងាច ជួបជុំនៅក្នុងទីវិហារវត្តកំពង់ធំ ក្នុងឧកាសដែលជួបជុំនោះ លោក ឡានម៉ីនីស្តាទ័រ នៅត្រាវិញក៏បានឆ្លើយតបមកជួបជុំជាមួយនឹងចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ និង លោកសង្ឃចំនួន ៤០ វត្ត ឯវត្តរាំង ៤០ នោះ រ៉ូម៉ិនចាំឈ្មោះរាំងអស់ ព្រោះនៅវេលានោះ

មានពេលខ្លីណាស់មិនអាចនឹងសួរឈ្មោះវត្តហើយកត់ទុកបាន តែចំណាំ
បានខ្លះ គឺវត្ត ឃ្យឺន វត្តទេវ វត្តអង្គ វត្តពិសិ ទីនិង វត្តកាសិក វត្តជ្រោយ
ទន្សាជាដើម ១ អន្លើ និង ឧបាសកស្រី-ប្រុស ប្រហែលចំនួន ២០០ នាក់
មានលោកចៅហ្វាយ ខ័ណ្ឌ ភីវ ជាដើម ដែលបានជួបពីមុនរួចហើយនោះ
ក៏បានមកកាន់ទីប្រជុំនេះខ្លះទៀតជាច្រើន ។ នៅវេលាដែលបានជួបជុំ
នោះ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានឲ្យខ្ញុំអធិប្បាយពន្យល់ពីព្រះពុទ្ធ
សាសនា ដែលផ្សាយចូលមកក្នុងក្រុងកម្ពុជា ជាដំបូង រហូតដល់មក
សព្វថ្ងៃនេះ ដែលរាជការទំនុកចម្រើនព្រះពុទ្ធសាសនាខាងផែនកម្ពុជា បាន
ចង្អុលឲ្យមានសាលាបាលីនិង ព្រះរាជបណ្ណាល័យ រហូតដល់មកកិច្ចដែល
រាជការបានអនុញ្ញាតឲ្យមានដំណើរមកក្នុងផែនកូសាំងស៊ីន ចំណុះខែត្រ
ដែលមានព្រះពុទ្ធសាសនា ដោយរាជការខាងផែនកូសាំងស៊ីនមានប្រាថ្នា
នឹងចង្អុលឲ្យមានសាលាបង្រៀនក្នុងវត្ត សម្រាប់បង្រៀនវិជ្ជាខាងខ្មែរ
និងព្រះពុទ្ធសាសនា ខ្ញុំក៏បានអធិប្បាយតាមសេចក្តីខាងលើជាសេចក្តីខ្លីៗ
ល្មមតែស្តាប់បាន លុះអធិប្បាយរួចហើយ ទើបលោកសង្ឃនិងឧបាសក
ដែលស្តាប់បាន ក៏មានចិត្តជឿនឹងរីករាយគ្រប់គ្នាក្នុងពេលនោះឯង មាន
លោកសង្ឃវត្តខ្លះសុំចង្អុលឲ្យមានសាលាឲ្យមានគ្រូបង្រៀន ចាងហ្វាង
ព្រះរាជបណ្ណាល័យក៏បានសេចក្តីត្រេកអរ ចំពោះទៅកាន់លោកសង្ឃ និង
ឧបាសក ដោយសេចក្តីសមគួរ លុះរួចកិច្ចប្រជុំនេះហើយ លោកសង្ឃ

នឹងឧបាសកទាំងអស់ ក៏ត្រឡប់ទៅកាន់ទីលំនៅ នៃខ្លួនវិញទៅ ។

ក្នុងវេលាយប់នោះ ខ្លួនខ្ញុំបានទៅនិយាយសន្ទនានឹងលោកគ្រូសិរី
វិស្ណុទិវង្សា លី ជាឯកភូតកំពង់ធំ បានឮរលោកពិព្រះពុទ្ធសាសនាដែល
មាននៅក្នុងស្រុកកូសាំងស៊ីននេះ លោកក៏បាននិយាយប្រាប់រឿង១ ជា
រឿងគួរឲ្យចង់ស្តាប់ៗ ហើយនឹងកើតសេចក្តីស្វិត សេចក្តីអស្ចារ្យក្នុង
ចិត្ត ៖ រឿងដែលលោកនិយាយប្រាប់ដូច្នេះថា ៖

កាលស្រុកកូសាំងស៊ីននេះ នៅជាប់សង់ខ្សែនៅឡើយ កាលនោះ
ក្សត្រីទីអង្គព្រះនាមអង្គ ម៉ី ជាព្រះរាជបុត្រីព្រះបាទអង្គ ច ទួ បានសោយ
ពន្យល់គ្រងផែនដីខ្មែរ ក្នុងរាជនោះមានយួនឈ្មោះ ឡឿង មីឡា-
យ៉ា ង ជាសេនាបាទធំរបស់យួន លើកកងទ័ពមកច្បាំងដណ្តើម
យកទឹកដីខ្មែរ ស្តេចអង្គ ម៉ី ក៏អប្បរាជ័យចាញ់ទ័ពយួន ៗ ដណ្តើមយក
បានទីដីព្រៃនគរ មិថរ ឡង់ហោ ផ្សារដែក បាសាក់ ព្រះត្រពាំង។

ព្រះអង្គ ម៉ី សោយពន្យល់បាននៃ ភ័ក្ត្រក៏ទិវង្គតទៅ ក្រោយនោះក្នុង
យួនមានតំណាងដ៏ដាច់ខាតប្រឆាំងសាសនា ចង្អាប់ឲ្យក្អកលោកសង្ឃ
ខ្មែរ ស្លៀកខោពាក់អាវដូចជាលោកសង្ឃយួន ក្នុងសម័យនោះ មាន
ចៅហ្វាយស្រុកខ្មែរម្នាក់ឈ្មោះ គុយ ជាអ្នកត្រួតត្រា ក្នុងខេត្តនេះតែ
នៅក្នុងអំណាចយួន ក៏ឈប់តែងតទៅ ដោយយួនកញ្ជាញព្រះពុទ្ធ
សាសនា ប្រាថ្នានឹងបំបាត់ អសាមណ្ឌដូច្នេះ ចៅហ្វាយស្រុក គុយ

ក៏នឹករឭកដល់គុណព្រះពុទ្ធសាសនា ហើយក៏កើតសេចក្តីជ្រះថ្លាដ៏មាន
កម្លាំង អាចហាមឃាត់ផ្លូវជីវិតអាត្មានឹងព្រះពុទ្ធសាសនា ទើបចូលទៅនិយាយ
នឹងពួកអ្នករាជការយួន ថាជាតិខ្មែរដែលកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា ហើយលះ
ទ្រព្យសម្បត្តិប្រពន្ធកូនមកបួស កាន់ខេត្តជាសមណៈនេះ ត្រូវតែស្ងៀក
ស្ងៀមពាក់ចិត្តតាមបែបនេះ ទើបហៅជាអ្នកបួសដោយត្រឹមត្រូវ មិន
ត្រូវឱ្យស្ងៀកខោពាក់អាវដូច្នេះទេ ។ ពួកយួនមិនស្តាប់ចេះតែបង្ខំញាញ់
បៀតបៀន ឱ្យស្ងៀកខោពាក់អាវ ដូចលោកសង្ឃយួន ចៅហ្វាយស្រុក
គុយ ក៏យកជីវិតផ្លូវនឹងព្រះពុទ្ធសាសនា ហើយចូលទៅនិយាយនឹងរាជ
ការយួនទៀតថា ខ្ញុំសូមឱ្យខេត្តអ្នកបួសនិងកិច្ចពុទ្ធសាសនា តាំងនៅ
ក្នុងស្រុកនេះដូចដើម ហើយសូមឱ្យរាជការយួនសម្លាប់ខ្លួនខ្ញុំចុះ ។ រាជការ
យួនក៏ព្រមសន្យាទុកខេត្តអ្នកបួសនិងកិច្ចពុទ្ធសាសនាឱ្យ ហើយក៏ប្រហារជីវិត
ចៅហ្វាយស្រុក គុយ នោះទៅ ត្រាដែលរាជការយួន សម្លាប់ចៅ
ហ្វាយស្រុក គុយនោះ ក៏កើតអស្ចារ្យដ៏តម្លៃមួយក្លៀងធ្លាក់អស់ ៧ យប់
៧ ថ្ងៃ ។ ក្រោយនោះបណ្តាជនជាតិខ្មែរទាំងឡាយ ក៏នាំគ្នាលើកសព
ធ្វើបុណ្យឈាបនកិច្ចស្រេចហើយ បានសាងចេតិយ ១ នៅក្នុងវត្តកំពង់
ធំខាងជ្រុងឆ្នាំសានវិហារ ហើយបញ្ចុះឆ្មោះចៅហ្វាយស្រុកគុយ ក្នុង
ចេតិយនោះ តាំងពីកាលនោះរៀងមកដល់ឥឡូវនេះ ជាយូរអង្វែងឆ្នាំ
ហើយ នឹងកំណត់ថាប៉ុណ្ណោះប៉ុណ្ណោះឆ្នាំពុំបាន ប៉ុន្តែមនុស្សជាតិចាស់ៗ

បានចាំគ្នា ៗ មកដល់ឥឡូវនេះស្ទើរតែរាល់គ្នា ។

សព្វថ្ងៃនេះចេតិយនោះក៏ទ្រុឌទ្រោមបាក់បែកហើយ លោកគ្រូ សិរីវិស្សឱវដ្ឋាលី វត្តកំពង់ធំ និងលោកចៅហ្វាយស្រុក តើវា លោក មានចិត្តកត់ត្រាពួកដល់គុណលោកចៅហ្វាយស្រុក គុយដោយគិតឃើញ ថាអ្នកបួសក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលមានក្នុងដៃនក្ខណ៍ស៊ីន ដរាប មកដល់សព្វថ្ងៃនេះ គឺដោយអំណាចលោកចៅហ្វាយស្រុក គុយ នោះ ឯង ហេតុនោះបានជាសព្វថ្ងៃលោកគ្រូ សិរីវិស្សឱវដ្ឋាលី និង លោកចៅហ្វាយស្រុក តើវា លោកកំពុងអង្គុយសម្រាកសម្រាកសម្រាក ជាតិខ្មែរក្នុងស្រុកនោះ ឲ្យចូលប្រាក់តាមសទ្ធានឹងបានកសាងចេតិយនោះ ជាថ្មីឡើងវិញ ។

ខ្លួនខ្ញុំបានស្តាប់រឿងនេះហើយ ក៏មានសេចក្តីស្ទើរចិត្តចិត្តថា រឿងនេះអស្ចារ្យពេក ក្នុងជាន់នោះមានអ្នកដែលជឿកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាមាំមួន អាចហ៊ានផ្សព្វផ្សាយរបស់ខ្លួននឹងពុទ្ធសាសនាដូចសេចក្តីខាងលើ ឯសព្វថ្ងៃនេះ ដូចជាក្នុងអំណាចមួយឲ្យមានសទ្ធាចិត្តជឿស្រឡាញ់ ពុទ្ធសាសនាដូច្នោះ មិនមានឡើយ ។

ក្នុងខែត្រត្រាវិញនេះ យើងខ្ញុំបានឃើញវត្តលោកសង្ឃខ្មែរ ដែល ល្អៗជាច្រើនវត្ត ចំណែកខាងលោកសង្ឃ ក៏ឃើញមានសេចក្តីចម្រើនក្នុង ការរៀនសូត្របាន ៧-៨ វត្តដែរហើយ ចំណែកខាងយកវាសជាតិខ្មែរ

មកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា ឃើញថាជាតាយកអ្នកមានសទ្ធាធ្វើបានដោយ
ច្រើននាក់ ប៉ុន្តែចំណែកខាងឧបាសក ឧបាសិកាអ្នករក្សាសីលមិនសូវ
មានច្រើន ។ ក្នុងខេត្តត្រាវិញនេះ ច្រើនឮមនុស្សជាតិខ្មែរនិយាយប្រាប់
ថា សព្វថ្ងៃនេះលំបាកណាស់ព្រោះអ្នកធ្វើរាជការសុទ្ធតែជាតិយួន ច្រើន
តែបៀតបៀនពួកខ្មែរឲ្យបានសេចក្តីលំបាក បើពួកខ្មែរមានការអ្វីៗ លុះ
តែបង់ប្រាក់ទើបសម្រេចបាន ម្ល៉េះហើយជាតិខ្មែរក្នុងស្រុកនេះ ចេះតែ
ធ្លាក់ចុះទៅជាអ្នកក្រខ្សត់បន្តិចម្តង ។ ។

ម្យ៉ាងទៀត យើងបានសង្កេតមើលអស់ទាំងបណ្តាជនជាតិ ខ្មែរ
ក្នុងខេត្តត្រាវិញនេះ សុទ្ធតែចេះនិយាយភាសាយួនគ្រប់គ្នា ហើយមាន
សម្លៀកបំពាក់ ច្រឡំគ្នាទាំងជាតិយួនពាក់កណ្តាលទាំងសម្លៀកបំពាក់និយាយ
ជាភាសាខ្មែរ ក៏មិនច្បាស់លាស់ ច្រើនព្រលាំ ។ ហើយសម្លៀកបំពាក់នោះ
ច្រើនលាយច្រឡំគ្នាទាំងភាសាយួនខ្លះ ។

ដំណើរចេញពីខេត្តត្រាវិញ ថ្ងៃ ២២ ខែឃុំធំវិយែនឆ្នាំ ១៩២៨

វេលាម៉ោង ៩ ព្រឹក ចេញពីខេត្តត្រាវិញ ចំពោះទៅខេត្តបាត់ដំបង
(ខ្មែរហៅប៉ាណា) ដោយរថយន្តដដែល បានទៅដល់ខេត្តកងធី នៅ
វេលាម៉ោង ១២ ថ្ងៃត្រង់ បានឈប់នៅទីខេត្តនោះអស់ ១ ម៉ោងកន្លះ ទើប
ចេញពីខេត្តកងធីទៅទៀត បានដល់ទៅខេត្តស្រុកត្រាំង នៅវេលាវេលាសៀល
ម៉ោង ៣ បានឈប់កន្លះម៉ោង ទើបចេញពីខេត្តស្រុកត្រាំងទៅទៀត បាន

ទៅដល់ខេត្តបាត់ដំបង នៅវេលាសៀលម៉ោង ៤ កន្លះ ចម្ងាយផ្លូវពី
ខេត្តត្រាវិញដល់ខេត្តបាត់ដំបងចំនួន ២២០ គីឡូម៉ែត្រ ។ ចាងហ្វាងព្រះ
រាជបណ្ណាល័យ ចូលទៅឈប់សំណាក់នៅផ្ទះចង្កៀល ខ្លួនខ្ញុំនឹងឈ្មោះជី
ទៅឈប់សំណាក់នៅវត្តបាណ្ឌវ ក្នុងឃុំហ៊ុនហាយ ស្រុកចំនក់ ចម្ងាយ
ពីប៉ុស្តិ៍ទៅ ៣ គីឡូម៉ែត្រ ។ វត្តបាណ្ឌវនេះ ក៏ជាវត្តធំហើយស្អាតបាត
ល្អត្រាន់បើដែរ លោកអធិការវត្តនេះ ក៏មានព្រះទ័យល្អ បានចាត់ចែង
ទិសទិសទៅអាស្រ័យអស់ពីរយប់ ព្រមទាំងកាត់នាហរ របស់លោក
ដកបដល់ចេញពីវត្តនោះមកវិញ ខ្ញុំមានអំណរគុណលោក ដោយក្រៃ
លែង ។

ដំណើរក្នុងខេត្តបាណ្ឌវ ថ្ងៃ ២៣ ខែឃ្នាំឯមីយ៉ែរ ឆ្នាំ ១៩២៨

វេលាម៉ោង ៧ ព្រឹក ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានអញ្ជើញទៅ
វត្តបាណ្ឌវ ដែលជាវត្តខ្ញុំសំណាក់នៅមួយអន្លើនឹងសេក្រទែរ (ថី) ខ្មែរ ១
នាក់ឈ្មោះសរ ដែលលោក ឡូត៍មីនីស្រ្តា ជីវនៅបាត់ដំបង ផ្គុំផ្គុំ
ឲ្យជាអ្នកជួនដំណើរ កាលដែលទៅដល់បានអញ្ជើញឡើងទៅលើកុង
លោកអធិការនាម សុខ ព្រោះលោករៀបចំទទួលនៅកុងនោះ មិនបាន
នៅកុងនោះយូរឡើយ ក៏ចុះទៅមើលឯទីវិហារ ព្រោះលោកសង្ឃក្នុង
វត្តនោះមិនទាន់មកជួបជុំ ទាំងលោកអធិការ អ៊ឹម វត្តខ្លែងបបែលក្នុងឃុំ
ស្រុកជាមួយគ្នា ដែលត្រូវនឹងមកជួបជុំនៅវត្តក៏មិនទាន់នឹងមកដល់

លុះចាត់ហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យមើលទីហារស្របហើយ ត្រឡប់ចុះ
មកឯកុដលោកអធិការវិញ ក្នុងវេលាដែលជួបជុំនោះ ចាត់ហ្វាងព្រះរាជ
បណ្ណាល័យបានសួរទំនងដូចសួរគ្រប់វត្តឯទៀតក្នុងខេត្តត្រាវិញ រួចបាន
ប្រគេនសៀវភៅនិងរូបផ្កិតពុទ្ធ ដល់លោកអធិការវត្តបាណ្ឌវនិងវត្តខ្លែង
បែល លុះរួចកិច្ចនេះហើយ ឃើញថានៅសល់ពេលតិចនឹងចេញទៅ
វត្តឯណាទៀត នឹងត្រឡប់មកវិញមិនទាន់ ទើបចេញទៅមើលមាត់
សមុទ្រនៅខាងត្បូងប៉ុស្តិ៍មានផ្លូវល្មមរថយន្តទៅបានដល់ លុះទៅដល់
ក៏ឃើញសមុទ្រល្អល្អវត្ថុទ្យចង់មើលណាស់ ព្រោះសមុទ្រត្រង់នេះមិន
មានកោះប៉ុន្មាន នៅមាត់សមុទ្រនោះគេរៀបចំស្អាតត្រាន់បើ មានទាំង
ផ្ទះសម្រាប់សំណាក់ ១ តែមិនល្អស្អាតដូចមាត់សមុទ្រខាងកែបនៅក្នុង
ស្រុកខ្មែរទេ ។ យើងបានចុះដើរមើលនៅទីមាត់សមុទ្រនោះចំនួន ២០
ម៉នុស្សត្រឡប់មកវិញ លុះត្រឡប់មកតែបន្តិចក៏ឃើញវិហារចំនួន ១ តូច
នៅប្របង្គំ គឺចំនួនគេធ្វើតម្កល់ធ្នើត្រីបាឡៃន អ្នកស្រុកនោះគេហៅធ្នើ
ត្រីដំរី ទើបនាំគ្នាចុះពីរថយន្តចូលទៅមើលឃើញចំនួនចាស់ម្នាក់នៅថែ
រក្សាត្រីនោះ អុជជួបជួបជាជានិច្ចឯធ្នើត្រីនោះគេគ្របសំពត់ជាតិដិត ហើយ
បិទបាំងដោយរំងន់ទទេទើបថី សរ សុំឲ្យបើករំងន់ទទេនិងសំពត់ជាតិនោះ
ចេញ បញ្ជាក់ចាត់ហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ។ ក៏បានថតរំងន់ត្រីនោះរួច
ត្រឡប់មកវិញ ចាត់ហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យឈប់សំណាក់នៅផ្ទះបង្គំលោ

ខ្លួនខ្ញុំនឹងឈ្មោះជី ទៅទទួលអាហារភិក្ខុនៅផ្ទះបីសរ ។ លុះដល់
រសៀលម៉ោង ១ ចេញទៅវត្តដើមអម្ពល ក្នុងយុយ៉ាញកៀក ស្រុកថាញ់
ហ៊ីន បានហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានសួរលោកអធិការវត្តនេះឈ្មោះ
ហ៊ុននិងប្រគេនសៀវភៅ ដូចវត្តឯទៀត រួចហួសទៅវត្តបោសលាន
វត្តនេះអ្នកខ្លះគេហៅវត្តកណ្តាល ក្នុងយុស្រុកជាមួយគ្នា លោកអធិការវត្ត
នេះឈ្មោះអ៊ុំ ផ្កាមានលោកអាចារ្យ ១ អង្គឈ្មោះហ៊ុន កាលដែលទៅ
ដល់វត្តនេះ បានហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានឡើងទៅមើលវិហាររួច
ឡើងមកមើលក្នុងលោកអាចារ្យហ៊ុន ព្រោះគេរៀបទីកន្លែងចាំទទួល
នៅក្នុងនេះ ហើយបានសួរលោកអធិការ និងបានប្រគេនសៀវភៅនិង
រួចផ្គត់ពុទ្ធដូចវត្តឯទៀត រួចហើយបានហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ បាន
ដើរមើលរបស់ក្នុងក្នុងលោកអាចារ្យ ហ៊ុន ឃើញមានទូ ២-៥ មាន
ក្បាងប្រកបដោយក្បាច់ចម្លាក់ផ្សេងៗគ្នា ដាក់ក្បាច់ល្អដោយយ៉ាង ដល់
សួរទៅ បានដឹងថា ក្បាច់ក្បាងទូទាំងនោះ ជាស្នាដៃរបស់លោកអាចារ្យ
ហ៊ុន លោកធ្វើទាំងអស់ បានហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យភីសរសើរ
លោកអាចារ្យហ៊ុន ថាចេះការងារល្អ ចំណែកលោកអាចារ្យហ៊ុន
បានដឹងថាបានហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ គាប់ចិត្តនឹងក្បាច់ក្បាច់ដូច្នោះក៏
និយាយនឹងខ្ញុំថា ខ្លួនលោកនឹងគិតធ្វើរបស់អ្វីៗ ធ្លាក់ឲ្យល្អហើយនឹងយក
មកតម្កល់ទុកក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ។ លុះរួចកិច្ចក្នុងវត្តនេះហើយ ក៏

ចេញចំពោះទៅវត្ត ១ ទៀតឈ្មោះវត្តក្រសាំងក្នុងឡានវិញចូរ (ខ្មែរហៅ
ជ្រោយញា) ស្រុកថាញ់ហ័ង លោកអធិការវត្តនេះនាម ជី ធ្វើជាព្រះ
ឧបជ្ឈាយ៍ផង កាលដែលបានទៅដល់វត្តនេះបានហ្វាង ព្រះរាជបណ្ណាល័យ
បានសួរលោកអធិការ និងប្រភេទសៀវភៅ រួចឆ្លើយតប ដូចវត្តឯទៀត
រួចត្រឡប់មកឯផ្សារវិញចូរវិញ ហើយត្រង់ទៅមាត់សមុទ្រតាមផ្លូវ១ ផ្សេង
ជាផ្លូវល្មមរថយន្តទៅបាន ចំនួនប្រមាណជា ៥-៦ គីឡូម៉ែត្រក៏ដល់ទៅ
មាត់សមុទ្រ ។ ត្រង់នេះមិនសូវស្អាតល្អទេ ព្រោះគមិនបានរៀបចំ
កងវេលាដែលទៅដល់នោះ ទទួលកងរាល់ទឹកជារង្វង់ ខ្យល់ក៏បក់
បោកមកពេញសន្លឹក គួរឱ្យចង់មើលណាស់ ព្រោះមើលទៅៗមិនឃើញ
មានភាពមានត្រើយឡើយ ក៏បណ្តាលគំនិតឱ្យគិតឃើញដល់ ធម៌របស់
ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ ដែលទ្រង់ត្រាស់សម្តែងថា សន្ស្រាវវដ្តឧបមា
ដូចជាមហាសមុទ្រ ព្រោះសន្ស្រាវវដ្តគឺទឹកវិទ្យុន ដែលសត្វស្លាប់កើតរក
មើលខាងដើមខាងចុងមិនឃើញ ដូចជាមហាសមុទ្រ រកមើលត្រើយ
មិនឃើញដូច្នោះ ។

ម្យ៉ាងទៀត កាលដែលឈរសម្លឹងមើលទៅទឹកក្នុងសមុទ្រដែល
កំពុងតែត្រូវខ្យល់បោកបក់រលកគគ្រេងគគ្រាំ មើលទៅៗ ហើយគិតៗ
ទៅ ក៏ឃើញថាគួរខ្លាចគួរស្ងួតពេក ប្រសិនបើធ្លាក់លិចលង់ ទៅក្នុង
ទឹកសមុទ្រដែលកំពុងមានរលកធំៗ គួរសន្លឹកគគ្រេងគគ្រាំ ដោយរំលោភ

ខ្យល់បោកចក់ដូច្នេះ សមនឹងរកភ្នំជាទីពឹងទីផ្អាកទីគោល នឹងជួយឲ្យរួចឲ្យ
ផុតពីសេចក្តីស្លាប់មិនមានឡើយ ឃើញថាសមុទ្រនេះជាទីប្រកបដោយ
សេចក្តីកិតក៏យពេក ដូចជាព្រះពុទ្ធកា បិតសម្តែងថា សង្ឃារវដ្តនេះដូចគ្នា
នឹងមហាសមុទ្រ អ្នកណា ១ តែភក្តីក្នុងសង្ឃារវដ្តនេះហើយ ក៏មុខជា
នឹងដល់ទៅសេចក្តីកិតក៏យ ដកដល់ស្លាប់ទាំងខ្លួន ដូចគ្នានឹងសត្វដែល
ធ្លាក់ទៅក្នុងមហាសមុទ្រដូច្នោះឯង ។

កាលដែលទៅមើលមាត់សមុទ្រ ខាងវិញច្ចវនោះ ចំនួនជា ៣០
ម៉ឺនគឺច្រឡំបំផុតទីសំណាក់ដើមវិញ ។

មរណានុស្សតិកម្មដ្ឋានពិស្តារ

ព្រះគ្រូមេលចញ្ញា អ៊ុំម ស៊ីរ

អាចារ្យក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យ កម្ពុជា

ប្រែចេញពីធម៌វិសុទ្ធិមគ្គ

(តបប័)

ឯទីដែលនឹងចោលកន្លែងសាកសួរកុះទង្វើត ក៏នឹងកំណត់មិន
បានដូចគ្នា ដូចបទថា ឥឡូវមិយមាណនំទេហោ ធម៌តិ តត្ថំ ធម៌
អញ្ញាស្រ ថាសត្វទាំងឡាយកាលស្លាប់ក្នុងទីនេះ ត្រូវចោលរាងកាយក្នុង
ទីនេះ មិនគប្បីចោលក្នុងទីដទៃទៀត ។ ឡើយ នឹងកំណត់ដូច្នេះមិនបាន
ព្រោះថាអត្តភាពរបស់សត្វខ្លះ កាលដែលកើត ។ ក្នុងស្រុក វេលាដល់
ស្លាប់ទៅ ស្លាប់ចោលរាងកាយក្រៅស្រុកក៏មាន ដូនកាលសត្វខ្លះកាល
ដែលកើត ។ ក្រៅស្រុក វេលាដល់ស្លាប់ចេញទៅស្លាប់ក្រៅស្រុកក៏មាន
ដូនកើតក្រៅស្រុក វេលាដល់ស្លាប់ចូលមកស្លាប់ក្នុងស្រុកក៏មាន សត្វខ្លះ
កាលដែលនៅ ។ ក្នុងស្រុកនគរនេះ វេលាដល់ស្លាប់ទៅស្លាប់ក្នុងស្រុក
ឯណោះ នគរឯណោះក៏មាន ដូនកាលដែលនៅ ។ ក្នុងស្រុកឯណោះ នគរ
ឯណោះ វេលាដល់ស្លាប់មកស្លាប់ក្នុងស្រុកនេះនគរនេះក៏មាន សត្វខ្លះ
កាលដែលនៅ ។ ក្នុងទឹក វេលាដល់ស្លាប់មក ស្លាប់លើគោកក៏មាន

សត្វខ្លះកាលដែលនៅ ៗ លើគោកដល់ស្លាប់ទៅ ស្លាប់ក្នុងទឹកក៏មានដែល
នឹងកំណត់ទីស្លាប់ កំណត់មិនបាន ។

ដំណើរដែលនឹងទៅកាន់ភពខាងមុខនោះទៀត ក៏កំណត់មិនបាន
ដូចគ្នា ដូចបទថា ឥតោ ចុតេន ឥធន ធិព្វត្ថិតតំ ថាសត្វដែលនឹង
ចុះពីអំពីដំណោះត្រូវមកកើតក្នុងទីនេះស្រុកនេះ នគរនេះកំណត់ដូច្នេះមិន
បាន ព្រោះថាសត្វទាំងឡាយជំពូកខ្លះ ចុះពីអំពីទៅលោកមកកើតក្នុង
មនុស្សលោកក៏មាន ដូចកាលចុះពីអំពីមនុស្សលោក ហើយទៅកើតក្នុង
ទៅលោកខ្លះ ទៅកើតក្នុងរូបភពខ្លះ អរូបភពខ្លះទៅកើតក្នុងតិរច្ឆានកំណើត
ខ្លះ ទៅកើតក្នុងប្រេតវិស័យខ្លះ អសុរកាយនិងនរកខ្លះ ប្រព្រឹត្តទៅតាម
សមត្ថភាពកម្មជាតុសលឬ ជាអតុសលរបស់សត្វ ដែលខំសន្សំខ្ញុំក្នុង
ជាតិនេះនាំសត្វឲ្យវិលកើត វិលស្លាប់ក្នុងគតិទាំង៥គឺ, ឈរយេ គតិ បេ-
តគតិ តិរច្ឆានគតិ មនុស្សគតិ ធម្មគតិ មានឧបមាដូច
ម្តេចមិញ ថាមានឧបមេយ្យដូចគោដែលចុះក្នុងទឹកនឹមជាមួយគ្នា តែង
ប្រព្រឹត្តទៅតាមកំណត់ នឹងចៀបផ្លូវមិនអាចនឹងផ្អាកចេញទៅបានឡើយ
ឯវំ អធិមិត្តតោ មរណំ អនុស្សវិតតំ ព្រះយោគាវចរគប្បីរំលឹក
ដល់សេចក្តីស្លាប់ ដោយនិមិត្តដូចន័យដែលពោលមកនេះ ។

៧- អន្តាធម្មិច្ឆេនតោ ឲ្យព្រះយោគាវចររំលឹកដល់សេចក្តី

ស្លាប់ ដោយអន្ទាបរិច្ឆេទ គឺឲ្យរកថា មនុស្សធំ ជីវិតស្សនាម
 ឯតរហិ បរិស្ថាន អន្ទា យោ ចរិ ជីវិតសោ វស្សសតំ អប្ប
 វា ភិយេន្យា ថាជីវិតនៃមនុស្សទាំងឡាយក្នុងកាលឥឡូវនេះនោះគឺចំពេក
 ណាស់ ម្យ៉ាងទៀតមនុស្សណាដែលរស់នៅគ្រឹម ១០០ ឆ្នាំ ឬ ជាង ១០០
 ឆ្នាំ នោះក៏ឃើញថាគឺចមនុស្សណាស់ ច្រើននៃមនុស្សដែលមានអាយុគឺច
 ថយចុះពី ១០០ ឆ្នាំមក នោះឃើញមានច្រើនមនុស្សហេតុដូច្នេះបានជា
 ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធច្រ័តទេសនាទុកមកថា ។

អក្សមាយុមនុស្សធំ ចិន្យេយ្យធំ សុខោរិសោ
 ចរេយ្យាទិត្តសីសោវ នត្ថិ មនុស្ស នាគមោ ។

សេចក្តីថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បុគ្គលដែលជាសប្បុរស កាល
 បើជីវិតរស់ជាអាយុនៃមនុស្សនេះគឺចយ៉ាងនេះហើយ ក៏គប្បីប្រព្រឹត្តនិក្ខ
 មើលអាយុនៃខ្លួន កុំស្រវឹងទៅដោយអាយុ កុំចូលចិត្តកាន់យកថា
 អាយុនោះបំផុតនៅយ៉ាងយូរថ្ងៃនានា គប្បីឧស្សាហ៍ព្យាយាមក្នុងសុចរិតធម៌
 ខ្វល់ខ្វាយក្នុងគុណធម៌ ដែលនឹងឲ្យសម្រេចដល់ព្រះនិព្វាន ជាទីម្ខាប់ទុក្ខ
 សោករោគគ្រប់ចំពូក ត្រូវធ្វើអាការឲ្យបានដូចបុគ្គលដែលមានក្បាលភ្លើង
 នេះ ហើយខំខ្វល់ខ្វាយរកឧបាយដើម្បីនឹងលត់ភ្លើងដែលនេះជាប់នៅលើ
 សីសៈនៃខ្លួន គប្បីឧស្សាហ៍គិតធម្មសំវេគដល់សេចក្តីស្លាប់ ព្រោះថាភិក្ខុ

មកជាសត្វ ជាបុគ្គលហើយ ស្តេចបច្ចុប្បន្នមិនមកប្រៀបប្រៀននោះមិនមាន
ឡើយ ដោយដាច់ខាត ដូចព្រះពុទ្ធភាសិតដែលសម្តែងមកហើយនេះ
រួចហើយទើបទ្រង់សម្តែងឲ្យអស់ភក្តសូត្រទៅថា ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ
កាលជាតិអំពីមុននោះគឺជាគតកើតជាគ្រូម្នាក់ឈ្មោះថា អរ ក្តោះ បានសម្តែង
ធម៌ដល់ព្រាហ្មណ៍ម្នាក់ឈ្មោះ អល ផ្គុតព្រាហ្មណ៍ ក្នុងធម្មទេស-
នានោះ មានសេចក្តីថា ជីវិតនៃសត្វទាំងឡាយនេះមិនបានតាំងនៅយូរ
ឡើយ ប្រៀបដូចដំណក់ខែទឹកសឡើម ដែលជាប់នៅដោយចុងស្មៅ
ហើយនឹងធ្លាក់រលំស្លូតហូតបាត់ទៅដោយកម្ដៅព្រះអាទិត្យ ឬ ដូចតុះទឹក
ដែលបោរឡើងដោយកំណាចកម្លាំងនៃខ្សែទឹកផ្ទុះបង្ហូរ ហើយនឹងធ្លាក់បែក
ធ្លាក់រលាយទៅ ឬ ថាជីវិតនៃសត្វទាំងឡាយនេះ នឹងធ្លាក់រលាយទៅ
ដូចស្នាមគំនូសដែលគេគូសទឹក ហើយធ្លាក់រលាយបាត់ទៅ បើមិន
ដូច្នោះ ប្រៀបដូចខ្សែទឹកដែលហូរចុះមកពីកំពូលភ្នំ តែងមានខ្សែទឹកដ៏
ធៀវធៀបយកមកទូលំទូលាយដោយធ្លាក់ហូរស្រក់ទៅ ឬ ដូចទឹកមាត់ដែល
បុគ្គលប្រមូលចូលគ្នា ហើយស្ដោះចេញទៅនឹងធ្លាក់ហូតបាត់ទៅ ពុំនោះ
សោតដូចជុំសាច់ដែលបុគ្គលដាក់ចុះ ទៅក្នុងខ្ទះដែកដែលក្ដៅរងេះធ្លាក់ធ្វើឲ្យ
អស់អន្តរធានទៅយ៉ាងណា ជីវិតនៃសត្វទាំងឡាយក៏យ៉ាងនោះដែរ ក៏ដូចជីវិត
នៃសត្វក្នុងកាលសត្វថ្ងៃនេះគឺបះឆកណាស់ ប្រើទៅដោយសេចក្តីវិនាស

នឹងទុកលំបាក ច្រើនទៅដោយសេចក្តីសោកសៅគាល់យំទាំងឡាយ ឬគ្រួសារ
 ដែលជាបណ្ឌិតជាតិគួរកុំប្រមាទ គប្បីធ្វើការកុសលប្រព្រឹត្តនូវសាសនា
 ព្រហ្មចារិយ៍ ក៏ការដែលកើតមកជាសត្វជាជីវិតហើយដែលនឹងមិនត្រូវស្លាប់
 នោះ មិនមានឡើយ តែកើតមកហើយក៏គង់មានសេចក្តីស្លាប់ ក្នុងទីបំផុត
 មិនខាន ដូចសេចក្តីដែលទ្រង់សម្តែងទេសនាទុកក្នុងអលង្កតសូត្រនោះឯង
 ម្យ៉ាងទៀតព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងថា ៖

យោ ចាំយំ ភិក្ខុវេ ភិក្ខុ ឯវំ មរណាសតី ភាវេតិ អ-
 ហោវត្ថាហំ រត្តិធិវំ ជីវេយ្យំ កតវតោ សាសនំ មនសិក
 រេយ្យំ ពហុំ មេកតំ អស្ស ។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ភិក្ខុក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាដែលមានសព្វាចារ្យម្ចាស់
 នូវមរណានុស្សតិកម្មដូចនោះអង្គណាៗ នឹងធ្វើមនសិការៈថា ឧបា ដូច
 ជាយើងគឺនៅអាត្មានេះ បើជាយើងរស់នៅអស់ថ្ងៃនេះនិងយប់នេះ អាត្មា
 ក៏នឹងធ្វើមនសិការៈតាមពាក្យប្រៀនប្រដៅរបស់ព្រះ មានព្រះភាគ គឺខ្លួន
 អាត្មាត្រូវធ្វើច្រើនឡើងដោយពិត ព្រោះថាជាហេតុនឹងនាំមកនូវបដិវេធ
 ធម៌គឺ អរិយមគ្គ អរិយដល អាត្មានឹងប្រព្រឹត្តធ្វើនូវបញ្ចវគ្គកិច្ចជា
 ប្រយោជន៍របស់ខ្លួននោះឲ្យច្រើន នៅក្នុងខន្ធសន្តានដកបដល់កំណត់ជីវិត
 ដែលអាត្មាប្រព្រឹត្តក្នុងថ្ងៃ ១ យប់១នោះ ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ភិក្ខុណាៗ
 មានមរណសូត្រ គឺព្យាគយើងសេចក្តីស្លាប់មានកំណត់ជីវិតត្រឹមថ្ងៃ ១

យប់ ១ ដោយប្រការដូច្នេះ គេថាគតហៅភិក្ខុនោះថា ជាអ្នកចម្រើន
មរណស្យតិយ៉ាងទំន់នៅឡើយ នៅប្រកបដោយសេចក្តីប្រមាទ និងភិក្ខុ
ដែលមានមរណស្យតិ មានកំណត់ជីវិតអំពីពេលព្រឹកដរាបទៅដល់ពេល
ល្ងាចនោះក្តី ឬភិក្ខុដែលពួកយើងហៅសេចក្តីស្លាប់ មានកំណត់ជីវិតត្រឹម
ពេលឆាន់ចង្កាន់បាន ១ ពុំទុកនោះក្តី ភិក្ខុទាំងឡាយនេះគេថាគតហៅភិក្ខុនៅ
ប្រកបដោយសេចក្តីធ្វេសប្រហែសនៅឡើយ ព្រោះចម្រើនមរណានុស្យតិ
ដើម្បីឲ្យអស់នូវអាសវៈនោះនៅទំនំណាស់ មរណានុស្យតិនោះមិនបានក្លា
ហាន បើភិក្ខុណា ១ ចម្រើនមរណានុស្យតិ គឺពួកយើងហៅសេចក្តីស្លាប់
គ្រប់ពុំទុកបាយ ឬគ្រប់ដង្ហើមចេញនិងដង្ហើមចូល ដោយគិតថាអាត្មាអញ
នឹងមានជីវិតរស់នៅត្រឹមពេលដែលលេបពុំទុកបាយចូលទៅនេះ ឬ នឹងគិត
ថាអញនឹងរស់នៅត្រឹមដង្ហើមចេញចូលម្តងនេះ អាត្មានឹងធ្វើមនសិការៈតាម
ពាក្យប្រៀនប្រដៅរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ នឹងធ្វើច្បាស់តក់ចូលជាប្រយោជន៍
ដល់ខ្លួនឲ្យច្រើននៅក្នុងសន្តាននៃខ្លួន ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ភិក្ខុដែល
យើងហៅសេចក្តីស្លាប់គ្រប់ៗ ពុំទុកបាយ ឬគ្រប់ៗ ដង្ហើមចេញចូលយ៉ាងនេះ
គេថាគតសរសើរថាជាអ្នកមានមរណស្យតិក្លាហាន ថាជាអ្នកប្រកបដោយ
អប្បមាទធម៌ដ៏បរិបូណ៌ នឹងបានអស់ទៅនៃអាសវៈធម៌ ឯអាការដែលនឹង
ប្រព្រឹត្តទៅនៃជីវិតនេះគឺចក្ខុចរកណាស់ ដែលនឹងស្លាប់ដោយជីវិត

របស់ខ្លួនថា ជីវិតនេះនឹងបិតនៅយ៉ាងយូរ គាត់ម្យ៉ាងមិនទាន់ដល់
នូវមរណភាពនៅឡើយ នឹងស្និទ្ធស្នាលទុកយ៉ាងនេះមិនបានឡើយ អ្នក
ប្រាជ្ញគប្បី សន្និដ្ឋានចូលចិត្តតាមន័យពុទ្ធភាសិត ដូចពណ៌នាមកនេះ
ឯវិ អន្ធានបរិច្ឆេទតោ មរណំ អនុស្សរិតតំ ព្រះយោគាវចរ
គប្បីរំលឹកដល់សេចក្តីស្លាប់ ដោយអន្ធានបរិច្ឆេទតាមន័យដែលពោលមក
នេះ ។

៨- ១ ណាបរិត្តតោ ឲ្យព្រះយោគាវចររំលឹកដល់សេចក្តីស្លាប់
ដោយឧណបរិត្ត គឺឲ្យរំលឹកថា អតិបរិត្តា សត្តានំ ជីវិតតូកលោក
ឯកចិត្តប្បវត្តតិមត្តោយេវ ថាជីវិតក្នុងនៃសត្វទាំងឡាយនេះគឺច
រេកណាស់ ប្រព្រឹត្តទៅបានមាត្រាថ្នៃត្រឹមខណៈចិត្ត ១១ ប៉ុណ្ណោះដែល
មានព្រះពុទ្ធភាសិត សម្តែងដោយន័យមានដើមថា ជីវិតសត្វស្ថិតនៅយូរ
បាន ១០០ ឆ្នាំនោះ គឺថាដោយអំណាចជីវិតទ្រុឌដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយ
លំដាប់កតខ្យងដោយសន្មតវេហៈហៅថាស្លាប់ បើថាដោយបរមត្ថនោះថា
ជីវិត សត្វប្រព្រឹត្តទៅដល់ត្រឹមកន្លងខណៈនៃចិត្តណា ក៏បានឈ្មោះថាមរណ
ត្រង់នោះ បើជីវិតមានកើតឡើងជាឧបករណ៍ខណៈ តាំងនៅលើចិត្តខណៈ
ឈ្មោះថាជីវិតស្ថិតនៅ ឯខណៈចិត្តនេះមាន ៣ គឺ ឧបករណ៍ ១ លា ១
ចិត្ត ១ លា ១ កន្លង ១ លា ១ កាលដែលជីវិតនេះប្រព្រឹត្តទៅរាល់

ត្រឹម ឧប្បាទ ១ ណា ដ៏តិច ណា ឈ្មោះថា រស់នៅ បើដល់ទៅ
 កង្កែប ១ ណា ហើយឈ្មោះថា ជាចំពៅ កាលបើដំរីត ជាចំពៅ ហើយចិត្តក៏
 រលត់ៗ ហើយ ក៏បានឈ្មោះថា សត្វស្លាប់ក្នុងគ្រា រោងឯង តែថា មរណៈ ក្នុង
 កង្កែប ១ ណា រោង ផុតវិស័យសត្វទាំងពួងនឹងដឹងបានព្រោះថា ១ ណា វែងចិត្ត
 ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសត្វនយោបាយ រាល់គ្នាទាំងពួងនេះ ឆាប់រហ័សណាស់ នឹង
 យកវត្ថុឯណាមកឧបមាប្រៀបរោង បានដោយកម្រពេកណាស់ ដូចព្រះ
 ពុទ្ធភាសិតត្រាស់ថា ។

ធាហំ ភិក្ខុវេ អញ្ញំ ឯកាធម្មម្យំ បស្សាមិ ឯវលហុ-
 បវរវត្ថុយ ថា យំទំ ភិក្ខុវេ ចិត្តំ ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ចិត្តនេះមានការប្រព្រឹត្តរហ័សក្រៃពេកណាស់
 រកធម្មជាតិដទៃ ។ នឹងឲ្យប្រព្រឹត្តរហ័សស្មើដោយចិត្តនេះ តថាគតពិចារ-
 ណារកមើលមិនឃើញ មានសូម្បីដល់ ១ ឡើយ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ
 នាយខ្លាចធម៌ ៤ នាក់បានហាត់ហ្វឹកហ្វឺនស្អាតជាយ៉ាងល្អក្នុងសិល្បសាស្ត្រធម៌
 ក្នុងពេល ១ នោះ ខ្លាចធម៌ទាំង ៤ នាក់ក៏ចេញទៅឈរនៅក្នុងទិសទាំង ៤
 ហើយក៏យកព្រួញផ្គងដាក់ផ្គាប់នឹងចន្លោះធម៌ ហើយបាញ់ចេញទៅព្រមគ្នា
 គ្រប់ទិសទាំង ៤ ព្រួញក៏លឿនទៅក្នុងទិសទាំង ៤ ដោយកម្លាំងឆាប់រហ័ស
 តាមកម្លាំងព្រួញ ហើយដែលមានបុរសដែលមានកម្លាំងឆាប់រហ័សជាង

ខ្យល់បក់ ក៏រត់លឿនទៅក្នុងទិសខាងកើត ចាប់យកព្រួញដែលនៅក្នុងទិស
ខាងកើតនោះបានហើយ ត្រឡប់មកទិសខាងលិចហើយ ចាប់យកព្រួញ
ដែលមកក្នុងទិសនោះបានទៀត ហើយរត់ទៅក្នុងទិសខាងជើងខាងត្បូង
ក៏ចាប់យកព្រួញដែលនៅក្នុងទិសនោះ ។ បានទាំងអស់មិនទាន់ឆ្ងក់ដល់ដី
ឡើយ ក៏កម្លាំងចុរសដែលឆាប់រហ័សជាងខ្យល់យ៉ាងនេះ និងយកមក
ប្រៀបនឹងកម្លាំងសន្ទុះនៃចិត្តនេះ ក៏ប្រៀបមិនបាន ម្យ៉ាងទៀតកម្លាំង
លឿនទៅនៃចិត្តមណ្ឌល ឬសុរិយមណ្ឌលក្តី ឬកម្លាំងសន្ទុះនៃទេវតា
ដែលលឿនទៅខាងមុខ នៃចិត្តមណ្ឌលនិងសុរិយមណ្ឌលនេះក្តី ក៏យក
មកប្រៀបដោយសន្ទុះនៃចិត្តនេះក៏ប្រៀបមិនបានឡើយ ម្ចាស់កិត្តុទាំង
ឡាយ ឯកិរិយាឆាប់រហ័សនៃចិត្តនេះ និងរកវត្ថុអ្វីនិមួយមកឧបមា
ឧបមេយ្យនោះមិនឆ្ងាយនឹងរកបានឡើយ អ្នកប្រាជ្ញគប្បីសន្និដ្ឋានថា ចិត្ត
ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសត្វនកើតហើយរលត់ ។ ហើយកើតជាខណៈៗ គ្នា
នោះ និងបានដាច់ជាចន្លោះ ។ គ្នានោះក៏ទេ គឺជាប់គ្នាមិនដាច់ ប្រៀប
ដូចខ្សែទឹកហូរដូច្នោះឯង ចិត្តឡើងកាន់វិបីហើយចុះទៅកាន់កវ្ល័ង្ក ចុះទៅ
កាន់កវ្ល័ង្កហើយឡើងមកកាន់វិបីទៀត ចិត្តនេះរលត់ចិត្តនោះកើត ចិត្ត
នោះកើតចិត្តនេះរលត់ជាលំដាប់ ។ គ្នាទៅ ប្រៀបដូចកង់រថដែលវិលទៅ
នោះឯង ។

អ្នកប្រាជ្ញ គប្បីសន្និដ្ឋានថាជីវិតនៃសត្វនេះ កាលបើពេលដោយ

បរមត្ថនោះ មានកំណត់តែត្រឹម១ណាចិត្តតែ ១ រលត់ទៅកាលបើចិត្តនោះ
 រលត់ចុះហើយ សត្វក៏ឈ្មោះថាស្លាប់ក្នុងគ្រានោះ បើចិត្តនោះរលត់ ១
 ១ណៈ ឬ ២ ១ណៈ ៣ ១ណៈ សត្វក៏ឈ្មោះថាស្លាប់ម្តង ឬ ២ ដង ៣ ដង
 បើចិត្តនោះរលត់ ១ រយ ១ ពាន់ ១ណ ក៏បានឈ្មោះថាសត្វស្លាប់ ១ រយ
 ១ ពាន់ដង ចិត្តដែលរលត់នោះចាប់១ណៈមិនបានយ៉ាងណា សេចក្តីស្លាប់
 របស់សត្វក៏ចាប់មិនបានយ៉ាងនោះ ស្លាប់គ្រប់ ៗ ១ណាចិត្តនោះ ដូចបញ្ញា
 ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទេសនាទុកក្នុងអភិធម្មថា ។

អតីតេចិត្តក្ខណោ ជីវិត្តនជីវិតនជីវិស្សតិ អនាគតេ
 ចិត្តក្ខណោ នជីវិត្តនជីវិតជីវិស្សតិ បច្ចុប្បន្នេចិត្តក្ខណោ
 នជីវិត្តជីវិតនជីវិស្សតិ

សេចក្តីថា សត្វដែលមានជីវិតក្នុង១ណាចិត្តដែលជាអតីតនោះមិន
 មានជីវិតក្នុង១ណាចិត្តជាបច្ចុប្បន្ន មិនមានជីវិតក្នុង១ណាចិត្តជាអនាគត
 សត្វដែលមានជីវិតក្នុង១ណាចិត្តជាអនាគតនោះ មិនមានជីវិតក្នុង១ណា-
 ចិត្តជាអតីត មិនមានជីវិតក្នុងបច្ចុប្បន្ន សត្វដែលមានជីវិតក្នុង១ណាចិត្ត
 ជាបច្ចុប្បន្ននោះ មិនមានជីវិតក្នុង១ណាចិត្តជាអតីត មិនមានជីវិតក្នុង
 ១ណាចិត្តជាអនាគត បញ្ញានេះ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ទេសនាទុកដើម្បីនឹង
 ឲ្យដឹងឃើញអធិប្បាយក្នុងបរមត្ថថា សត្វដែលមានជីវិតនៅក្នុងកាលទាំង

៣ គឺ អតីត អនាគត បច្ចុប្បន្ន នោះក្នុងកាល ១ ៗ មានខណៈ ៣ ៗ គឺ
ឧប្បាទខណៈ ១ ចិត្តខណៈ ១ កង្ខេបខណៈ ១ មានខណៈ ចិត្តដូច្នេះ
ដូចគ្នាទាំងអស់គ្រប់ខណៈចិត្ត និងបានប្លែកគ្នាក៏ទេ ។

ឯខណៈចិត្ត ១ ៗ នោះ មាននាមនិងរូបជាសហជាតកើតព្រមគ្នា ជា
ផ្នែក ៗ យ៉ាងនេះ ដូចគ្នាជាដែលព្រះសង្ឃសម្មាសម្ពុទ្ធសម្តែងទុកថា ។

ដើរតំ អត្តកាលោ ច សុខទុក្ខាចកេវលោ ឯកចិត្ត-
សមាយុត្តា លហុសោវត្ថតេខណោ យេ និរុទ្ធាមរន្តស្ស
តិដ្ឋមាទស្សវាសនសព្វេបិសទិសាទន្ធា កតាអប្បដិសន្ធិ-
យោ ។

អធិប្បាយក្នុងភាសាដើមថា សហជាតធម៌គឺជីវិតនិងអត្តភាព និង
សុខ និងទុក្ខ និងសហជាតធម៌ដ៏សេសចាកសុខ និងទុក្ខ និង ជីវិតន្ទ្រិយ
នោះតែងសម្បយុត្តគ្រប់ ៗ ខណៈចិត្តក្នុងចិត្ត ១ ៗ ដូចគ្នាទាំងអស់ឯសហ-
ជាតធម៌ទាំងឡាយនេះនឹងបានលាយប្រឡំគ្នាក៏ទេ កើតព្រមគ្នាដោយ
ខណៈចិត្តណា ក៏ជាផ្នែកញែកគ្នាទៅតាមខណៈចិត្តនោះ ។

ឯខណៈដែលនឹងកើតឡើងនៃសហជាតធម៌ គឺសុខនិងទុក្ខនិង
ជីវិតន្ទ្រិយជាដើមនោះ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅឆាប់រហ័សព្រមគ្នា ១ អន្លើដោយ
ខណៈចិត្ត យេ និរុទ្ធាមរន្តស្ស តិដ្ឋមាទស្សវាសន ថាខន្ធនៃ

បុគ្គលដែលស្លាប់ និងដល់នូវកិរិយារលត់ព្រមដោយចុតិចិត្តក្តីនិងខន្ធនៃ
បុគ្គលដែលស្ថិតនៅមិនទាន់ស្លាប់ និងដល់នូវកិរិយារលត់ក្នុងក្តីខណៈ
ក្រៅចាកចុតិចិត្តក្តី និងបានប្លែកគ្នានោះក៏ទេ សព្វេបិសិដិសាឧទ្ធា
កតាអប្បដិសន្ធិយា ថាខន្ធចាំនឡាយចាំនព្វន្ឋប្រាកដជារលត់ដូច
គ្នាស្មើគ្នាចាំនអស់ តែថាខន្ធដែលរលត់ព្រមដោយចុតិចិត្តនោះ មានបដិ-
សន្ធិចិត្តកើតជាលំដាប់ គឺបដិសន្ធិចិត្តដែលកាន់យកអារម្មណ៍នៃជវនក្នុង
មរណាសន្ធិវិថី មានកម្មបូកម្មនិមិត្ត ឬគតិនិមិត្តជាអារម្មណ៍នោះ កើត
ក្នុងលំដាប់នៃចុតិចិត្ត ចំណែកខាងខន្ធដែលរលត់ខាងក្នុងខណៈចិត្តចាំនព្វន្ឋ
ក្រៅចាកចុតិចិត្តនោះ និងបានមានបដិសន្ធិចិត្តនោះកើតជាលំដាប់ក៏ទេ
មានតែចិត្តដទៃក្រៅចាកបដិសន្ធិចិត្តនោះ កើតជាលំដាប់ តាមគួរដល់
អារម្មណ៍ដែលប្រព្រឹត្តក្នុងសន្តាន អ្នកប្រាជ្ញគប្បីសន្និដ្ឋានថា ក្នុងមរណា-
សន្ធិវិថីគឺផ្លូវជិតនឹងដល់មរណនោះកាលនៅ ១៧ ខណៈចិត្តទៀតនិងដល់
ចុតិចិត្តហើយ ខាងក្រោយចុតិចិត្តនោះ១៧ខណៈចិត្ត និងបានមានកម្ម-
មជ្ឈបកើតឡើងផងក៏ទេ ឯកម្មជ្ឈបដែលកើតហើយអំពីមុននោះ ក៏រលត់
ចុះព្រមគ្នាដោយចុតិចិត្ត កាលបើកម្មជ្ឈបរលត់ហើយ លំដាប់នោះចិត្ត-
ជ្ឈបនឹងអាហារជ្ឈបនោះក៏រលត់ទៅតាមគ្នា នៅសល់តែឧត្តជ្ឈបប្រព្រឹត្ត
ទៅក្នុង កក្កដាសា កក្កដាសុភ ដរាបដល់ចែកឆ្នាយសាចស្លូតទៅ

យ៉ាងនេះឯងជាខន្ធដែលរលត់ទៅព្រមដោយចិត្តចិត្ត ចំណែកខន្ធដែល
រលត់ទៅក្នុងក្នុងខណៈទាំងពួងចាកចិត្តនោះរូបកលាបនៅកើត ៗ មិនដាច់
គ្នាប្រៀបដូចជាអណ្តាតប្រទីប ឬខ្សែទឹកដែលប្រព្រឹត្តទៅមិនដាច់ចាកគ្នា
នោះឯង រូបដែលកើតឡើងមុន ៗ នោះ មានកាយគ្រប់ៗ ១៧ ខណៈចិត្ត
ហើយក៏រលត់ទៅរូបដែលមានកាយមិនទាន់គ្រប់កំណត់នោះ ក៏នៅប្រ-
ព្រឹត្តទៅក្នុងសន្តាន កើតជាសង្កត់ៗ គ្នាទៅ រូបកលាបទាំងពួងមិន
ដាច់ចាកសន្តាន អ្នកប្រាជ្ញត្រូវសន្និដ្ឋានថា បើទុកជារូបកលាបកើតប្រ-
ដិស្ឋជាប់នៅក្តី តែខណៈចិត្តរលត់ចុះហើយ ក៏ចាត់ជាឈ្មោះថា ផលនូវ
មរណៈពិតៗ

ឯវិទ្យាបរិក្ខេបតាមរណៈអនុស្សាវរីតព្រះយោគាវចរ
ត្រូវពួកដល់សេចក្តីស្លាប់ ដោយខណៈបរិក្ខេប ដោយន័យដែលព្រះពុទ្ធតា-
សិត ត្រាស់ទេសទាដូចពណ៌នាមកនេះ ជំនុំអាការៈទាំងឡាយ ៨ ប្រការ
ដូចន័យដែលសម្តែងមកហើយនេះ បើព្រះយោគាវចរបានពួកតែន័យណា
១ បានធ្វើទុកក្នុងចិត្តរឿយ ៗ ចិត្តដែលមានមរណានុស្សាវរីតកម្មដ្ឋានជាអា-
រម្មណ៍នោះ ក៏នឹងបានសេពដោយការវិនាស ក្នុងការចម្រើនស្មារតី
ដែលមានមរណជាអារម្មណ៍នោះ ក៏នឹងតាំងនៅយ៉ាងល្អ និងយាត់នូវ
និវរណធម៌ទាំងពួងបាន អង្គឈានក៏នឹងកើតប្រាកដ តែថាមិនបានដល់

អប្បនា ឈាន បានត្រឹម ឧបទាន ឈាន ព្រោះថា មរណភារម្មណ៍
នោះជា សក្ការធម៌ជាវត្ថុត្រូវឲ្យកើតសំវេទនាណាស់ កាលបើកាន់យកនូវ
មរណសត្វជា ភារម្មណ៍ហើយរក្សាឡើយ។ នោះតែងនាំមកនូវសេចក្តីតក់
ស្លុតចិត្តទៅក្នុងខាងមុខ ហេតុដូច្នេះការវិនិច្ឆ័យដែលប្រកបដោយមរណ-
ស្សត្តនោះមិនអាចបានដល់ អប្បនា ឈាន បានត្រឹម ឧបទាន-
ឈាន ។

មានពាក្យបញ្ជាក់ជ្រៀតចូលមកថា ចុះលោកុត្តរ ឈាន និង
ទុតិយារូប ឈាន ធម្មតារូប ឈាន មានភារម្មណ៍ជា សក្ការធម៌
ដែរ ឬ ក៏បានជាឡើងទៅហួតទៅ អប្បនា ឈាន បាន ។

ពាក្យទទួលតបវិញថា លោកុត្តរ ឈាន ដែលឡើងទៅដល់
អប្បនា ឈាន បាននោះ ដោយអំណាចការវិនិច្ឆ័យសេស គឺចម្រើន
វិសុទ្ធិការវិនិច្ឆ័យទៅដោយលំដាប់ ។ ភារម្មណ៍ក៏ជា សក្ការធម៌វិត តែបាន
អានុភាពដែលចម្រើនវិសុទ្ធិការវិនិច្ឆ័យនោះឲ្យវិសេស ទើបអាចឡើងហួតទៅ
ដល់អប្បនា ឈានបាន ។

ឯទុតិយារូប ឈាន និង ធម្មតារូប ឈាន មានភារម្មណ៍
ជា សក្ការធម៌បានឡើងទៅដល់ អប្បនា ឈាននោះ ដោយអំណាច
ភារម្មណ៍ជា សមត្ថកម្មការវិនិច្ឆ័យរូបនោះកន្លងបង្អស់ នូវភារម្មណ៍នៃបថ-

មានបុគ្គលនោះក្នុងចំណោមអ្នកនៃតតិយារូប ហេតុដូច្នេះ បើទុក
ជាអារម្មណ៍នោះ ជាសភាវធម៌ក្តី ក៏គង់ដល់នូវអប្បនាឈានបាន ដោយ
អារម្មណ៍ជា សមតិក្តីមកការវិនិច្ឆ័យ ។

ក្នុងមរណានុស្សតិនេះក៏ស្ម័គ្រចិត្តនឹងអារម្មណ៍សមតិក្តី-
មកវិនិច្ឆ័យ មិនមាន ហេតុដូច្នេះព្រះយោគាវចរ ដែលចម្រើន មរណា-
នុស្សតិនោះ ទើបបានត្រឹម ឧបចារណាន ។

ឧបចារណាន ដែលព្រះយោគាវចរ បានក្នុងទីដែលចម្រើន
មរណានុស្សតិនោះ ក៏បានដល់នូវភាពហៅថា មរណានុស្សតិ
ឧបចារណានព្រោះ ឧបចារណាន នោះកើតឡើងដោយអំណាច
តិចារណាមរណានុស្សតិ នោះឯង ។

ឥម្បងមរណានុស្សតិមនុយុត្តោភិក្ខុសតតំ អប្បម-
ត្តោហោតិ ។

សេចក្តីថា បុគ្គលដែលឃើញភ័យក្នុងវដ្តសន្សារបានចម្រើននូវមរណា
នុស្សតិនេះ ក៏នឹងអាចលះបង់នូវសេចក្តីប្រមាទរឿយ ។ ហើយមិនបាន
ត្រេកអរក្នុងភពទាំងពួង នឹងលះបង់នូវសេចក្តីត្រេកអរក្នុងជីវិត នឹង ជាអ្នក
និន្ទាគិតដៀលនូវការជាលាមក នឹង មិនសន្សំទុកនូវចក្ខុប្បព្វយ នឹង ប្រាស
ចាកសេចក្តីកំណាញ់ក្នុងគ្រឿងបរិក្ខារទាំងពួង ហើយនឹងដល់នូវសេចក្តី

សន្សំក្នុងអនិច្ចសញ្ញា គឺបានឃើញខ្លួនសេចក្តីមិនទៀងក្នុងរូបធម៌និង នាម-
ធម៌ហើយនឹងបានខ្លួនទុក្ខសញ្ញា អនត្តសញ្ញា ប្រាកដដោយអំណាចរក
តាមអនិច្ចសញ្ញា បើបានឃើញអនិច្ចសញ្ញាហើយ ក៏ជាគុណឲ្យឃើញ
ដល់ទុក្ខសញ្ញា និង អនត្តសញ្ញា កាលបើបានឃើញព្រះត្រៃលក្ខណញ្ញាណ
ប្រាកដច្បាស់ក្នុងខន្ធសន្តានហើយ ដល់វេលានឹងស្លាប់ក៏មិនបានខ្វះស្លាប់
ប៉ុន្មាន និងមានស្មារតីមិនវង្វេងចាកកុសលធម៌ ។

ឯបុគ្គលដែលមិនបានចម្រើន មរណាធុស្ស័តិនោះ ត្រានឹងដល់
មរណសម័យគឺកាលជិតនឹងស្លាប់នោះក៏កើតសេចក្តីភក់ស្លុតខ្វះស្លាប់នោះ
ក្រៃពេក ប្រៀបដូចបុគ្គលដែលម្រឹគពាលគ្របសង្កត់ទុកជាអាហារ ឬ នៅ
ក្នុងកណ្តាប់ដៃយក្ស ឬ នៅក្នុងមាត់តសៃដែលមានពិស ឬ នៅក្នុងកណ្តាប់
ដៃចោរឬពេជ្ជយាដដូច្នោះឯង ដែលមានសេចក្តីភក់ស្លុតយ៉ាងនេះ នោះ
ព្រោះតាមស្រីយហេតុដែលមិនបានចម្រើន មរណាធុស្ស័តិ នោះ ។

ឯគុណដែលចម្រើន មរណាធុស្ស័តិ នេះ ជាបច្ច័យនឹងឲ្យ
សម្រេចដល់ព្រះនិព្វាន បើមិនខាន់បានសម្រេចព្រះនិព្វានក្នុងជាតិនេះទេ
កាលខ្លោយខ្លះជាចំរើនត្រឡប់ហើយ ក៏គង់មាន សុគតិភព នៅ
ខាងមុខ ។

តស្មាហវេអប្បមាទំ កាយិវាសសុមេធសោ

ឯវមហា នុកាកាយ មរណស្សតិយាសនា

ហេតុដូច្នេះព្រះយោគាវចរដែលមានប្រាជ្ញាល្អ កុំឱ្យធ្វើនូវសេចក្តី
ច្រានទោស ហើយឱ្យស្សាហ៍ចម្រើននូវ មរណានុស្សតិ ភាវនាដែលជា
ធម៌ប្រកបដោយគុណានុភាពដ៏ធំសព្វ ។ កាលទៅហោរី ។

មរណានុស្សតិកម្មដ្ឋានបឋម

